BÉCSI NAPLÓ

XLIV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
2023. JÚLIUS–AUGUSZTUS
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

SZUVERENITÁS ÉS BÉKE

Szuverenitás és béke – azok a jelszavak, melyeket a magyar polgárok, akik egyben választópolgárok, nagyra becsülnek. Ezeket kívánják országuk és maguk, természetesen családjuk számára. A fogalmak egyszerre közérzetet, elvárást, reményt és célt fejeznek ki. Az igényesebb polgárok hozzáteszik a nemzeti érdekek jelszavát is. És az igazi profik geopolitikáról, sőt, geostratégiáról beszélnek. Szertenézve a világon szembetűnő, hogy egyik fogalomnak sincs kőbe vésett töltése, hanem mindegyik kottája oly változó és sokhangú mint a mitológiai szirének bűvös éneke. Még barátok között is az egyik úgy fogalmaz: „Európában háború van" (Scholz német kancellár), vagy úgy: „Ez nem a mi háborúnk" (Orbán magyar miniszterelnök). Ki kérdezett meg valaha is egy nemzetet, hogy együttesen mit tart érdekének? Ezt a négytagú sort összegezve az a kulcskérdése mindenfajta politikának, hogyan lehet, mint szuverén állam a világpolitikát csinálni, legalábbis befolyásolni.

Erre a kérdésre nincs egyértelmű válasz, nincs sem álkulcs, sem biztosíték, hanem vannak történelmi tapasztalatok, kortársi meggyőződések és közmegegyezések, és végül egyéni ötletek és ihletek. A sikerhez az is hozzájárul, hogy a kormányfő mikor nyilatkozik nagyhangon és mikor beszél visszafogottan a tettekről és a teendőkről. Orbán Viktor idei tusnádi beszéde szinte szerénynek tűnik korábbi korszakalkotó kijelentéseivel szemben, amikor például az illiberalizmus fogalomnak a csapdájába lépett – épp miután Putyin a Krim elfoglalásával az illiberalizmus átkát mutatta ki. De a magyar miniszterelnök idei beszédének előzményei elég izgalmasan világították meg a szuverenitás és béke bonyodalmas viszonyát. Ehhez ismerni kell néhány részletet abból a gyászbeszédből, mellyel Orbán egy hónappal azelőtt a magyar kormánypolitika egyik addig kevésbé ismert alakitóját búcsúztatta. „Vannak magyarok, sokmilliónyi becsületes magyar, aki nem is tudja, micsoda hatalmas erők küzdelmei és malomkövei között éli az életét." Ha így volna, az kérdésessé tenne mindenféle demokratikus legitimációt. Orbán folytatta: „S vagyunk néhányan, talán többen, mint gondolni szoktuk, akik tudják és értik, miért élnek úgy, ahogy, és miért történik velük és hazájukkal, ami történik. Tellér Gyula ide, ebbe a körbe, hozzánk a harcosok klubjához tartozott." Ha zártkörű kijelentés lett volna, akkor is sokat mondana a vezetőgárda önbizalmáról, de a teljes szöveg meg is jelent Orbán Viktor főoldalán. Így ez a mondat is: „Mert lehet, hogy napközben kötésig állunk az ellenfeleink és a magunk vérében, de este lelket gyönyörködtető módon ültetjük át franciából a női test szépsége előtt hódoló verssorokat." Ez is mutatja, mekkora része van a politika értelmezésében az egyéniségnek a tárgyi törvényszerűségekkel szemben.

Tusványos előtt még sor került az északatlanti szervezet vilniuszi csúcstalálkozójára. Érkezésekor a kormányfő magabiztosan kijelentette: „A magyar álláspont most a tárgyalások kezdetén teljesen egybeesik a NATO álláspontjával, hiszen a NATO nem küld csapatokat, nem küld fegyvereket, nem képez ki harcoló katonai egységeket, hanem a tagállamai védelmét próbálja megerősíteni." Fontosnak tartotta, hogy „Ukrajnába nem fegyvereket, hanem békét kellene vinni. Tűzszünetre lenne szükség, és háború helyett minél hamarabb meg kellene kezdeni a béketárgyalásokat". Ez Magyarország világpolitikai jelentőségéhez képest úgy hangzott, mint „fogjuk meg és vigyétek!" vagy Orbán szóhasználata szerint „a nagyfiúk dolga, nekünk nem osztottak szerepet". Igaz, hogy nem a NATO, mint szervezet szállít fegyvereket Ukrajnának, hogy az védekezni tudjon, hanem a NATO tagállamai egyenként és összehangolva, amiből Magyarország kimarad. A szállítók is, Magyarország is szuverenitásukra hivatkoznak – ellenkező következtetésekkel. Világpolitikai rejtély viszont a magyar kormány viselkedése Svédország NATO-belépésére vonatkozólag. Ha Orbán a szövetség törekvését „a saját tagállamai védelme megerősitésére" „szükségesnek, helyesnek" nevezi, akkor miért késlelteti egy további – geopolitikailag igen fontos – állam tagságát? Méghozzá a török kormánnyal összehangolva? Ez a szuverenitás milyen fajta kifejezése és a béke milyen fajta biztosítása? A Fidesz sértve érezte magát a svéd kormány által és ez volt a visszafizetés – ahelyett, hogy a magyar kormány bizalmat előlegezve jó példával járt volna elöl, hogy szövetségesek hogyan bánjanak egymással, pláne hogyha valamelyik úgy aggódik, mint Svédország jövőjéért. Németh Zsolt, a külügyi bizottság elnöke, elmondta a „telex"-nek, hogy a svédországi kormányváltás utáni új kormány megígérte, máshogyan fog viselkedni, mint elődje: tehát nem is magyar–svéd strukturális ellentétről volt szó, hanem két pártpolitikai felfogás összecsapásáról. De Németh szavaiból az is kiderült, hogy van „minősitett kapcsolat", azaz szoros egyeztetés Törökországgal, mert Magyarország újabban „elismert tagja az egész középázsiai térséget már meghatározó módon formáló Turk Tanácsnak". Ott volna Magyarország helye? Valaki abban a szándékban, hogy nem csak stratégiailag, hanem történelmileg is döntőt alkosson, túl akar tenni Szent István örökségén, a nyugati elkötelezettségen?

Váratlanul és talán akaratlanul pont a török államfő megleckéztette a magyar kormányfőt, amikor mind feljebb verte annak az árát, hogy Törökország beleegyezzen Svédország NATO-felvételébe. Erdogan hirtelen országának EU-tagságát követelte. Tehát Törökország szuverenitásának teljes súlyát latba vetette azért, hogy végre beléphessen az Európai Unióba, vagyis hajlandó lett volna országa függetlenségét alárendelni egy szupranacionális, azaz „államfeletti" szervezetnek. Méghozzá pont annak a szervezetnek, melynek belső rendjét Orbán elrontottnak nyilvánítja. Pedig, ha Németország hozzájárult volna a török kívánsághoz, akkor biztosan csak azzal a feltétellel, hogy Törökországnak, nem pedig az Uniónak kell alkalmazkodnia. És Erdogan sem mondta, hogy azért akar belépni, mert meg akarná reformálni a félresikerült brüsszeli közösséget. Így nyitva maradt, hogy Ankara a föderalistákhoz vagy a szuverenistákhoz tartozna-e az EU-ban. Orbán joggal hívta fel a figyelmet arra, hogy az Egyesült Királyság a szuverenisták vezére volt az EU-n belül és nélküle a föderalisták kerültek túlsúlyba. De hozzátehette volna, hogy a briteket senki sem nyomta ki, hanem ők önszántukból döntöttek a kilépés mellett – és szuverénen fütyültek a visszahagyott eszmetársaik további sorsára. Ez a második lecke: tartós uniót vagy más békerendszert építeni inkább föderalistákkal lehet, mint szuverenistákkal.

Orbánnak abban igaza van, hogy a békét nem lehet egyedül megszerezni. Minden szuverenistát valamelyik másik még nagyobbra vágyó szuverenista fenyegetheti. De aki „történelmi korszakba tartozó kérdéseket" akar elrendezni, az gondoljon Apponyi Albert figyelmeztetésére, hogy a politikában az örökkévalóság csupán tizenöt év. Zárójelben hozzátehetjük: mert a demokráciákban van közben három választás, melyek eredménye lényegbevágó lehet. A diktatúrák alakulását és viselkedését pláne nem lehet 15 éven túlra tekintve biztosra venni. Békerendszerek pedig csak akkor jönnek létre és működnek, ha sok állam vagy enged a szuverenitásából vagy azt úgy értelmezi, hogy pont a partnerségben teljesül ki.

GEORG PAUL HEFTY

Történelmi barátság és együttműködés

Az orosz–ukrán háború elhidegülést hozott a lengyel-magyar viszonyban, amely egyúttal a visegrádi együttműködés motorja. Sokan már kezdik temetni a lengyel-magyar barátságot és vele együtt a V4-es csoportot. De vajon tényleg vége van ennek az ezeréves, gazdag hagyományra visszatekintő, Európában egyedülálló kapcsolatnak, vagy csak átmeneti „mosolyszünetről" van szó?

A CBOS lengyel közvélemény-kutató intézet március végi felmérése szerint a háború alapvetően megváltoztatta a lengyelek más népekkel szembeni érzelmeit: jelenleg az amerikaiak, olaszok, angolok, szlovákok és csehek iránt viseltetnek a legnagyobb rokonszenvvel, viszont meredeken csökkent a magyarok iránti szimpátia. Míg 2022-ben még az első három helyezett között voltunk a lengyel rokonszenvlistán (57 százalékos kedveltséggel), idén jelentősen visszacsúsztunk: már csak 36 százalék tekint pozitívan ránk, míg 27 százalék kifejezetten nem kedvel bennünket. A magyar országimázs romlása megfigyelők szerint nagyrészt az ukrajnai háború és az Oroszország iránti viszony eltérő megítélésére, illetve a lengyel média nagy részének a magyar álláspont egyoldalú és hiányos tálalására vezethető vissza.

A magyar Századvég Alapítvány márciusi kutatása szerint a magyarok körében is érzékelhető a háború hatása: míg 2019-ben 86 százalékuk értékelte pozitívan Lengyelországot, arányuk idén márciusra 73 százalékra mérséklődött. Ennek ellenére a visegrádi országok közül a válaszadók többsége szerint továbbra is Lengyelországgal a legjobb a viszonyunk.

„Lengyelországot és Magyarországot harmadik országok megpróbálják kijátszani egymás ellen, különösen az Európai Unióban. Sokakat bosszant, hogy a két ország kölcsönös garanciát vállalt a vétóra, ha Brüsszel túlságosan messzire menne szuverenista politikájuk elnyomásában. Megpróbálják eltérően kezelni őket abban a reményben, hogy megszűnnek egymást támogatni" – állapította meg Maciej Szymanowski professzor, a varsói Waclaw Felczak Lengyel-Magyar Együttműködési Intézet – a magyar Felczak Alapítvány testvérintézménye – igazgatója egy tavaly októberi lengyel lapinterjúban.

Az ugyancsak a Felczak Intézet által évenként megrendezett lengyel-magyar nyári egyetemen, a lengyelországi Krasiczynben, tavaly augusztusban Marek Kuchcinski, a varsói miniszterelnöki hivatal vezetője, a szejm volt elnöke, a lengyel-magyar barátság elkötelezett híve azt hangsúlyozta, hogy az ukrajnai háború nem írja felül a barátságot, amely tovább él, és stratégiai témákban a két nemzet továbbra is együttműködik. „Nem igaz, hogy nagy ellentétek volnának köztünk, ez csak a médiában, a kormányaink iránt bizalmatlan körökben látszik így" – hangsúlyozta.

Mateusz Morawiecki lengyel kormányfő tavaly nyáron még úgy értékelte, hogy „a visegrádi országok útjai szétváltak", de ősszel barátságosabb húrokat kezdett pengetni, és november 24-én, hosszú szünet után először, V4-es kormányfői csúcstalálkozót is tartottak Kassán, a soros szlovák elnökség égisze alatt. A négy miniszterelnök egyetértett abban, hogy a bizonyos ügyekben, főként az ukrajnai háború és az orosz kapcsolatok megítélésében Budapesttel fennálló nézetkülönbség ellenére folytatni kell az együttműködést ott, ahol ez lehetséges és szükséges, elsősorban a gazdaság, kereskedelem, energetika, biztonság és az illegális migráció elleni küzdelem terén, de az egyes minisztériumok között és a Visegrádi Alapon keresztül is.

Az idei, június 26-i pozsonyi V4-es miniszterelnöki csúcson, amely a csoport soros szlovák elnökségének záró rendezvénye volt a júliustól kezdődő cseh elnökség előtt, a közös érdekek között azonosították az illegális migráció elleni küzdelmet, a nyugat-balkáni országok uniós

Folytatás a 3. oldalon

Dubio, ergo sum...

Kételkedem, tehát vagyok. A Bécsi Napló névadója és első főszerkesztője, Hanák Tibor ennek a kérdéskörnek elemzését vállalja *A filozófia: kritika* című, 1980-ban megjelent művében. Ebben nem állít egyebet, minthogy a kritikus filozófia nem más, mint módszeres kételkedés. Közel fél évszázad elteltével világunk válságosan belegyalogolt az ellentmondások, sőt, abszurditások rengetegébe, olyannyira, hogy – kivéve az elvakultakat, elvetemülteket – alig akad józanul godolkodó ember, akit nem érintenek meg a naponként észlelhető válságjelenségek. Eljutottunk odáig, hogy jóformán semmit sem fogadhatunk el készpénznek.

És így vagyunk a múltunkkal, történelmünkkel is. Talán megkockáztatható az a feltételezés, hogy nincsenek időtálló értékek; a legtöbbjükről kiderült viszonylagosságuk. Minden kornak megvan a maga divatja, hóbortja, ami aligha örökíthető át az anakronizmus veszélye nélkül. Ezzel összefüggésben Mikszáth Kálmán Új Zrínyiásza ötlik fel: bármekkora tisztelet is illette a szigetvári hőst, bevett szokásaival folyton a kiegyezés korának elutasításába botlott, mígnem meg kellett szabadulni tőle hősies ballépései miatt.

Mit kezdjünk el nemzeti hőseinkkel, köztük a legnagyobbal, az országlapító I. István királlyal, akit szentként tisztel a katolikus egyház? Két világ ütközésében bár egyöntetű volt, amit cselekedett, szerepe, személyisége mégsem nélkülözi az ellentmondásokat, amiknek feloldása csakis utólagos megközelítéssel lehetséges. Döntései, amelyekkel radikálisan felszámolta a pogány magyar társadalmat, mindehhez a bizánci kötődések ellenére Rómához csatlakozott, az erőszakoltság, türelmetlenség tükrében aligha állítható keresztényinek... És mégis, utódai, köztük talán utolsóként Mátyás király első királyunk törvényeire hivatkoztak, mert ő adott országának törvényt.

A kételkedés útjára lépve mégis megkockáztatható az a feltevés, hogy bizonyos irányzatok, „alaptörvények" érvényessége mindenekelőtt hatékonysága időtálló mércével mérhető. Ez pedig annál meggyőzőbb erejű, minél inkább kiállja a rákérdezés, kételkedés próbáját. Amikor a koráramlatok kerülnek szóba, eleve tudni kell, tiszavirág életű jelenségekkel állunk-e szemben, s beléjük kapaszkodva ruházzuk fel őket a tartósság jelzőivel, amik már csak azért sem helytállóak, mert újabb divatáramlat eleve háttérbe, sőt, kiszorítja őket.

Szent Istvánnal kapcsolatosan a szaktörténészek bogozó-elemző kimutatásain túlmutatóan nem is annyira a király személyisége, jó vagy rossz tulajdonságai, hanem szellemisége, a szentistváni eszme az, ami átüt az évszázadokon, csakhogy itt sem árt igénybe venni a kétkedés eszközeit: mi az, ami korához kötött eredeti, és mit kötöttek hozzá az évszázadok? Utóbbiak viszonylagosságához nem fér kétség.

Vegyük például a vendégekről, jövevényekről alkotott intelmeket. Biztosan nem Eötvös József volt az egyedüli, de ő fogalmazta meg legfrappánsabban a szentistváni „nemzetiségi politika" kritikáját. A reformkor megítéléséből visszavetítve 1514-re vonatkozólag olyan képet alkot a korabeli Budáról,

Folytatás a 2. oldalon

Határok nélkül

Kultúra és Közép-Európa – Kundera nyomán

„Közép-Európa nem egy állam, hanem egy kultúra, vagy ha úgy tetszik, egy sors. A határai képzeletbeliek, és minden egyes új történelmi helyzetben újra kell rajzolni őket. […] Ebből adódóan nem az önkényesen megrajzolt, egy-egy inváziót, hódítást, megszállást követően kényszerként megszületett politikai határok azok, amelyek alapján leírható, meghatározható a közép-európai egység, hanem mindig a jelentős, közösen átélt események, élmények teremtették meg ezeknek a népeknek az alkalomról alkalomra eltérő módon felálló egységét olyan képzeletbeli és folyton változó határok között, amelyeken belül ugyanazok az emlékek, tapasztalatok, ugyanazok a közös hagyományok hatottak."

„Meghalt Milan Kundera cseh születésű francia író" – adta hírül a *Telex* nevű világhálós felület. Cseh, francia, közép-európai, európai – a szóhasználat nem szőrszálhasogatás, a fogalmazásmód különbözőségei mögött világok húzódnak. Kunderának lehetett francia állampolgársága, élhetett Párizsban, kultúrája – amelyre, nevezetes, fent is idézett esszéjében „a nemzetek személyi igazolványaként" hivatkozott – Csehországhoz és Közép-Európához kötötte. 1983-ban írt, Az *elrabolt Nyugat avagy Közép-Európa tragédiája* című – más írásaival együtt 2022-ben, az Európa Kiadó által újra kiadott –, Európa-szerte nagy hatást keltő írásában pontosan Közép-Európa, e Nyugattól erőszakkal elszakított térség aktuális és történeti problematikáját állította középpontba. A nemzetként való megmaradását – mert a közép-európai népeknek, ahogy egy 1967-ben, a Csehszlovák Írókongresszuson elhangzott, e kötetben szintén között beszédében fogalmazott, identitásuk részévé vált, hogy létük „nem-magától értetődő", „semmi nem volt kétségbevonhatatlan, sem a nyelvük, sem az Európához való tartozásuk". Mindenekelőtt és – fölött központi „szereplője" az írásnak a *kultúra*, amelynek funkciója nemcsak a kisnépek létigazolása, de az „értékek legfőbb megtestesülése" is, „amelyek révén az európaiak megértették egymást".

A múlt idő nem véletlen. Kundera nemcsak azt állította, hogy Közép-Európa Nyugatról való lekapcsolása utóbbinak legalább ugyanakkora veszteség, mint előbbinek – úgy, hogy mindezt talán észre sem vette –, de azt is, hogy a kultúra központi szerepe megszűnőben van. Hogy gondolatai mennyire nem csak a negyven évvel ezelőtti kornak szólnak, idézzük egy újabb fontos megállapítását: „Ugyanúgy, ahogy egykor Isten adta át a helyét a kultúrának, az is meg fogja tenni ugyanezt. De kinek és minek? Melyik az a terület, ahol az esetlegesen Európát egységesíteni képes legfőbb értékek kifejeződhetnek? A technológiai csúcsteljesítmények? A piac? A média? […] Vagy talán a politika? De melyik? A jobb- vagy a baloldali? […] A tolerancia elve, a mások hitének és eszméinek tiszteletben tartása lenne az? De nem válik-e üressé és haszontalanná ez a tolerancia, ha nincs már egyetlen olyan értékes alkotás és egyetlen erős gondolat sem, amelyet védelmezhetne? Vagy felszabaduláskénti kell értelmeznünk a kultúra letűnését, és mámoros örömmel átadni magunkat az ünneplésnek? Vagy vissza fog térni a *rejtőzködő Isten*, hogy elfoglalja a megüresedett helyet, és ismét láthatóvá váljon?"

Az ember sokszor érzi, mintha megállt volna az idő. Konfliktusaink mintha egyazon mintázat alapján rendeződnének. A kor, a mindennapi életünk és a globális díszlet is változott ugyan, de *önmagunkért* folytatott harcunkról ma sem mondhatunk le. A tapasztalatunk által az előnyünk adott. Ahogy Kundera 1967-ben (!) a cseh nemzetre vonatkoztatva fogalmazott, az „minden bizonnyal több próbatételt állt ki a 20. század folyamán, mint sok más nép, és ha sikerült megőriznie a szellemiségét, jelen pillanatban jóval többet is tudhat e korról…". Mindez igaz Közép-Európa többi népére is. Hogy mi következik a kultúra után? A rendszerváltás, majd az európai bővítés utáni piacszerzést már láttuk – mintha a Nyugat nagy része ezt, és nem valami valódi újraegyesítést, a kommunizmus alól felszabadult nemzetek történelmi igazságtételét látta volna a folyamatokban. Sokunk számára tűnik úgy, hogy a nyugati politika akkor és ma sem kíváncsi a mi tapasztalatainkra, inkább szolgájává szegődött egy olyan folyamatnak, amelyet Ferenc pápa legutóbb „ideológiai gyarmatosításnak" nevezett. És tette mindezt – ahogy Kundera tuljadonképpen megjósolta – az egyébként nemcsak üressé és haszontalanná vált, de szelektíven értelmezett „tolerancia" nevében is. Az eszközök persze mások, mint a kommunizmus alatt voltak – kivégzés és börtönbüntetés helyett csak kirekesztés, megbélyegzés és elhallgattatás a *máshogy* beszélők osztályrésze. (Emlékezzünk meg itt egy mondattal a szintén az elmúlt hetekben elhunyt nagyszerű jezsuitáról, a Magyarországon többször előadó és a magyar állampolgárságot is megkapó Henri Boulad atyáról, aki a többek között a radikális iszlámot bíráló mondatai miatt a sajtószabadság „mintaországaiban" – mint Kanadában és Franciaországban – már nyilvános helyen, így egy katolikus templomban sem oszthatta meg gondolatait.)

Egy Egyesült Államokban élt magyar író-politikus, Kovács Imre gondolatai jutottak akaratlanul is eszembe, 1951-ből. „Ideológia? Szellem? Lélek? Végzetesen európai dolgok, s egyszerre iszonyatos honvágyam támad, nem Magyarország vagy Budapest, Gyoma vagy Fejér megye, hanem Svájc és Zürich, Franciaország és Párizs, Európa után…" A világban zajló egységesülési törekvéseket már ő is érzékelte – de a valódi egységet csak annyival szolgálhatjuk, „amennyit a sajátunkból, a hagyományainkból és a kultúránkból abba beleviszünk". A közép-európai nemzeteknek, olykor-olykor átrendeződő és „újrarajzolódó" keretek között, ma is ez, a megmaradás és megőrzés a legfőbb erkölcsi kötelességük.

Nagymihály Zoltán

Az Orbán-jelenség

Orbán Viktor nem azért lett a világpolitikai befolyásán messze túlmenő jelentőségű politikus, mert tekintettel van diplomáciai szokásokra, hanem azért, mert ezeket néha semmibe veszi vagy netán kifordítja, hogy elmondja a saját igazságát. Nem lenne Orbán Viktor, ha nem sikerülne neki az örök témákban rendszeresen olyan csavart bemutatni, hogy mindenki izgatottan felfigyel vagy feljajdul – attól függően, milyen pontosan találta el a magyar miniszterelnök az illető érzékeny testrészét.

Ebbe a kis eszmefuttatásba nem fér bele a legutóbbi tusványosi Orbán-beszéd elemzése, még kevésbé a beszéd utáni hármas – cseh, szlovák és román – diplomáciai reakció. De végeredményben egy előzmény és egy beszédrészlet elég annak szemléltetésére, mennyire egyedülálló politikai jelenség Orbán Viktor.

Az előzmény: a magyar miniszterelnök Bukarestből érkezett a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborba Tusnádfürdőbe, vagyis „Tusványosra", miután hosszas diplomáciai egyeztetés nélkül elfogadta új román kollégája meghívását egy kötetlen, ebéddel körített megbeszélésre. Kelemen Hunor, a Romániai Magyar Demokratikus Szövetség (RMDSZ) elnöke szerint „nagyon kellemes" hangulatú találka volt, de nem több: mint román és magyar miniszterelnök között legutóbb 2010-ben volt találkozó (akkor Emil Boc és Orbán Viktor között), „nagyon fontos az, hogy Orbán Viktor most elfogadta Marcel Ciolacu meghívását, és legalább annyira fontos, hogy érkezett ez a meghívás".

A magyar miniszterelnök tusványosi beszédében egy mellékfogalmazásban tette helyére ezt a találkozót: új román miniszterelnök, új esély, hátha „kijön ebből valami, ami mindkettőnknek jó". Nem éppen diplomáciai finomkodással hozzátette: Ciolacu a huszadik román kollégája, „huszadszorra talán sikerül".

Ebben egy kis csúsztatás rejlik, mert Ciolacu a rendszerváltás óta huszadik román miniszterelnök, Orbánnal párhuzamosan „csak" a tizenkettedik (a hat ideiglenes kormányfőt nem számítják). Hát ilyen a váltakozó, hullámzó román belpolitika, amelyben alig létezik stabilan pártokhoz kötődő szavazó tömeg, ahol az RMDSZ és a két nagy politikai vonulat, a szociáldemokraták (PSD) és Nemzeti Liberális Párt (PNL) kivételével csak szélsőséges nacionalista pártok léteznek. Nem csoda, hogy az öt Orbán-kormánynyal párhuzamosan tizenhárom év alatt tizenegy miniszterelnök „használódott" el. Orbán Viktor szemszögéből érthető lenne, ha Marcel Ciolacuval szemben nem tanúsítana túl sok érdeklődést – nota bene a román kollégája szociáldemokrataként nem tartozik baráti köreihez.

Három évtizeddel a rendszerváltozás után általában kijelenthető: Magyarország (és Lengyelország) kivételével Kelet-Európában nagyon ritka a stabil parlamenti többségre számítható politikai rendszer. Nézzük csak Románia déli szomszédját a Fekete-tenger partján: Bulgária esetében elmondható, hogy még a négyéves választási ciklus sem nagyon sikerül a soros kormányoknak. Szófiában pont június végén bukott meg a 42 éves Kiril Petkov, aki szokatlanul nyomatékos Európa és NATO-párti álláspontot képviselt a hagyományosan oroszbarát országban. Valószínűleg ősszel negyedszer választanak a bolgárok, alig több mint két év alatt. Az első és a mostani második Petkov-kormány között Bulgáriában két év alatt öt alkalommal tartottak előrehozott választásokat.

A térség többi országában a krízis szó jellemzi a politikát. Persze Orbán Viktor szemében ez néha nagyon is kellemetlen. Egyik legjobb szövetségese, a cseh Andrej Babiš nem csak a miniszterelnöki posztot vesztette el, hanem az államelnök-választáson is alulmaradt. Szlovéniában egy éve a balközép koalícióit vezető Robert Golob lépett az Orbán-barát Janez Janša helyére. Andrej Plenkovic horvát miniszterelnök ugyan hosszabb ideje kormányoz, de az igazságügyi tisztviselők sztrájkja hónapok óta alaposan próbára teszi a kabinet türelmét.

Akkor még nem volt szó Szlovákiáról, ahol a magyar származású Ódor Lajos vezet egy szakértői kormányt a szeptemberi választásokig. De Romániához képest egy csipetnyi iróniával majdnem stabilnak lehetne nevezni a politikai helyzetet: Ódor „csak" a tizenegyedik miniszterelnöke az országnak, a hatodik Orbán kétharmados kormányzásának 2010-es kezdete óta.

Martos Péter

Távozott a harcos nő

Magyarország kormányában 2023. augusztus 1-je óta nincs női miniszter. Miután Novák Katalin családokért felelős tárcanélküli miniszter tavaly átvállott az államelnöki székbe, most Varga Judit igazságügyi miniszter távozott a kabinetből. Különben nem sok hasonlóság létezik a két hölgy között.

A talán legnagyobb különbség: Novák Katalin munkakörét egy parlamenti államtitkár vette át, Varga Judit helyét és aktivitását két új miniszter sem fogja tudni teljesen kitölteni. Az igazságügyi tárcát Tuzson Bence kapta, aki a Miniszterelnöki Kabinetiroda államtitkáraként Orbán Viktor közvetlen közelében dolgozott. Még közelebb áll a kormányfőhöz Bóka János, aki az új EU-ügyi minisztériumot vezeti. Bóka előbb európai uniós ügyekért felelős államtitkár, utána miniszterelnöki biztos volt, de főleg az az ember, aki minden brüsszeli csúcsra, megbeszélésre elkísérte Orbán Viktort.

Az 1980-ban született Varga Judit jogász, angolul, németül, franciául és spanyolul beszél, 2009-től kilenc éven át politikai tanácsadó volt az Európai Parlamentben Áder János EP-képviselő, későbbi köztársasági elnök csapatában. Most azt szeretné megvalósítani, amit már akkor is mondott, mikor 2018-ban belépett az Orbán-kormányba: európai parlamenti képviselő lesz, méghozzá a Fidesz listavezetőjeként. A miniszterelnök állítólag hosszú ideig próbálta meggyőzni, hogy maradjon – de hiába. A „Demokrata" nevű online-lapnak elmondta, miért akar „főállású brüsszeli harcos" lenni: „A 2024-es választásnak most az a tétje, hogy lesz-e konzervatív fordulat az európai intézményekben, és ebben én aktív szerepet szeretnék vállalni. Ez a feladat ugyanakkor egész embert kíván, ezért döntöttem amellett, hogy miniszteri tisztségemről lemondok."

M. P.

Dubio, ergo sum…

Folytatás az 1. oldalról

amely annak köszönhető, hogy Szent István azon óhaja, miszerint „e haza földjén átokként beteljesedett." és ha már napjaink változatlanul égető, mert megoldatlan nemzetiségpolitikájánál tartunk, nagyon is feltehető a kérdés: az adottságok, a nemzetiségek kétségtelen megléte, vagy pedig törekvéseiknek megoldatlansága vezetett a történelmi Magyarország felszámolásához? A nacionalizmus egyoldalúsága, mi több, elvakultsága eltorlaszolja az utat a történelmi tisztánlátáshoz. Szent István ugyanis a pogányság felszámolása ellenére tovább vitte a nomád társadalom többnyelvűségét. Csakis ennek volt köszönhető, hogy – a törökkor utáni településpolitikától eltekintve – a magyar királyság befogadó állam volt. Ennek reformkori romantikus képét festette meg Csaplovics János azzal a felemelő meglátással: Magyarország népeit tekintve Europa kicsiben.

A történelmi kihívások kényszerítik ki az örökös kétkedést, a kritikus elemzést, amely nem nélkülözheti a viszonylagosság tényének elfogadását. Boncolgatásukkor meg kell különböztetni a lényeges és lényegtelen dolgokat egymástól. Az időtállóság szempontjából pedig – különösen a módszerek vonatkozásában – meg kell találnunk és rá kell világítanunk a módszerek és eszközök alkalmazhatóságára. És éppen itt merül fel a változó idő és a körülmények viszonylagosságának kérdése, azaz helytelen, jól bevált módszerek, akár évszázados gyakorlat merev továbbvitele. Vagyis az alapelvek megtartásával továbbvitelüket rugalmasan kell kezelnünk és alkalmatosságukat a mindenkori körülményekhez kell igazítannunk.

Kérdésfeltevés, majd kétkedés útján jutunk el, mert el kell jutnunk a bizonyságig: *lám gyenge és esendő az egynyelvű és egyerkölcsű ország.* Ennek megszívlelése és európai politikává szélesítése napjaink válságai közepette bizony korszakos feladat, – különösen Közép-Európára gondolva – valamennyi népnek el kell sajátítania.

Kételkedem, tehát vagyok, mert a kételkedés a bizonysághoz vezető éltető elem.

Pannonicus

Hatvanéves érettségi találkozó Innsbruckban

2023. június 2–3-án tartotta hatvanéves érettségi találkozóját az Innsbrucki Magyar Reálgimnázium 1963-ban érettségizett utolsó osztálya. Az eredetileg 23 diákból Bezzegh László, Kaiser József, Kovács József, Pólai Ferenc, Soós Jenő, Szabai Sarolta, Ulrich Anna személyében összesen heten vettek részt. Balogh Ibolya, Drégelyvári Csaba, Mende Miklós, Rozmán Károly, Tuczai Edit elhalálozott; a többi tizenegy volt osztálytársról úgy szól a krónikás, hogy egyéb okok miatt maradtak távol.

A baráti hangulatban eltelt találkozón csendes imával adóztak az elhunyt osztálytársak emlékének.

Hálával emlékeztek volt iskolájuk jelentőségére, milyen fontos szerepe volt az intézménynek és tanárainak a magyarság megtartásában, és hogy sikeresen beilleszkedtek új hazájuk, Ausztria társadalmába.

Korukra való tekintettel abban állapodtak meg, hogy a 70 éves találkozó helyett 2025-ben jönnek össze ismét a Richard Wagner-Straße 3 alatti diákotthonban.

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat – a Bécsi Napló 2023/2. számában közzétett 135.020,16 euró 2023. július 20-ig az alábbi támogatásokkal növekedett:

Dr. Liszka Kristóf & Katalin	50,00	Mag. Pusztay Csaba	10,00
DKFM Los Dominik & Mag. Eszter	10,00	Schober Jolán & Alfred	20,00
		összesen:	819,00

A támogatások eddig befolyt teljes összege 135.110,16 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a Bécsi Magyar Iskolának is otthonul szolgál.

Mag. Hollós József elnök **Schenk Angyalka** főtitkár **Andorka Hanna** pénztáros

A PARLAMENT MÉLTÓSÁGA

Arra kaptam felkérést főszerkesztő úrtól, hogy fejtsem ki a véleményemet a Magyar Országgyűlésben tapasztalható, sokszor a személyeskedésig és gyűlöletig fajuló stílusról. Azért írtam stílust és nem párbeszédet, mert előre is rögzíteni szeretném, hogy az, ami ma a parlamentben zajlik, az olyan messze van a párbeszéd szabályaitól, mint Makó Jeruzsálemtől. Rögtön eszembe is jutott az a Voltaire-nek tulajdonított, a liberalizmus zászlajára tűzhető jelmondat, mely szerint „nem értek egyet azzal, amit mondasz, de halálomig harcolni fogok azért, hogy elmondhasd."

Ezt azért is idéztem, mert a parlamenti mélyrepülés az ellenzékből áradó gyűlölettel és az ez alapján kialakult gyűlölet-struktúrával kezdődött nagyjából másfél évtizeddel ezelőtt. A mára kialakult gyakorlat több okból is sajnálatos. Egyrészt tudjuk, hogy a stílus maga az ember, s a képviselők magatartása példa a polgárok előtt. Másrészt a parlamentben honos trágárság és agresszivitás képes kiszivárogni és a társadalomban is követőkre találni. Harmadrészt a parlament méltóságának megőrzése nem csak az elnök, hanem valamennyi képviselő feladata. Végezetül azért is elszomorító ez a helyzet, mert az önmagát rendkívül demokratikusnak tartó ellenzék tulajdonképpen semmilyen más véleményt nem fogad el.

Visszatekintve a parlamentnek akár csak az elmúlt 30 évnyi működésére, ma már szinte elképzelhetetlenek az olyan, sokszor az intellektust is igénybe vevő viták, melyek a kormányzó pártok és az ellenzék között valaha zajlottak. Ilyen volt például Torgyán József képviselő úrnak egy napirend előtti felszólalással kapcsolatos elmélkedése, mely szerint a keszonbetegség magasságban, vagy mélységben keletkezik; vagy egy-egy felszólaló esetén a pisszenést sem tűrő elcsendesedés. Az elegáns, a genius locit megtisztelő öltözködésről már nem is beszélve! És itt meg is érkeztünk a legfontosabb hívő szóhoz, ez pedig a tisztelet. Az öltözékkel, a magatartással, a beszédstílussal tiszteljük meg a választókat, a nemzetet, egymást. Ebben az ellenzéki oldalnak – ha valóban komolyan veszi küldetését és törekvését a kormányzati pozícióra – úgy kell viselkednie, ahogy azt majdan a saját ellenzékétől is elvárja... Megjegyzem, az alapján, amit megenged magának az ellenzék, különösen a trágár kifejezések, személyeskedések tekintetében – emlékezzünk csak például Hadházy Ákos akcióira – a kormányzó pártoknak nincs túl sok félnivalója. Visszaemlékszem arra, hányszor fogalmaztuk meg egy-egy népesebb és zajosabb tárgyalás esetén, hogy tartsuk be a parlamenti rendet. Kétségeim vannak a tekintetben, hogy ez a fogalom még ma is ugyanazt jelentené!

Álljon itt némi ízelítő egy viszonylag friss kutatásból: 2021 őszén a parlamentben, a jogrendszerbe, valamint a politikusokba vetett bizalom indexe kis mértékben csökkent vagy stagnált. A rendőrség indexe emelkedett, de messze nem érte el a 2016-os szintet. Tanulságos, hogy a jogrendszerbe vetett bizalom 2008 és 2016 között megfigyelhető enyhe emelkedő trendje 2016-ot követően megtorpant. 2021 őszén újra a 2002-es szint alá csökkent, és közelített a 2010-es évek közepének időszakához. A parlament és a politikusok indexértéke a legalacsonyabb, tehát egy intézmény minél közelebb helyezkedik el a politikához, annál bizalmatlanabbak vele szemben az emberek.

Ha az országgyűlés, a magyar jogrendszer, a rendőrség és a politikusok bizalmi indexe alapján a társadalmi közbizalom egészére kívánunk következtetést levonni, akkor azt állíthatjuk, hogy a magyar társadalomban inkább a bizalmatlanság semmint a bizalom az általános attitűd. Hasonló a helyzet, mint azé az egyszeri amerikai politikusé, aki nem merte bevallani édesanyjának, hogy képviselő lett, inkább azt hazudta, hogy bárzongorista. No, ha nem is ennyire kétségbeejtő a helyzet, mégis elgondolkodtató az intézménybe vetett társadalmi bizalom mértéke.

A Házszabály egyértelműen fogalmaz, amikor a parlament tekintélyének, méltóságának megőrzését teszi a képviselők feladatává. Íme:

45. § (1) az Országgyűlés ülésén az ülés zavartalan lefolytatásának biztosítása és az Országgyűlés tekintélyének megőrzése az ülést vezető elnök feladata, amelyben őt az ülés vezetésében közreműködő jegyző, valamint az általa a tárgyalási rend fenntartására felkért bármely, az ülésteremben tartózkodó jegyző, alelnök és háznagy is segíti.

46/b. § (1) azt a képviselőt, aki az Országgyűlés tekintélyét, az ülés méltóságát, valamely személyt, csoportot – így különösen valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösséget – sértő vagy illetlen kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, az ülést vezető elnök rendreutasíthatja, illetve figyelmeztetheti.

Jól látható, hogy nem csupán az országgyűlés méltóságának, hanem a tekintélyének megsértését is szankcionálni rendeli a házszabály.

Végül, de nem utolsósorban álljon itt még néhány sor a balliberális ellenzék magatartásáról, akik fennen hangoztatják, hogy ők a demokratikus ellenzék.

Aki demokrata, annak a nép akarata szent.

Aki demokrata, az elfogadja azt is, akinek más a véleménye.

Aki ráadásul még alapvetően liberális is, az hagyja, hogy más a véleményét elmondhassa.

Szili Katalin

Történelmi barátság és együttműködés

Folytatás az 1. oldalról

csatlakozásának felgyorsítását, az EU zöld megállapodásával (green deal) kapcsolatos álláspontot, továbbá a harmadik országoknak szánt, de a térség öt uniós tagállamában – Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Románia és Bulgária – rekedt, és ott nyomott áron értékesített vámmentes ukrán gabonaszállítmányok ügyét, amely kiszorítja a helyi gazdákat a piacról.

Bár Lengyelország álláspontja az ukrajnai háború ügyében egybevág a brüsszeli irányvonallal, sőt radikálisabb is annál, az EU június elején újabb kötelezettségszegési eljárást (infringement procedure) indított Varsó ellen az orosz befolyást vizsgáló (gyanú szerint elsősorban Donald Tusk volt miniszterelnök, jelenlegi ellenzéki vezető ellen irányuló) bizottsági szóló új törvény miatt, Budapesttel szemben pedig – az EU történetében először – jogállamisági eljárás is indult, amely végső soron a szavazati jog megvonásával fenyeget.

A koronavírus-járvány okozta gazdasági károk felszámolására létesített helyreállítási alapokból (RRF) jogszerűen járó kifizetések – beleértve annak az unióval együtt általuk is vállalt közös hitelfelvételből származó részét – továbbra sem érkeznek meg a két országba. Bár az unió a lengyel helyreállítási programot elfogadta, húzza-halasztja, újabb és újabb „mérföldkövek" (milestones) teljesítéséhez köti a kifizetést. Egyes feltételezések szerint megvárja vele az októberi lengyel választásokat, amelyeket nem is titkolt reményei szerint az ellenzék nyerhet meg.

Magyarország esetében az ügynevezett modellváltó (alapítványi fenntartásba kerülő) magyar egyetemek (a felsőoktatási intézmények többsége) diákjait és kutatóit is kizárták egyelőre az Erasmus-, illetve Horizont-programokból, elvágva őket a tudományos fejlődés fő áramától, és súlyos versenyhátrányt okozva nekik.

Ezt a két országgal szemben alkalmazott diszkriminatív elbánást sokan „kettős mércének", mások egyszerűen „packázásnak" minősítik.

Az illegális migráció frontvonalában fekvő két országot súlyosan érinti az uniós belügyminiszterek tanácsa által nemrég szokatlan hirtelenességgel, puccs-szerűen elfogadott migrációs csomag is, melynek értelmében Brüsszel által egyoldalúan meghatározandó számú illegális bevándorló befogadásának elutasítása esetén a tagországoknak „fejkvótát", évi 22 ezer eurót kellene fizetniük migránsonként. A belügyminiszterek tanácsában nincs szükség konszenzusra, a csomag ellen csak a lengyel és magyar tárcavezető szavazott, több tagország pedig tartózkodott.

Varsó és Budapest leszögezte, hogy semmiképpen sem egyezik bele sem a migránsok elosztásába, sem „fejkvóta" fizetésébe. Varsó az ügyben az októberi parlamenti választásokkal egy időben népszavazást is fog tartani, és Morawiecki jelezte, hogy „épül a migránsok áthelyezését ellenző országok koalíciója".

A közös érdekek ellenére a lengyel diplomácia jelenleg nem kezeli prioritásként a magyar kapcsolatot. Az Európai Unión belül a balti országok és Románia is fontosabb számára. Utóbbival már több közös kormányülést is tartott.

Miközben a magyar-ukrán államközi kapcsolatok hűvösek, Lengyelország és Ukrajna között egyenesen szorosnak nevezhetők. Varsó a jó viszony kedvéért még a második világháború idején az ukrán nacionalisták által a volhíniai és galíciai lengyel és zsidó polgári lakosság ellen elkövetett tömeggyilkosságok (lengyel értékelés szerint népirtás) rendezetlen ügyét is hajlandó „jegelni". Ilyen konfliktus magyar-lengyel viszonylatban soha nem volt a történelemben.

A lengyel és ukrán oktatási miniszter még 2017-ben megállapodott, hogy az új, súlyosan korlátozó ukrán oktatási törvény ellenére kölcsönösen biztosítják az anyanyelvi oktatás lehetőségét egymás nemzeti kisebbségei számára.

Idén júniusban az ukrán parlament egy évvel meghosszabbította az ukrán nyelvre történő átállás kötelezettségét minden olyan kisebbségi iskola számára, amely valamelyik uniós tagország nyelvén oktat. Ez a haladék ugyan „pirruszi győzelemnek" számít, mégis némi engedményt jelent, és hátterében a kisebbségi anyanyelvi oktatás érdekében történt közös magyar–román fellépés, illetve a Velencei Bizottságnak – az Európa Tanács alkotmányjogi szakértőkből álló testületének – az a véleménye is állhat, hogy az új ukrán kisebbségi és oktatási törvények „nem felelnek meg teljesen" a nemzetközi normáknak.

A társadalmi kapcsolatok továbbra is virágoznak a két ország között. Működik a magyarországi lengyel közösség két nagy intézménye, a Bem József Lengyel Kulturális Egyesület és a Szent Adalbert Egyesület, a magyarországi lengyeleknek parlamenti szószólójuk van, aktív a budapesti Lengyel Intézet és a varsói magyar kulturális Balassi Intézet, a sok magyarországi lengyel önkormányzat, a lengyel-magyar baráti társaságok, élénkek az idegenfogalmi kapcsolatok, és a Felczak Intézet augusztus végén megrendezi négynapos vezetőképző iskoláját, a Visegrádi Nyári Akadémiát.

T. Kovács Péter

Semlyén–Hiller-párbeszéd

A parlament volt elnökének véleményét megerősíti Hiller István szociáldemokrata képviselő, aki az országban eluralkodott rossz hangulatot szintén a politikai hatalmaságok viselkedésével hozza összefüggésbe, azt állítva, hogy a politikai vita stílusa rányomja bélyegét az ország hangulatára. Emiatt közösségek esnek szét. A különböző nézőpontok ütköztetését sokkal szívesebben fogadja a nép. Ezzel szemben nincs vita, hanem kinyilatkoztatás, a vitapartner véleményének eleve elutasítása, a párbeszéd metagadása.

Mindez június 15-én a Republikon Intézet által rendezett Magyarok határon innen és túl c. konferencia keretében hangzott el. Ennek a jövőre nézve talán legígéretesebb részét Bárdi Nándor szerteágazó, kritikusan értékelő előadása mellett Semlyén Zsolt és Hiller István szokatlanul nyílt és őszinte párbeszéde alkotta. Ennek Semlyén Zsolt kétszer is jelét adta azon kijelentésével, hogy ő is ugyanazt mondhatta volna, mint vitapartnere. A konferencia alkalmul szolgált a kereszténydemokrata miniszterelnök-helyettes és a szociáldemokrata volt miniszter találkozásához. A kimért hangnem, az érvek felsorakoztatása példásam rávilágított arra, hogy így is lehet, sőt így is kell Magyarország jövője érdekében.

Míg Semlyén Zsolt meggyőzően adta elő politikai gyakorlatából „viselt dolgait", Hiller István baloldaliként magyarságáról és európaiságáról vallott szenvedélyes eltökélettséggel.

Fellépésük olyan légkört teremtett, hogy reményeket keltett az egymásra találásban. Bízzunk benne, hogy ez a ritka alkalom kezdeményezőleg folytatódik, hiszen a jelekből ítélve erre nagyban megvan az igény. *(de)*

Emléktöredékek

Sokat gondolkodtam azon, hogy vajon milyen címet is adhatnék Arday Lajos közelmúltban megjelent kötetéről tervezett rövidke írásomnak és végül is némileg lopva a szerző könyvének címéből – Emlék(kép)ek kortársakról – jött az Emléktöredékek.

Aki kezébe veszi a szerző száz nyomtatott oldalt alig meghaladó kötetét, érdekes és szubjektív megközelítésű miniportrékat kaphat mindazokról, akik Arday Lajos mintegy hatvan esztendőt felölelő szakmai pályafutása során kollégái, főnökei, szakmai barátai voltak. Egyaránt olvashatunk Joó Rudolfról és Kovács Lászlóról, Szabó A. Ferencről, Németh Zsoltról, Hevesy Pálról, Niederhauser Emilről, Juhász Gyuláról és még sokakról. Szinte valamennyien Arday Lajos „látókörében" voltak. Tanárok, kortársak, pályatársak…

Aki figyelemmel követte – és követi – a mahonlap (2025-ben) a kilencvenedik életévét majd betöltő Arday Lajos kutatói, oktatói, szakírói munkáját az tudja, hogy ő nemcsak az egykori Brit Birodalom történetét, a mindenkori Magyarországhoz fűződő kapcsolatainak a történetét ismeri kitűnően, de az 1970-es évek végétől kezdődően a kisebbségi kérdések ismert és elismert kutatója. Angol, orosz, cseh, szerb-horvát (ma már nyilván szerb és horvát) nyelvismerete is segítette abban, hogy a közép-európai országok kisebbségi ügyeiben eligazodjon és eligazítson.

Könyvének egyik fejezetében ugyanis olyan konferencia beszámolókat ad közre, amelyek segítenek megérteni bizonyos dolgokat és bepillantást engednek abba a világba, amely sokak számára nem volt ismert. Miként is zajlott egy-egy konferencia, mennyi volt abból nyilvános, milyen (útij)beszámolók születtek és a leírtak vajon mennyiben segítették elő a „nagypolitikai" tárgyalások előkészítését, a döntések meghozatalát és adtak-e bármilyen munníciót is a magyar külpolitika számára a Magyarország határain kívül élő magyarok érdekében való fellépéshez.

Tanulságos Arday Lajos kis kötete, amely a szerző utóbbi években megjelent munkáinak – Családtörténet és emlékek a 20. században (2018), Fél évszázad – Társadalom, politika, kutatás – (Útijelentések és beszámolók 1965–2015 (2019), Visszanézve – Tanulmányok és történelmi forrásközlése: Kelet-Közép Európa és a Balkán a brit és amerikai ország- és helyzetjelentésekben (1948–1960) – szerves folytatása. Úgy tűnik Arday Lajos a szakmai munkák közreadása után úgy gondolhatta: jó lenne megírni az azokhoz vezető utakat, a tapasztalatokat, élményeket, találkozásokat, mert azok nélkül egy történész-politológus-kisebbségkutató életműve nehezebben lenne értékelhető, megérthető. Jól tette, hogy így tett és a közelgő kilencvenedik életévéig kerüljön ki még a kezei alól néhány munka, hasznos tanulságul szolgálva valamennyiünk számára!

(Arday Lajos: Emlék(kép)ek kortársakról. Konferenciabeszámolók (1988–1993) Véleményczikk az orosz-ukrán háborúról (2023) Budapest, 2023. Könyvpont Kft. 103 oldal.)

Szakály Sándor

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

PLOS ONE

Infravörös szervei figyelmeztetik a tűzbogarakat

A körülbelül 20 milliméter hosszú ékszerbogár csak Ausztráliában él, Tasmániában nem. Élettere az eukaliptuszfákra korlátozódik.

Az ausztrál ékszerbogár, a *Merimna atrata* számos hőérzékelővel rendelkezik. Eredetileg úgy gondolták, hogy ezeket erdőtüzek észlelésére használja, de valószínűleg más célból is szüksége van az érzékelőkre. A *Merimna atrata* infravörös szervei viszonylag érzéktelenebbek, mint Európában élő rokonaié. Ez tulajdonképpen az ellen szól, hogy a bogár ilyen módon nagyobb távolságból is képes lenne tüzet észlelni. Az ausztrál tűzbogár égett eukaliptuszfákra repül. A szakértők vele kapcsolatban piroféliáról („tűzszeretetről") is beszélnek. Ez a viselkedés nem gyakori a rovarok körében. A *Merimna atrata*-nak jó oka van erre, hiszen az elhalt fa bőséges táplálékot kínál a bogárlárváknak; ezért ide rakja tojásait.

Merimna infravörös szervei a hasa két oldalán helyezkednek el; ez egyébként egyedülálló az állatvilágban. Feltehetően segítenek a tűzbogaraknak elkerülni a forró pontokat, amikor egy tojásrakó helyhez, például egy frissen leégett éghoz közelednek. Ezeket nappal az ember és az állatok szemmel nem ismerik fel.

A Bonni Egyetem Állattani Intézetének docense dr. Helmut Schmidt szerint a *Merimna atrata* a tüzekből származó szagok alapján tájékozódik.

scinexx

Az édesítőszerek hatással vannak immunsejtjeinkre

Bár az édesítőszerek alig tartalmaznak kalóriát, orvosbiológiai hatásuk mégis van a szervezetben. Már néhány pohár diétás ital is befolyásolhatja immunsejtjeink aktivitását, amint azt egy kísérlet kimutatta. Ennek megfelelően az ilyen italokra jellemző édesítő koktél fogyasztása megváltoztathatja a fehérvérsejtek viselkedését: modulálják génaktivitásukat és bizonyos immunhírvivők termelését is. Ez befolyásolhatja az immunsejtek reakcióját a kórokozókkal és az endogén irritáló anyagokkal szemben is.

Az édesítőszereket régóta a cukor egészséges alternatívájának tartják, mivel alacsony a kalóriatartalmuk. Mostanra azonban egyre több jel utal arra, hogy a cukorhelyettesítők, mint a stevia, az aszpartám és a szacharin előségéthetik a cukorbetegséget, serkenthetik az étvágyat és kibillenthetik egyensúlyából a bélflórát. Az eritrit édesítőszerről az is feltételezhető, hogy vérrögképződést okoz, és ezáltal növeli a szívroham és a szélütés kockázatát.

A freisingi Leibniz Élelmiszer-rendszerbiológiai Intézet munkatársa, *Dietmar Krautwurst* csapatának kutatási eredményei azt mutatják, hogy még egy átlagos édesítőszer bevitel is hatással lehet a vérben lévő immunsejtekre és a fehérvérsejtek is reagálnak a receptoraikon keresztül a vérbe került édesítőszerekre. Arra vonatkozóan, hogy milyen mértékű az édesítőszerek negatív hatása – *Krautwurst* szerint – még további kísérletek szükségesek.

DIE ZEIT

Most az „Orkxit" jön?

A Skócia szárazföldi részének északi csücskénél található szigetcsoport az Orkney-szigetek lakói a Nagy-Britanniától való esetleges elszakadást fontolgatják. A brit média a Brexit-hez hasonlítva a hírt, egy lehetséges „Orkxit"-ről beszélt az Atlanti-óceán északi részén.

A követelést az Egyesült Királyság és a skót kormány finanszírozási problémái okozzák. *James Stockan*, a közösség vezetője szerint, küzdeni kell például a teljes kompflotta megújításáért. A szigetcsoport úgy érzi, hogy a londoni és az edinburghi kormány elárulta. A pénzügyi hozzájárulások lényegesen alacsonyabbak, mint az északabbra fekvő Shetland-szigeteken vagy a nyugat-skóciai Külső-Hebridákon.

Már 2017-ben szavaztak a szigetlakók egy lehetséges önkormányzatiságról, de lehetségesnek tartják, hogy a kormányzati forma koronabirtok legyen, mint például a La Manche csatornában található szigetek, amelyek saját törvényekkel rendelkeznek, és közvetlenül a brit koronához tartoznak, vagy egy tengerentúli terület, mint például Gibraltár vagy a Falkland-szigetek. Az „alternatív kormányformák" tanulmányozására irányuló indítványt most a sziget önkormányzati tanácsának tagjai elé terjesztették. Az egyik lehetséges megoldás az is lehetne, hogy Norvégia önkormányzó területévé váljanak. Mintaként szolgálnak a Feröer-szigetek, amelyek Dánia önálló területei.

A mintegy 70 szigetből álló Orkney-szigetcsoport 1472 óta tartozik Skóciához. III. Jakab skót király hozománya volt a Margit dán királynővel kötött házassága zálogaként. Az Orkney-szigeteken élő körülbelül huszonkétezer lakos szoros kulturális kapcsolatot ápol a skandináv országokkal.

BBC

Eladja a házát, ahol 102 évig élt

Nancy Gifford egész életét ugyanabban a házban töltötte – most 104. születésnapján, eladásra kínálta a házat. Ő maga egészségügyi okokból egy otthonba költözött.

Míg a szülei több mint 100 évvel ezelőtt mindössze 200 fontot fizettek a három hálószobás házért a *Street* nevű faluban, az angliai *Somerset* grófságban, az idős asszony most körülbelül 170 000 fontért szeretné eladni. A brit jegybank szerint egy font vásárlóereje 1921-ben csaknem 39 mai fontot (körülbelül 44 eurót) érne.

Amikor 102 évvel ezelőtt, kétévesen családjával beköltözött a házba, a konyha, a WC és a mosdóhelyiség nem volt tető alatt. Később, némi korszerűsítés után, évtizedekig a házban élt férjével, *Berttel*, fiukat nevelve, aki szerint, „csodálatos" volt ott felnőni. „Mindannyian szegények voltunk, de mindenki boldog volt."

TORONTO STAR

Új geológiai korszakban élünk

A tudósok szerint az emberi tevékenység olyan alapvetően megváltoztatta a Föld geológiáját, légkörét és biológiáját, hogy új geológiai korszakba lépett, ennek neve antropocén.

Az Antropocén Munkacsoport (AWG) tagjainak bejelentése a Torontótól mintegy 60 km-re (37 mérföldre) nyugatra fekvő *Crawford*-tóban tett felfedezéseken alapszik.

Colin Waters, a Leicesteri Egyetem geológusa, az *Anthropocene Working Group* (AWG) az Antropocén Munkacsoport elnöke szerint: „Egyértelmű, hogy a változás mértéke hihetetlenül felerősödött, és ezt emberi behatás okozza". A tavak alján lerakódott üledék mintegy geológiai feljegyzés, információt adhat a tudósoknak a változó környezeti feltételekről.

Míg az AWG tudósainak csapata 11 másik lelőhelyről gyűjtött magmintákat, a Crawford-tó kivételes mélysége lehetővé tette, hogy az üledék a tófeneken viszonylag zavartalanul lebegjen, és olyan rétegeket hozzon létre, amelyek rögzítik a különböző környezeti jellemzőket. Ezért sikerült megtalálniuk egy úgynevezett „arany tüskét" (kiindulási pontot) az üledékrétegek között: mely megmutatja a Föld körülményeiben bekövetkezett hirtelen geológiai változást.

A tudósok arra a következtetésre jutottak, hogy a tó üledékében talált plutónium az 1950-es években végzett nukleáris kísérletekből származik. Ez „egyértelmű jelzője" az antropocénnek. *Colin Waters* és az AWG többi tagja azt javasolta, hogy tegyék az új korszak kezdetét 1950 és 1954 közöttre. Ha ezt az indítványt elfogadják, az antropocén (ami az *„antropo-"*, azaz „ember" szóból származik) az elmúlt 11 700 évet felölelő korszak a holocén lezárását jelenti.

John Holdren, az Egyesült Államok-beli Fehér Ház korábbi tudományos tanácsadójának véleménye: „A valóság az, hogy a környezet átalakítására irányuló képességünk messze meghaladja a következményekkel kapcsolatos tudásunkat és irányváltási képességünket."

A titkos finanszírozás dicsérete

A gyarmatosítókhoz hasonló kiváltságokat követelnek az NGO-k

Miért tiltakoznak az Európai Bizottság által javasolt demokrácia védelmének csomagjával szemben azok a nem kormányzati szervezetek, amelyek az átláthatóság bibliájára esküsznek? Végül is ennek a javaslatnak az a fő célja, hogy a nyitottság fényét vetítse a külföldi érdekeltségek által finanszírozott civil szervezetek tevékenységére. A Bizottság javaslata kimondja, hogy célja „megvédeni demokráciáinkat a harmadik országok által finanszírozott vagy azokhoz kapcsolódó szervezetektől, amelyek olyan gazdasági tevékenységeket folytatnak az EU-ban, amelyek hatással lehetnek a közvéleményre és a demokratikus szférára. Célja továbbá a szabad és tisztességes választások megvalósítása, a civil társadalom és a polgári szerepvállalás erősítése.

A Politico-ban Eleanor Brooks és Israel Butler (a *Liberties*) a Szabadságjogok Európai Uniójától, – mely egy németországi székhelyű nem kormányzati szervezet – azzal érvel, hogy a külföldi civil szervezetek nyilvántartásba vetését és finanszírozási forrásuk elismerését előíró törvény a demokráciát biztosítja. Úgy vélik, hogy a „szabad civil társadalom" fenntartása megköveteli, hogy a külföldi támogatásban részesülő civil szervezetek mentesüljenek az átláthatóság terhétől.

Brookes és Butler arra figyelmeztetnek, hogy „a Bizottság által javasolt szabályok elfogadják és legitimálják azt a rágalmat, hogy a civil szervezetek potenciális trójai falói a külföldi kormányoknak". Ám ezek a szabályok csak annyit jelentenek, hogy felhívják a közvélemény figyelmét arra, hogy a külföldi finanszírozású szervezetek olyan érdekeket szolgálnak, amelyek ellentétesek annak a társadalomnak az érdekeivel, amelyben működnek. Az Egyesült Államok 1938-ban elfogadott Külföldi Ügynökök Regisztrációs Törvénye *(Foreign Agents Registration Act = FARA)* példaként szolgál e tekintetben. Megköveteli a szervezetektől, hogy rendszeresen tegyék közzé a külföldi megbízóikkal fennálló kapcsolatukat, valamint a külföldről kapott finanszírozást.

A FARA, akárcsak a Bizottság javasolt jogszabálya, lehetővé teszi a nemzet polgárainak, hogy megismerjék a finanszírozás forrását és hogy a közéletben mire használják fel. Az átláthatóság ebben a kérdésben nem különbözik attól, hogy tisztázzuk az egyéni és vállalati adományozók és politikai pártok közötti pénzügyi kapcsolatokat. Brooks és Butler azonban azon az állásponton van, hogy a civil szervezeteket más szinten kell kezelni, mint a többi érdekcsoportot. Arra figyelmeztetnek, hogy a „tekintélyelvű vezetők" „fegyverként használhatják az átláthatósági korlátozásokat", és alásháják a civil szervezetek munkájába vetett közbizalmat, ami „megnehezíti küldetésük teljesítését".

Az átláthatóság fegyverként használatára való hivatkozás azért nagyon érdekes, mert az átláthatóság értéke felé történő szelektív orientációt sugallja. Miért kellene a közvéleményt megfosztani a külföldi finanszírozás és kamat szerepének nyílt elszámolásától? Vagy azzal érvelnek, hogy hasonló átláthatatlan rendszernek kellene működnie a politikusok és pártok hazai finanszírozásával kapcsolatban? Ha a nyitottságot és az őszinteséget a tekintélyelvű erők fegyverként azonosítják, akkor a demokrácia nagy bajban van.

Tézisük alátámasztására, miszerint „az átláthatóság egyesek számára rendben van, de nekünk nem", avval érvelnek, hogy „valószínűleg elriasztanák a kisebb adományozókat, akik tartanak attól, hogy milyen következményekkel járhat nyilatkozataik nyilvánosságra kerülése". A „szabad civil társadalom" melletti elkötelezettségük fényében az adományozói titoktartás támogatása perverz. Az adományozói titoktartás lenne a civil társadalom új értéke? Az átláthatóság szelektív megközelítését teljes egészében az indokolja, hogy az „lőszerrel látná el a tekintélyelvű vezetőket".

Azt állítják, hogy „amint azt Magyarország és Oroszország is tapasztalták" a tekintélyelvű vezetők átláthatósági korlátozásokat alkalmaztak a külföldi civil szervezetekbe vetett „közbizalom megtörésére". Paradox módon a *Liberties* és az általuk képviselt szervezet folyamatosan követeli Magyarország és Lengyelország átláthatóbbá tételét. Az ő szemszögükből ezek a kormányok soha nem lehetnek elég átláthatók. Ám képmutatóan ragaszkodnak ahhoz, hogy amikor a külföldi civil szervezetekről van szó, az átláthatóság átok.

Tulajdonképpen az antidemokratikus kormányok szinte minden szabályt vagy törvényt elferdíthetnek, de ez nem jogos érv a szabályok elfogadása ellen. Az átláthatóságot előíró szabályok ugyanis az ellenőrzés és szabályozás legenyhébb formái. Amennyiben a külföldi civil szervezetekre és egyéb érdekcsoportokra vonatkozik, lehetővé teszi a nyilvánosság számára annak felmérését, hogy e szervezetek tevékenysége mennyiben egyeztethető össze az Európai Unió vagy nemzetük érdekeivel. Az ezzel kapcsolatos egyértelműség csak elősegítheti a demokratikus döntéshozatalt, hacsak nem akarják félhomályban tartani a közvéleményt.

A *Liberties* álláspontját széles körben támogatják a civil szervezetekben dolgozó kollégáik. Több mint 200 civil szervezet fogalmazta meg azt a levelet, amelyben támadja a Bizottság javaslatait. A levél arra figyelmeztet, hogy az ilyen jogszabályok ronthatják az EU hitelességét az emberi jogok külföldön történő védelmében, és bátoríthatják az elnyomó vezetőket. Álláspontjuk szerint az emberi jogok akkor védhetők a legjobban, ha a civil szervezetek megszabadulnak attól, hogy elszámoljanak külföldi finanszírozási forrásaikról és külföldi ügynökségekkel való kapcsolataikról. Az ok, amiért ilyen határozottan kivételt tesznek a Bizottság javaslatai alól az, hogy úgy vélik, ha felhívják a figyelmet külföldi hovatartozásukra és finanszírozási forrásukra, akkor az erkölcsi tekintélyük a nyilvánosság előtt csorbul.

A külföldi civil szervezetek ellenállása a hovatartozás átláthatóságát érvényesítő szabályokkal szemben felvetődő fontos kérdés, hogy a belföldi intézményekkel azonos státusszal rendelkezzenek-e. Nincs joga a kormánynak arra, hogy a külföldi finanszírozású és a külföldi ügyeket szorgalmazó civil szervezeteket másként kezelje, mint a hazai intézményeket? Nem kell-e tájékoztatni a polgárokat arról, hogy a véleményüket befolyásolni szándékozó civil szervezeteket külföldi ügynökségek támogatják?

Ha az ön válasza ezekre a kérdésekre nemleges, akkor valójában támogatja a civil szervezeteknek a gyarmatosítókhoz hasonló kiváltságokkal való felruházását.

Brooks és Butler szilárdan hisznek a kettős mércében, amely mentesíti a külföldi civil szervezeteket az átláthatóság más érdekcsoportokra vonatkozó formája alól. Azt állítják, hogy csak a rosszindulatú tekintélyelvű kormányok profitálhatnak a Bizottság javaslatából. Úgy tűnik, azt gondolják, hogy mivel jobban megvédik a demokráciát a tekintélyelvű kormányoktól, mint egy nemzet polgáraitól, mentesíteni kell őket a nyilvános ellenőrzés alól. A *Liberties*, az általuk képviselt civil szervezet 2021-ben 700 000 eurót kapott a Nyílt Társadalom Alapítványtól, a folyó évben pedig több mint 600 000 eurót kapott az EU CERV működési támogatásából. Miért ne ismerné a világ a finanszírozásuk forrását?

Frank Furedi
Fordította: Fetes Kata

Kellemes időtöltést kínál télen-nyáron a Csorna melletti Áldos Panzió Farádon.

*

H-9321 Farád, Győri út 18.

Tel./Fax: 00 36/96 535 000 • E-mail: aldospanziofarad@gmail.com

Ami az emberi viselkedésben örök

(300 éve született Adam Smith)

Adam Smith korszakos jubileuma egyszerre figyelmeztet a skót filozófiai iskola kivételesen érdekes fejlődéstörténetére, illetve eredményeire, de ugyanolyan erővel emlékeztet arra is, hogy még számos ígéretes nekibuzdulás után is az iskola egységes egészként való értelmezésében a hátrányok ledolgozása csak nagyon viszonylagos. A skót történelem és a skót életforma számos titkához hasonlóan a filozófia is tele van rejtélyekkel. A skót rejtélyek számát Adam Smith még azzal is szaporíthatja, hogy két legnagyobb műve néhány igen fontos vonatkozásban egymással ellentétes, s mindez úgy, hogy önmagában mindegyik összefüggő és egységes.

A skót társadalom számos történelmi és helyzeti hátrányának csökkentése az igen erős egyházi kontroll fokozatos leküzdésével együtt e filozófia néhány különleges sajátosságát bizonyosan magyarázza. Valóság-közeliségéből származó empirizmusa különlegesen erős, ebből következően gyanakvása és bizalmatlansága a spekuláció minden formájával szemben is az. *Egyidejű valóságtisztelete és spekuláció-ellenessége különleges vállalkozásokra ragadja.*

Elterjedt felfogás szerint a filozófia eleve absztrakció, s feladata ezért az, hogy a látható és érzékelhető valósággal szemben, akár még e valóság fölött is, valamiféle másik világot rendezzen be, hogy azután titokzatos okokból egy ponton az elvontságoknak ez a másik világa legyen már az igazabb világ is. Ezzel szemben a skót filozófia úgy gondolja, hogy a filozófia feladata éppen nem az absztrakció, de a konkrét állandó újrafogalmazása. Növeli a skót gondolkodás érdekességét napjaink számára a párhuzamosanűzött egyes filozófiai diszciplínák egymáshoz való viszonya. Az a tény, hogy Adam *Smith* első főművének címe az *Erkölcsi érzelmek* (érzetek) *elmélete* például önálló paradigma körvonalait ölti (megjelent 1759). Éppen a lehetséges önálló paradigma az a kitörési pont, amelyen keresztül a skót filozófia nagy művei értelmezésének meg kell születnie. *A skót filozófia megértésének kulcsa éppen a sajátos skót kiindulópontok önálló paradigmává való felfejlesztése.*

A *morális érzékelés* problémája ma is sokat ígérő perspektívák és nagy nehézségek elé állítja az olvasót. E nehézség problémája a felszínen abban áll, hogy a morális érzékelés (érzés, érzet, érzület, érzelem) fogalmisága olyan közel áll a hétköznapi nyelvhez, hogy az olvasó képtelen megragadni azt a különbséget, ami a fogalmak hétköznapi és teoretikus használata között fennáll. Nem a valóságos probléma megértése tehát a nehéz, hanem a valóságos probléma *elkülönítése*, a természettudományok szóhasználatával szólva: *pontos izolációja*.

A történelem ismepélyes távlatából nézve Adam Smith megtestesíti a skót gondolkodás összes lényeges sajátosságát. Európa filozófiai kultúrája három nagy filozófiai kultúra olyan párhuzamos fejlődéséből állt össze, amelyben a két, esetleg három kultúra közötti horizontális kölcsönhatások meglepően lassan alakulnak ki. Ez adja a mindhárom nagy filozófiai kultúrától egyként független skót gondolkodás eredetiségét, amelynek értéke még felül is múlhatja az egyes gondolatok önálló értékét. Nincs Európában még egy filozófia, amelynek kizárólagos helyzetben lévő erős protestáns ortodoxia szorításából kellene előlépnie. Ennek egyik következménye a skót gondolkodás túlhangsúlyozottan *etika központúsága*. De ennek a protestantizmusnak nem ez az egyetlen lényeges szisztematikus filozófiai hatása. Éppen amiatt, mert a protestantizmus nélkülözi a maga, még a középkorból hozott előzetes metafizikai összegezését, a skót filozófiának nem kell nagy, szisztematikus metafizika ellen harcolnia. Emiatt könnyebben is jut el a konkrétho. Innen a valóságos emberi természet skót megfogalmazásainak máig friss lényeglátása.

Amikor mindhárom nagy filozófiai kultúrában napirendre kerül a valóságos ember filozófiai vizsgálata, ennek a fejleménynek nem lehet kizárólagos oka az intenzíven szekularizálódó emberkép. Ennek az ugrásnak az *evilágiság új forradalmaival* kellett összefüggenie. Nem lehet mégsem teljes pontossággal meghatározni ennek az ugrásnak a mibenlétét. Már csak azért sem, mert ha valami, akkor éppen a közvetlenül érzékelhető és megítélés tárgyává tehető emberi természet volt az a tárgy, amelyről az antikvitástól kezdve végig a középkoron át a legtöbb filozófiai írás született. Ez szerencsére mégsem akadályozza meg, hogy a skót filozófiában megjelenő emberkép ne legyen képes feledtetni az antikvitás és a középkor erre vonatkozó irodalmának jó részét. Furcsa ellentmondás alakul ki, egyenesen *aszimmetria*. Az ember és a társadalom ilyetén összjátékában az emberi természet skót leírása már valószínűtlenül tökéletes, amíg a társadalmi viszonyok leírása még naivnak mondható vagy még annak sem.

Létrejövetele körülményeinek hatására a skót filozófia emberképéből tehát hiányzik a korábbi nagy általános világnézet árnyékpe, amellyel megküzdve a valóságos ember a filozófia centrumában megjelenik. *Emberképéből a tudati elem azonban más szempontból is hiányzik.* A skót filozófiában az ember nem a tudat irányítja, s ha mégis valamiféle tudat irányítaná (aminek lehetőségét Smith elvileg nem vonja kétségbe), akkor ez a tudat mindig másodlagos, *nem releváns az ember valósága szempontjából.* A skót filozófia meghatározottsága azoknak a viselkedési eseteknek feltérképezése, amelyek valamilyen módon kikerülik a tudat akarathálóját. Ezek a hatások vagy (akaratunk ellenére) hatnak ránk meghatározóan, vagy (akaratunk ellenére) nem tudunk velük megbirkózni, vagy (akaratunk ellenére) nem tudjuk az azzal kapcsolatos dilemmákat feloldani. *Az akarat szűrője valóságos szűrő.* Egyáltalán *az ember ott válik érdekessé filozófiailag, ahol olyan problémákkal kell szembesülnie, amelyek akarati úton előzőleg el nem háríthatók.*

Smith azoknak az elveknek a leírásával foglalkozik, amelyeken keresztül az emberek más emberek viselkedését és jellemét megítélik, hogy azután saját viselkedésüket és karakterüket is meg tudják ítélni. Ezek olyan elvek, amelyek sajátságosan oszcillálódnak a későbbi „elmélet", illetve a későbbi „természeti erő" fogalmai között. *Smith morális érzéseit (érzeteit) a maguk konkrétsága ellenére sem tekinthetjük az örök emberi természet leírásának.* Smith leírása annak az emberi magatartásnak és karakternek a deskripciója, amely kívül esik az emberi akarat közvetlen irányításán. Az erkölcsi érzetek ott kezdődnek, ahol az emberi viselkedés és jellem nem tudatos akaratának engedelmeskedik. Smith (és a skótok) szemléletének eredetisége ezen a területen is diadalmaskodik. Ez az akaraton-kívüliség ugyanis semmiben sem hasonlít arra, amit a későbbi európai gondolkodás tudattalanak tart. Smith erkölcsi érzetei nem nevezhetők örökneк sem. Ezek az érzelmek/érzetek mindegyikünkre jellemzőek, nem metafizikai okból örökök, de a mindennapi lét *társadalomontológiai* dimenziójához tartoznak. Így azt, ami bennünk gazdag és értékes, szívesebben mutatjuk meg másoknak, mint azt, ami bennünk szegényes vagy hiányos. Nagy történelmi változások megszüntethetik vagy megváltoztathatják az emberi természetet, de amikor ezek a nagy változások lecsillapodnak, bizonyosra vehetően ugyanúgy fogunk viszonyulni mások szenvedéseihez, mint a nagy változások előtt.

A Kant-utáni etika szempontjából mindenképpen fontos, hogy ekkor az etika már érdemileg kizárólag az egyénre összpontosul. *A smith-i etika távoli tipológiai perspektívából tehát éppen ellenkezője a későbbi etikának.* Az egyik individuáció *előtti*, a másik individuáció *utáni*. Ebből magyarázható az az érdekes lehetőség is, hogy a mindenki által gyakorolt valóságos ítéletalkotás idővel el is veszítheti eredendően morális dimenzióját, s mivel nem az egyén etika-szabadságával foglalkozik, *áttolódhat az etika területéről az emberi magatartást vizsgáló tudományok, elsősorban a pszichológia* (vagy az akkor még nem létező viselkedéstudomány vagy az ugyancsak akkor még nem-létező *társadalomontológia)* területére. És valóban ez is történik. Kant felől visszafelé olvasva az *Erkölcsi érzetek elmélete* leginkább pszichológiának tekinthető. De ha ez a gondolat a maga korából kilépve immár pszichológiának tűnik, a valóságos emberi természetnek mélyen a társadalomontológiába ágyazott leírása megalapozó szerepet kellett volna, hogy játsszon a későbbi pszichológia történetében is. *A későbbi horizontok előtt pszichológiává mumifikáló erkölcstan azonban nem lesz része a modern pszichológia történetének.* De ahogy az erkölcsi érzetek smith-i elmélete nem vált pszichológiává, úgy nem vált filozófiává sem. Smith és kora az emberi természet valóságának leírásában jeleskedett, s a leírás örömében nem keresett semmiféle filozófiai összegező hátteret az emberi természet feltárt tulajdonságainak magyarázatára. *Megmaradt deskripciónak, amelynek szépsége és frissessége viszont ma is csodálatra készteti az olvasót.*

Dr. Kiss Endre

A VISSZAVÁLTOZÁS

Madách Imre születésének 200. évfordulója alkalmából a 10. MITEM, a budapesti Színházi Olimpia *Az ember tragédiájának* emblematikus zárómondatát (*Mondottam: ember, küzdj, és bízva bízzál!*) választotta mottóul.

Köztudomású: alkalom szüli a (mese)hőst. A MITEM zárórendezvénye, a Tragédia különleges, és méretei miatt hősiesnek számító előadása 2023. június 26-án a záró-rendezvénynek kijáró figyelemben és elismerésben részesült. A Hajógyári Sziget zárórendezvényének „képlete": alázatos főhajtás a műegész és alkotója, illetve színházi önbecsülésünk előtt. Ezen az előadáson ébredt föl újra szendergéséből a hős, a mű egésze.

Hosszú ideje tervezett, egyszeri előadás volt. A komoly és megfeszített előmunkálatok során felépülő, tíz színészképző intézet tanítványait magába ötvöző megvalósítás egyúttal összegzés is, méltó a kerek évfordulóhoz. Ezúttal létrejött egy olyan „performance", amely rendkívüli és Madách-hoz is méltó. Vidnyánszky Attila ötödik Tragédia-rendezéseként átvezette a Tragédiát, egyfajta nemzetközi ősbemutatóként, a színházi világ élő irodalmi tudatába. Mintha varázsvessző érintette volna meg a drámai költeményt (nekünk ma már inkább színdarab) egészét: újraszületésére készült több napon át.

Tizenegy nyelvű előadás ritka a világszínpadokon. A jelenlegi budapestinek különleges vonása volt a rendezői szabadság meg- és kiélése is, a jeleneteket különálló, saját elképzelésben színpadra állító rendezők önállósága, függetlensége. Megrázó fiatalosság, forradalmi lendület, intenzív szerepátélés jellemezte a jövő színpadjaira készülődő nemzetközi színinövendék-társadalmat. Mintha a szereplők megérezték volna a szellemi újjászületés közelségét.

„A Madách Projekt 2023 az év egyik legkiemelkedőbb nemzetközi felsőoktatási kulturális eseménye" – ajánlotta felvezetőjében az *Origo*. Okkal-joggal, mert fellépői *„négy kontinens tizenegy országának színművészet szakos hallgatói"* voltak, kétszázan, akik saját nyelvükön adták elő, saját, rájuk jellemző rendezési elképzelésben a hozzájuk legközelebb álló jelenetet: egyiptomiak az egyiptomit, a liverpooli diákok a londonit, párizsiak a párizsit. A török színihallgatók pedig a bizánczit (amúgy roppant izgalmas feladatként: mohamedánként a homo usio és homo iusio hitvitáját is magába foglaló lovagi, keresztény világot megjelenítve). A többi szín már kevertebb összetételű, de így is rendkívül változatos lett. *„A román társulat Luciferje többszemélyes volt, akik szinte egy egész légió alakjában gyötörték az Eszkimó színben Ádámot"* (L. Fábián Anikó). A nemzetközi porondon a színházi élet jelenleg aligha kínál hasonlóíves végigságuldó előadást. A többnyelvűség nyitotta szellemiség révén *„gazdagítva egyben a Madách-mű nemzetközi recepciótörténetét is"*. (Origo)

Már a mű maga szelektív, öntörvényű sziguldás Madách válogatásában a történelem (mintának kiszemelt, és szintetikumokban megrajzolt, időrend-sűrítő, jelképes, összegző) eseményein át. A külön „állapotrajzok" külön következtetésekre késztethetik a szemlélőt, a nézőt – különösen az eltérő rendezői elgondolások miatt; a mű egésze viszont egy(ség)be vonzza a külön-külön következtetéseket a nehezebben meglátható (emiatt utólag érzékelhető) drámaszerkezet magasabb szintjén. Ez történik a fiatalság lendületes mutatványában is „a 200. évessé" lett szerző filozófiájával is a felkínált 21. századi színpadi környezetben. A játéktér egy nagy, már-már sivatagra emlékeztető-utaló domb vagy halom (éden-utáni kitaszítottságra? benne bolyongásra emlékeztetne? – lódulhat meg a fantázia). Fölötte egy óriási lámpa áll, melyet a Magyar Nemzet cikkírója a felsőbb világokhoz kapcsolatot teremtő elemnek érez. Külön érdekessége, és talán ellenpontja az emberfölöttien hatalmas csontkoponya, mint díszletelem, többféle használatban (mint a születés ellenpontozása?) …

„Annyi, de annyi megható, csodálatos pillanat történt a Színházi Olimpia hetei alatt, hogy nehéz lenne felsorolni az összeset." – Vidnyánszky Attila azt tapasztalta, *hogy „a külföldi művészek szuperlatívuszokban beszéltek az olimpia szervezéséről és a magyar színházi szakemberekről. Azt is megtapasztalták – és meg is osztották velünk –, hogy Magyarország és a rendezvény mennyire szabad szellemiségű, ahol valóban szabadon lehet kommunikálni, vitatkozni, érveket és ellenérveket felhozni. Nincsenek tabuk, nincsenek kötelezővé tett témák, nincsenek rájuk erőltetett gondolatok. Sajnos, ha elindulunk Nyugatra, ez már szinte sehol nincs így. Bátran merem állítani, hogy a 10. Színházi Olimpia az egyik legszabadabb kulturális rendezvény volt, amit a világon rendeztek."*

A méltatások utólagos gondolatai is találkoznak, egymást erősítik, visszhangozzák: *„Ha a világra nyitott előadás szereplőinek létszámából, nyelvi sokféleségéből, érzelmi árnyaltságából indul ki a rendezésről híradó fórum, el kell hireszteln: a világ végre tudomásul veszi – akkor is, ha elhallgatja, – hogy a színészvilágban Madách neve […] és vele együtt – mellette – a színházi olimpiai megmérettetés gondolata, a magyar színházi világ rangja…] köztudomású lett."* (L. Fábián Anna / Magyar Nemzet)

A színházi olimpia megrendezése egyrészt nagyívű volt, másrészt, mint minden hasonló rendezvény a nemzetközi porondon, támogatások nélkül megvalósíthatatlan lett volna. A Nemzeti Színház önerőből nem tudta volna megoldani – olvasható több helyen. A tisztánlátás azért megkövetel egy kiegészítést: nincs, lett is lett volna képes ilyenre magyarországi művészeti intézmény egyedül. És… az ismertetés szintjén „megtapsolt" 200 szereplős előadás méltó volt a hozzá fűzött reményekhez.

Az egyszeri alkalommal bemutatott MITEM-zárórendezvényre hivatkozva: *Az ember tragédiája* a sorstragédiák körében a világirodalomban kevésbé, a *Faust*-nál mindenképpen ritkábban említett színdarab. A Színházi Olimpia előadásaként, reményeink szerint, a magyar színházat az olimpia szervezőivel és a magyar színházi szakemberekről. *Azt is megtapasztalták – és meg is osztották velünk –, hogy Magyarország és a rendezvény mennyire szabad szellemiségű, ahol valóban szabadon lehet kommunikálni, vitatkozni, érveket és ellenérveket felhozni. Nincsenek tabuk, nincsenek kötelezővé tett témák, nincsenek rájuk erőltetett gondolatok. Sajnos, ha elindulunk Nyugatra, ez már szinte sehol nincs így. Bátran merem állítani, hogy a 10. Színházi Olimpia az egyik legszabadabb kulturális rendezvény volt, amit a világon rendeztek."*

A méltatások utólagos gondolatai is találkoznak, egymást erősítik, visszhangozzák: *„Ha a világra nyitott előadás szereplőinek létszámából, nyelvi sokféleségéből, érzelmi árnyaltságából indul ki a rendezésről híradó fórum, el kell hireszteln: a világ végre tudomásul veszi – akkor is, ha elhallgatja, – hogy a színészvilágban Madách neve […] és vele együtt – mellette – a színházi olimpiai megmérettetés gondolata, a magyar színházi világ rangja…] köztudomású lett."* (L. Fábián Anna / Magyar Nemzet)

A színházi olimpia megrendezése egyrészt nagyívű volt, másrészt, mint minden hasonló rendezvény a nemzetközi porondon, támogatások nélkül megvalósíthatatlan lett volna. A Nemzeti Színház önerőből nem tudta volna megoldani – olvasható több helyen. A tisztánlátás azért megkövetel egy kiegészítést: nincs, lett is lett volna képes ilyenre magyarországi művészeti intézmény egyedül. És… az ismertetés szintjén „megtapsolt" 200 szereplős előadás méltó volt a hozzá fűzött reményekhez.

Az egyszeri alkalommal bemutatott MITEM-zárórendezvényre hivatkozva: *Az ember tragédiája* a sorstragédiák körében a világirodalomban kevésbé, a *Faust*-nál mindenképpen ritkábban említett színdarab. A Színházi Olimpia előadásaként, reményeink szerint, a magyar színházat az olimpia szervezőivel és a magyar színházi szakemberekről. *Azt is megtapasztalták – és meg is osztották velünk –, hogy Magyarország és a rendezvény mennyire szabad szellemiségű, ahol valóban szabadon lehet kommunikálni, vitatkozni, érveket és ellenérveket felhozni. Nincsenek tabuk, nincsenek kötelezővé tett témák, nincsenek rájuk erőltetett gondolatok. Sajnos, ha elindulunk Nyugatra, ez már szinte sehol nincs így. Bátran merem állítani, hogy a 10. Színházi Olimpia az egyik legszabadabb kulturális rendezvény volt, amit a világon rendeztek."*

Ez a Madách előtti tisztelgés, mint szintézis-kísérlet, huszonhét év után akár művészi „válasz" is lehetne a Nemzeti Színház megnyitásán előadott mű befejezetlenségére, a zárómondat kihagyására. Mégsem az, hiszen tudatosan másféle nyitottságot képvisel, mint az előző, 2002-tes bemutató. (A sors helyreigazítja, amit az ember elvét, mondaná egy-két ókori görög.)

Bebizonyosodott, hogy a magyar színjátszás legutóbbi megvalósítása fölzárkózott, mondjuk a világhírű Shakespeare-előadások színvonalához. Az 1859–60-ban megírt mű megint új életre kelt – (ez lenne a *'reneszánsz'* igazi jelentése?) – **és visszaváltozott azzá, ami és aminek lennie kell.** Megmutatta azt az arcát, amelynek vonásai csak saját vonásai, az övéi. Visszaváltozott a nagy kételyek közt született, választ kereső, hiteles és egyetemes emberi, drámai költeménnyé.

Lengyel Ferenc

NÉPSZÁMLÁLÁS – LAKÁSVISZONYOK

A legfrissebb magyarországi népszámlálási adatokat vizsgálva kiemelt figyelmet kell fordítanunk a lakásállományra és az ehhez kapcsolódó adatokra. Megállapításra kerül, hogy hány lakás van összesen az országban, az átlagos lakások mérete és felszereltsége, valamint az ingatlanok tulajdonjogának és ezek arányainak alakulása. Betekintést nyerünk abba is, hogy hogyan oszlik meg a lakások száma a városi és vidéki területeken, valamint az esetleges lakóingatlan hiány vagy lakóingatlan feleslegtekintetében. A népszámlálás eredményei fontos támpontokat nyújthatnak a lakáspolitika alakulásában, a jövőbeli fejlesztések és tervezések szempontjából.

2023. június 6-án ismertette a Központi Statisztikai Hivatal a 2022-es népszámlálás legújabb eredményeit. A már végleges lakásadatok szerint Magyarország lakásállománya az előző népszámláláshoz képest 4,3%-kal nőtt, jelenleg az országban 4,6 millió lakás van. Ahogy a lakások száma, úgy a méretük is nőtt, míg az egy lakásra jutó lakók száma csökkent. Így száz lakott lakásra 237 laká jut, ami 11 fővel kevesebb, mint a 2011-es népszámlálásnál. Az átlagos alapterület 82 m^2.

A lakott lakások, aminek közel kétharmada téglaépítésű, 21%-a Budapesten, 52%-a vidéki városokban és 27%-a községekben van. Az összesen 3 981 515 lakott lakásnak több mint 32%-a Budapesten és Pest vármegyében található. A lakott lakások 31%-a kétszobás, 32%-a háromszobás, a négy vagy annál több szobás lakások aránya 29%. A lakók 36%-a él egyszemélyes, 28% kétszemélyes, 33% háromtól öt személyes és 3%-a hat vagy több személyes háztartásban.

A lakások felszereltsége javult. A vezetékes vízzel való ellátottság eléri a lakott lakásoknál a 98%-t. A közcsatornahálózat jelentős bővülése következtében nagymértékben csökkent a házi csatornát használók aránya. Továbbra is a hálózati (vezetékes) gáz az első választás központifűtés esetén. Egyedül a nem központifűtéssel rendelkező lakott lakásoknál csökkent ezen fűtőanyag iránti érdeklődés. A lakosság nagyobb mértékben kezdi a fenntarthatóságot értékes szempontnak tekinteni és ennek megfelelően korszerű technológiát választ. 28 ezer lakás melegvízellátását segíti napkollektor vagy napelem. A hőszivattyús fűtőberendezéssel felszerelt lakások aránya 1,7%. Itt az arány még kicsi, de bőven kiépíthető lesz a piacuk. Kulcsfontosságú kihívás marad és lesz az új környezetbarát technológiák bevezetése, anyagi támogatása és tudatosítása.

A 4 580 538 lakás zöme, azaz 4 402 536 lakás, magánszemély vagy magánszemélyek tulajdona és csak 110 033 lakás képezi települési önkormányzatok tulajdonát. A lakott lakások száma 2001-ben 3 690 773 volt. Ez a szám 2011-re 3 912 429 lakásra emelkedett és a tavalyi 2022-es népszámlálás idején már elérte a 3 981 515 lakást. Győr-Moson-Sopron, Pest és Somogy vármegyében emelkedett a lakások száma a legnagyobb mértékben. Ugyanez az általános tendencia állapítható meg még erősebben a nem lakott lakásoknál, számuk 373 880-ról, 477 873-ra és végül 2022-ben 599 023-ra emelkedett. A lakhatási igények változtak, a kereslet nagyobb minőségi lakások iránt nőtt, ami nem feltétlenül párosul elérhető árú ingatlanokkal.

Világos kép rajzolódik ki a lakáshelyzetről Magyarországon. A lakások száma az elmúlt népszámlásokhoz viszonyítva növekedett, ami pozitív fejleménynek tekinthető. Ezzel párhuzamosan lakóingatlanok üresen állása is megfigyelhető, amely a költözések, demográfiai változások és megváltozott lakásigények eredménye lehet. Kényelmi igények, az emberek életstílusának változását és a technológiai fejlődésre utalhat a nagyobb méretű jól felszerelt lakások iránti érdeklődés. Ugyanakkor fontos a lakásban élő személyek számát, szociális helyzetüket, élet- és munkakörülményeiket megfontolni, az emberek életminőségének emelkedése érdekében.

Az új népszámlálási adatok áttekintése alapján, továbbra is komoly kihívásokkal néz szembe a magyar társadalom. A jövőbeli tervezésekben és döntéshozatalokban figyelembe kell venni a megfizethető, fenntartható, környezetbarát műfűtéssel, valamint melegvízellátással ellátott lakások támogatását és általános elérhetőségét. A megfelelő lakhatáshoz való jog alapvető emberi jog, nem kevesek privilégiuma, amelyet a nemzeti és az európai jognak is el kellene ismernie.

Rumpler Diána

A Magyar Orvosi Kamara, mint első polgári mozgalom 35 éve

Az újkori orvostörténelem egyik nagy eseménye

1980 után a kelet európai szocialista országok társadalmi, gazdasági helyzete a strukturális problémák következtében egyre több feszültséget mutatott. A dolgozók, a szorgalmas és alkotó egyénen – a különböző foglalkozási csoportokban – a lehetőségük kereteit egyre szűkebbnek találták. Az 1980-ig még elviselt, de mind kellemetlenebbé váló izoláltság a nyugati világtól, mely a technikai, tudományos fejlődésben való elmaradás (COCOM lista), a nemzetközi kapcsolatok, a fejlődési ütem tartásának nehézségei, a világszínvonal távolodása, a gazdasági olló nyílása, az egyéni lehetőségek szűk skálája, az egyéni érdekeltség nem megfelelő támogatása, a mindent formalizálni akaró politika, az individuumok bekategorizálása, az innovatív gondolatok, kezdeményezések elnyomása, az önmegvalósítás gátlása szinte minden téren, amely a társadalmi, gazdasági, tudományos, illetve. az érdekképviseleti munkában is megmutatkozott. A működő társadalmi szervezetek, az érdekképviseletek és a tudományos társaságok, melyek a dolgozók, a munkavállalók érdekeit kellett (volna), hogy képviseljék, nem álltak, nem állhattak a helyzet magaslatán, feladatukat csak részben töltötték be. Konkrétan a szakszervezetek is tudathasadásos állapotban tevékenykedtek, mivel egyrészt a dolgozók érdekképviseleti szervezetei, másrészt a hatalom gyakorlásának részeseiként voltak deklarálva. Az Orvosi Kamara, mint az orvosok szakmai, etikai és szociális érdekvédő, képviselő szervezete Magyarországon is 1945-ig létezett, de a II. világháború után, mint fasiszta szervezetet bírósági eljárás után, rendelettel feloszlatták és a valamikori létezését is a későbbiekben szégyenlősen agyonhallgatták. Oka: a Kamara fasizálódott vezetése volt. Hivatalosan: Dálnoki Miklós Béla kormánya a 2550/1945 (VI.3.) ME rendelettel hatályon kívül helyezte az orvoskamarai törvényt, s ezzel rendeletileg is megszüntette a háború végén szétesett kamarákat és az orvosegyesületeket. Az EDSZ és a MOTESZ (Magyar Orvosok Tudományos Egyesületeinek Szövetsége) erős politikai támogatással működtek és ezek a szervezetek próbálták betölteni az orvosi érdekképviseletben érezhetően tátongó űrt, de strukturájukból adódóan és vezetésük összetételéből következően semmi esélyük sem volt.

Ebben a helyzetben szinte kényszer volt, hogy a Magyar Orvosi Kamarát ismét életre hívjuk, újra megalapítsuk, létrehozzuk a magyar orvosok speciális, az orvosokért, értünk működő érdekvédelmi szervezetét, ezzel is inspirálva a többi társadalmi csoportot, értelmiségi réteget a kamarák, egyesületek alapítására, a polgári mozgalmak magyarországi megindítására. Ez a törekvésünk a későbbiekben meg is valósult, mivel közvetlenül az Orvosi Kamara után az Építész Kamara, a Gyógyszerész Kamara stb, mint egyesületek megalakultak és megkezdték működésüket. Sajnos akkoriban a jogszabályi helyzet még nem engedte meg a Köztestületek létrehozását. Már nyáron kitűztük 1988. november 14-ére az első olyan hivatalos összejövetelt, ahol döntést kellett hozniuk a megjelenteknek, hogy akarunk-e egyáltalán szakmai, etikai, szociális érdekvédelmi szervezet, nyugati mintájú Magyar Orvosi Kamarát létrehozni, vagy maradjon minden a régiben, esetleg csak a szakszervezeti munkát próbáljuk megváltoztatni. A kamara mellett szóló döntés esetén egyben legitimáció is kellett ahhoz, hogy megalakuljon a kamarát szervező bizottság. Szükségünk volt arra, hogy felhatalmazást adjon egy heterogén (különböző szakmák képviselőiből, több korosztályból és különböző beosztásban dolgozó kollégákból álló) orvosgyűlés alapítási feladatainak elvégzésére. 1988 májusában ez még csak homályos terv volt. Sok víz folyt le még a Dunán, Tiszán, míg a november 14-i kamaraalapítás ügyét megtárgyalni és eldönteni hivatott orvosgyűlés létrejött. 1988. november 14. és 1989. március 3. között nagyon sokan, nagyon sokat dolgoztunk, hogy megvalósuljon az álmunk, a MOK hivatalos országos egyesületként való megalakulása és bejegyzése.

Az Egészségügyi Minisztériumban dolgozó kollégák egy csoportja Csehák miniszter asszonyt is ideértve, már időben felkészültek a MOK alapítására és az egészségpolitikai struktúrába való beintegrálására. Mindenképpen hálásan kell megemlékezni az Osztrák Orvosi Kamara (ÖÄK) folyamatos segítségéről, szakmai és erkölcsi támogatásáról. Meghívták a MOK elnökségét az ÖÄK éves kongresszusaira, és küldöttgyűléseire. Dr. Michael Neumann elnök nagy örömmel segített bekapcsolni a MOK-ot az Európai Orvosi Szövetségekbe. Az Osztrák Orvosi Kamara jogi és anyagi segítséget is nyújtott a MOK megalakításához.

Azért is aktuális a mostani visszaemlékezés, mert a MOK eddigi jogi helyzetét, szerepét 2023-ban törvényileg megváltoztatták. Elvették a jogosítványainak egy részét, megszüntették a kötelező tagságot. Ennek ellenére, a betegek és az egészségügyi ellátás érdekében folytatja a MOK a küldetését és megtépázva, de törve nem, igyekszik a közel 35 ezres önkéntes MOK tag tovább szolgálni az egészségügyet, végezni a hivatását, védeni a legszentebbet, az emberek életét, egészségét pártpolitikától mentesen.

Dr. Birtalan Iván

A klímaválság a globális elit áltudománya

A 2022-es év egyik Nobel-díjasa dr. John F. Clauser, aki nemrég a széndioxid (CO_2) tudományos szövetség jogi tanácsadó testület tagja lett, a klímatudományról kijelentette, hogy mostanra az masszív és sokoló hatású újságírói áltudománnyá vált. Az amerikai tudós, aki a kvantummechanika egyik világhírű szaktekintélye továbbá azt állította, hogy ez a klímaválságról szőtt áltudomány a valódi tudomány korrupciója, amely a világ gazdaságát, és az emberek milliárdjait veszélyezteti. A klimatikus tudomány mára egész sor összefüggéstelen hiányosságok „bűnbakjává" vált a világban. Egyébként a fizikai Wolf-díj (izraeli tudományos elismerés) viselőjének az a véleménye, hogy a gyakran proklamált klímaválság a globális elit csalása, a médiák korporációs szövetségeseinek kitalációja.

A klímaválságot a globális elit és médiális szövetségesei terjesztik az egész világon, abból a célból, hogy azok megfeleljenek a Világszervezet Gazdasági Fóruma (World Economical Forum) zöld agendája (cselekvési terv) céljainak, valamint az ENSZ, a WHO és más globalista szervezetnek. A populista mese a klímaváltozásról tükrözi a tudomány veszélyes korrupcióját, amely fenyegeti a világgazdaságot, és a világ lakossága millióinak jólétét. A hibás klimatikus tudomány masszív és sokoló újságírói áltudománnyá vált, állította dr. Clauser egy nem régi nyilatkozatában, amikor beválasztották a CO_2 tudományos Koalíció jogi tanácsadói testületébe. Ezt a koalíciót 2015-ben alapította abból a célból, hogy megvitassák a klímaváltozást, az ember szerepét a klimatikus rendszerben és a CO_2 kötelező csökkentésének következményeit.

Az állítólagos „bolygó megmentése" miatt a nyilvánosságnak számolnia kell az adók emelésével, és az élet minőségének csökkenésével, teszi hozzá dr. Clauser. Mialatt maroknyi hatalmi elit, továbbra is hangsúlyozva a zöld megállapodás agendáját és húst eszik, mert ezek az egész megoldásnak a szerves részei, jegyzi meg dr. Clauser. Nézete szerint semmiféle valódi klímaválság nem létezik, hanem ezt a hamis áltudományt propagálják a hasonlóképpen megtévesztett üzleti- és marketing-ügynökök, politikusok, kormányhivatalok és ökológusok. Ezzel szemben létezik egy nagyon is valódi probléma éspedig a megfelelő életszínvonal bebiztosítása a népesség széles köreiben, valamint az ezzel összefüggő energiakrízis, adja hozzá a Nobel-díjas. Az energiakrízis minél tovább tart, annál inkább elmélyül. Fölöslegesen és hosszantartóan rontva azzal, aminek szerinte a helytelen éghajlati tudomány az oka, fejezi be a fizikus.

Nem ő az első Nobel-díjas, aki kétségbe vonja a már állandósult tudományos és egyben politikai magyarázatot a klímaváltozásról. A Világklímáról szóló nyilatkozatot már több mint 300 professzor és tudós írta alá, akik az éghajlattal foglalkoznak. „Nem létezik semmiféle klíma vészhelyzet", hangzik a manifesztum egyik szlogenje, amely dokumentumnak a főalaírója az 1973-as év Nobel-díjasa, norvég fizikus, az oslói egyetem professzora dr. Ivar Giaever. A dokumentum megállapítja, hogy a klimatikus modellek távolról sem olyan valósághűek, mint azt a globális politika állítja, amellett az üvegházi gázok hatását túlbecsülik. A klímatudomány amolyan „vitatárgya lett a saját meggyőződésről és aktivitásról", és távolodik a „szolid és önkritikus tudományától", állapítja meg a nyilatkozat. A Nobel-díjas Clauser pár nappal az említett nyilatkozat kiadása után, kénytelen volt a közönséggel közölni, hogy egy héttel a tervezett időpont előtt az előadását törölték.

Eredetileg előadásával New York-ban lépett volna fel, a Nemzetközi Valutaalap székhelyén. Előadásának címe a következő lett volna: „Mennyire hihetünk a Kormányközi Testületnek a klimatikus változásokban?" Azonban az elmúlt napokban e-mailt kapott Pablo Moreno-tól, a Nemzetközi Valutaalap mellett működő Független értékelő iroda igazgatójától, hogy az előadást visszavonták. Az előadás törléséről értesítették a CO_2 Koalíciót, amelynek igazgatótanácsába – mint már szóvolt róla – nemrég beválasztották John F. Clausert. A tudós folyamatosan kritizálja azokat a modelleket, amelyek a klímaváltozást kísérlik meg előre megjósolni. Így nyilvánosan kritizálta a Nobel-díj odaítélését 2021-ben a számítógépes modellekért az éghajlat előrejelzése miatt. Az előadás elmaradását reakcióként lehet felfogni dr. Clauser nyilatkozatára és kritikáira.

A klímahisztéria ellen már sok magyar tudós és kutató is fellépett, így Miskolczi Ferenc, világhírű magyar tudós, a NASA légkörfizika munkatársa. Több, mint háromszáz társával ő is aláírója volt 2017-ben a Trump elnöknél benyújtott petíciónak, amely sikerrel javasolta az USA kilépését a klímaegyezményből. Dr. Miskolczi hatvan éven át (1948–2008) kutatta az éghajlatot, és gyűjtötte a kutatási megállapításait alátámasztó mérési adatokat. Mivel ezek gyakran jelentősen, olykor nagyságrendileg is különböztek a modellszámításoktól, a NASA megtiltotta ezek közlését a nyilvánossággal, mire fel ő, lelkiismeretére hallgatva, felmondta jól fizetett állását, mert nem volt hajlandó hozzájárulni a sanda manipulációkhoz. Ilyen is van. Dr. Héjjas István professzor, az Energiapolitika 2000 Társulat szakértője az egész problémához még hozzáteszi: „Mi vagyunk az első olyan nemzedék, amely meg akarja akadályozni az éghajlat további változását. Vajon sikerülhet-e? Aligha hihető. Az viszont tény, hogy a klímaváltozás elleni értelmetlen és kilátástalan szélmalomharc során felelőtlenül pazaroljuk a bolygó erőforrásait, és ezzel több kárt okozunk a környezetben és a természetben, mintha nem tennénk semmit".

Dr. Palágyi István György

S. Csoma János

Észszerű visszafogottság

Magaslatokra fel nem érek,
hiába vágyik rá a lélek –
a test renyhe és rugalmatlan,
mint hasított fa, faragatlan,
de az észszerű visszafogottság
megkurtítja távlatok hosszát.

Kapcsolódás

Ha azt mondjuk, Isten,
úgy hangzik, ember.
Ha azt mondjuk ember,
úgy hangzik, Isten.
Számunkra fontosabb
kapcsolódás nincsen.

Ukrajnai helyzetkép: forró harcok – rideg valóság

Ukrajnában az idei nyár is nagyon forró, de sajnos legkevésbé csak a meteorológiai viszonyok miatt. Tovább folytatódnak a heves harcok, az ukrán ellentámadás eddig csak kisebb eredményeket ér el az oroszok által megszállt területek felszabadítását illetően. A harcok sok emberáldozattal, gazdasági és infrastrukturális kárral járnak.

Már hetek óta tart a sokat ígért ukrán ellentámadás a frontvonalon. A harcok három irányban zajlanak a legélesebben: 1) Bahmut, 2) Bergyanszk és 3) Zaporizzsja irányában – Orihovkától délre. Viszont a várakozásokkal ellentétben nem született – legalábbis eddig – látványos és gyors eredmény, a „nagy áttörésként" emlegetett hadászati helyzetelőny az ukránok részéről még várat magára. Igaz, az attól függ, mit tartunk látványosnak. Nem kizárt, hogy az ukrán sereg előrenyomulásának akadályoztatásával köthető össze a Nova Kahovka-i gátrobbantás is, melyért valószínűsíthetően az orosz fél tehető felelőssé. Ehhez hasonló legutóbb csak 1941 augusztusában történt, amikor a Vörös Hadsereg levegőbe röpítette a dnyeperi vízerőmű gátját.

Nem teljesültek azok a tavalyi harkivi és herszoni sikerekből kiinduló remények, miszerint az Ukrán Fegyveres Erők a nyugatról érkező új fegyverek kézhezvételével majd áttörik a frontvonalat és gyorsan visszaszerzik a saját, egyébként az oroszok által megszállt területeiket. A megkapott támogatások ellenére jóformán minden négyzetkilométerért nehéz harcok és nagy vesztességek árán tudnak csupán előrébb nyomulni a csatatéren. Az ukrán ellentámadás sebességét értékelve egy amerikai szakértő megjegyezte, hogy ilyen tempóval Ukrajna csak 16 év múlva lenne képes visszaszerezni elvesztett területeit.

Azt, hogy az Ukrán Fegyveres Erők ellentámadása, amely a múlt hónapban kezdődött, hosszú időt vesz majd igénybe és nehézségekbe ütközik, az ukrán vezetőség sem tagadja. Mihajlo Podoljak, az ukrán elnöki hivatal tanácsadója július 19-én az AFP ügynökségének adott interjújában elismerte, hogy az előrehaladás „kétségtelenül elég nehéz, hosszú lesz és sok időt vesz majd igénybe", valamint, hogy az „lassabb, mint szeretnénk". Az offenzívát terjedelmes aknamezők jelenléte és az ukrán hadsereg logisztikai problémái is nehezítik. Mindamellett Mick Ryan, az Egyesült Államok Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központjának kutatója szerint az ukrán ellentámadás, bár lassú, nem sikertelen. Elmondása szerint az utóbbi hetekben az Ukrán Fegyveres Erők taktikát változtattak. Ahelyett, hogy felőrölnék frontális támadással az erőiket (egyes források szerint az ellentámadás elején az új nyugati harcjárművek ötöde veszett oda), az első világháborút idézve kis területek elfoglalásával és azok biztosításával próbálnak előrenyomulni, keresve az ellenség gyenge pontjait. Ezzel párhuzamosan pedig folyamatosan pusztítják az ellenség védelmének alapját adó tüzérségi állásokat, valamint a front kiszolgálására szolgáló infrastruktúrát. Utóbbinak leglátványosabb példája, hogy július 18-án hajnalban ismét sikeres dróntámadás érte a Krím-félszigetet és a Krasznodari területet a Kercsi-szoroson keresztül összekötő hidat. Az ugyan még vita tárgya, hogy mennyire súlyosan károsodott a híd, és ez mennyiben nehezíti meg az orosz csapatok ellátását, mindenesetre mutatja az ukrán haderő meglévő képességeit.

Viszont nem csupán az orosz haderő hátországa pusztul. A Nova Kahovka-i gát felrobbantása amellett, hogy rengeteg emberéletet oltott ki (sokakat mostanáig eltűntként listáznak), felbecsülhetetlen károkat okozott. A június 6-án reggel bekövetkezett katasztrófa miatt 2155 négyzetkilométernyi terület vált pusztasággá. Az 1950-es években épült hidrokolosszus megsemmisülése vízhiányt okozott számos településen, illetve súlyos egészségügyi veszélyt is előidézett. Hosszú időre ellehetetlenedett a mezőgazdasági tevékenység az ország érintett déli részein, ahol eddig mintegy 584 ezer hektár területet öntöztek a víztározó kapacitásaiból. A technogén katasztrófa a globális élelmiszerbiztonságra is súlyos csapást jelent. Különösen akuttá válik ez a probléma azután, hogy még a Kercsi-híd elleni támadás napján Oroszország kilépett a Fekete-tengeri gabonaszállításokat garantáló egyezményből. Így ezt követően Oroszország nem csupán nem vállal kötelezettséget az afrikai államok irányába való szállításra, hanem akár fegyveresen is felléphet a kifutó teherhajókkal szemben. Mindenesetre július 20. éjféltől kezdve az oroszok – lobogótól függetlenül – minden olyan hajót, amely ukrán kikötőkbe fut be, katonai konfliktusban részt vevőnek tekintenek. Aligha tarthatjuk véletlennek azt is, hogy az elmúlt napokban elsősorban a legjelentősebb ukrán kikötőváros Odessza, valamint Csornomorszk kikötőterminájai ellen irányultak a legjelentősebb ukrán hátország elleni orosz támadások. A július 19-i támadás során az említett kikötők infrastruktúráján túl 60 ezer tonna gabona is megsemmisült. Emellett az EU-n belül is éles viták kísérik a tagállamokon keresztüli terményszállítást.

Az utóbbi hetek érdekes fejleménye, hogy az ENSZ Ukrajnában tevékenykedő emberi jogi missziója megpróbálkozott az áldozatok számszerűsítésével. Ez utóbbi július 7-i adatai szerint február 24. óta legalább 9000 civil vesztette életét – ez háromszor annyi, mint ahányan meghaltak az orosz–ukrán háború 2014 és 2022 közötti szakaszában. Továbbá, ezek csak a bizonyított esetek: a misszió az adatok kapcsán leszögezte, hogy a valós szám ennél sokkal nagyobb lehet. Az elszomorító ebben, hogy a végét ezeknek a háború okozta állapotoknak még csak sejteni sem lehet.

Nehezen megjósolható, hogy mit hoz magával a háború elkövetkező szakasza. Mind az oroszok téli-tavaszi bahmuti műveletei, mind az ukránok nyári harcai az első világháborús lövészárok-hadviselést idézik, így félő, hogy hasonlóan is fejeződhetnek be a harcok. Több elemző szerint, valamely harcoló fél – lehetőség szerint az agresszor – teljes összeomlása rövid távú sikereket hozna, viszont hosszabb távon káoszt eredményezne a térségben, főleg figyelembe véve a felhalmozott fegyverkészleteket. Okfejtéseik szerint utóbbira figyelmeztethet az is, hogy Prigozsin vezetésével néhány ezer zsoldos több száz kilométeren keresztül nyomulhatott előre Oroszországon belül anélkül, hogy az orosz haderő érdemben fellépett volna ellenük.

Paládi Renáta

Szerbia: az idő szorításában

Nyári uborkaszezonról szó sincs Szerbiában – megszokhattuk már, itt mindig zajlik az élet. Még mindig tartanak a hatalomellenes tiltakozások, melyeknek apropót a május eleji belgrádi iskolai kortárs tömeggyilkosság adott. A Szerbia az erőszak ellen elnevezésű megmozdulások a szervezők szerint harminc városban folynak, „egész Szerbia talpon van" – fogalmaznak. Szerintük a tömeggyilkosság nem a kormányt, hanem a polgárokat ébresztette fel. Sérelmezik, hogy az ország vezetése figyelmen kívül hagyja a tüntetéseken részt vevőket és követeléseiket, ami szintén az erőszak egyik formája.

Két új botrány is kirobbant. A legfrissebb, – hogy szankciókat vezetett be az Egyesült Államok a szerb hírszerzés vezetője, Aleksandar Vulin ellen, amiért állításuk szerint visszaél hivatali helyzetével, nemzetközi szervezett bűnözési tevékenységben és drogkereskedelemben vesz részt, pozícióját pedig arra használja, hogy Moszkvának nyújtson segítséget. A három legfontosabb szerbiai politikus reakciójára hívnám fel a figyelmet: Aleksandar Vučić államfő szerint az Oroszország iránti viszonyulása miatt bünteti Vulint az USA. A köztársasági elnök azt mondta, tudomása szerint a Fehér Házban találtak kokaint, nem pedig Vulin kabinetjében. Arra nem adott választ, hogy leváltják-e a BIA első emberét a történtek miatt. Miloš Vučević, a Szerb Haladó Párt nemrégiben megválasztott új elnöke (május végén váltotta a politikai párt élén a korábban az e tisztséget is betöltő államfőt), aki egyben a védelmi miniszteri pozíció tulajdonosa is, azt nyilatkozta, „mindez nem jelenti azt, hogy Vulin le lesz váltva. Ez nem magától értetődő. Jól meg kell fontolnunk a lehetséges következményeket, az üzeneteket és a kiváltó okokat is, a végső döntést pedig a Nemzetbiztonsági Tanács hozza majd meg". Ivica Dačić szerb külügyminiszter értelmezése szerint az USA nagyhatalom, és elvárja, hogy Szerbia száz százalékig az ő oldalán álljon. Hozzátette: Oroszország is elégedetlen, mert Belgrád Moszkva mellett sem áll ki száz százalékban. Az ellenzék persze erre a témára is lecsapott, maradandót azonban nem alkotott, az ügy többé-kevésbé elülni látszik, e sorok írásáig a beígért részletes államfői értékelés is elmaradt.

Néhány nappal korábban másik botránytól volt hangos a sajtó. A Diktatúra ellen nevű Twitter-fiók közzétett egy táblázatot, amelyben tizennégyezer trollt, bérkommentelőt nevezett meg, azaz olyan személyeket, akik közösségi oldalakon, titkos néven saját meggyőződésből, vagy valakinek a parancsára rágalmaznak, megaláznak, zaklatnak politikai ellenfeleket, és a kormányzati célokat, illetve a szerb államfőt népszerűsítik. Aleksandar Vučić válaszul hivatalos Instagram oldalán egy képet tett közzé: az ukránok nyári harcai az első világháborús lövészárok-hadviselést idézik, így félő, hogy hasonlóan is fejeződhetnek be a harcok. Több elemző szerint, valamely harcoló fél – lehetőség szerint az agresszor – teljes összeomlása rövid távú sikereket hozna, viszont hosszabb távon káoszt eredményezne a térségben, főleg figyelembe véve a felhalmozott fegyverkészleteket. Okfejtéseik szerint utóbbira figyelmeztethet az is, hogy Prigozsin vezetésével néhány ezer zsoldos több száz kilométeren keresztül nyomulhatott előre Oroszországon belül anélkül, hogy az orosz haderő érdemben fellépett volna ellenük.

S az utóbbi hetek egyik legérdekesebb eleme, hogy az ukrán ellentámadás napján Oroszország kilépett a Fekete-tengeri gabonaszállításokat garantáló egyezményből. Így ezt követően Oroszország nem csupán nem vállal kötelezettséget az afrikai államok irányába való szállításra, hanem akár fegyveresen is felléphet a kifutó teherhajókkal szemben. Mindenesetre július 20. éjféltől kezdve az oroszok – lobogótól függetlenül – minden olyan hajót, amely ukrán kikötőkbe fut be, katonai konfliktusban részt vevőnek tekintenek. Aligha tarthatjuk véletlennek azt is, hogy az elmúlt napokban elsősorban a legjelentősebb ukrán kikötőváros Odessza, valamint Csornomorszk kikötőterminájai ellen irányultak a legjelentősebb ukrán hátország elleni orosz támadások. A július 19-i támadás során az említett kikötők infrastruktúráján túl 60 ezer tonna gabona is megsemmisült. Emellett az EU-n belül is éles viták kísérik a tagállamokon keresztüli terményszállítást.

Az utóbbi hetek érdekes fejleménye, hogy az ENSZ Ukrajnában tevékenykedő emberi jogi missziója megpróbálkozott az áldozatok számszerűsítésével. Ez utóbbi július 7-i adatai szerint február 24. óta legalább 9000 civil vesztette életét – ez háromszor annyi, mint ahányan meghaltak az orosz–ukrán háború 2014 és 2022 közötti szakaszában. Továbbá, ezek csak a bizonyított esetek: a misszió az adatok kapcsán leszögezte, hogy a valós szám ennél sokkal nagyobb lehet. Az elszomorító ebben, hogy a végét ezeknek a háború okozta állapotoknak még csak sejteni sem lehet.

Nehezen megjósolható, hogy mit hoz magával a háború elkövetkező szakasza. Mind az oroszok téli-tavaszi bahmuti műveletei, mind

Szlovákia előrehozott választások előtt

Úgy látszik, újból bizonyítani kívánja igazát a negyed évszázaddal ezelőtti intelem, amely a szlovák politikusokkal szemben megfogalmazódott: nem csupán az a fontos, hogy létrehozzanak egy államot, hanem azt működtetni is korrekt módon kell, s bizony nagyon nem mindegy, milyenek az adott állam viszonyai, mennyire élhető polgárai számára, s mennyi tiszteletet képes kivívni magának a nemzetközi közösség részéről is. Elmondható, hogy lényegében ez a dilemma uralta a közbeszédet az elmúlt fél évben Szlovákiában az egymás után tetőző politikai válságok okán, amely hullám végül a szeptemberi előrehozott parlamenti választásban csúcsosodott ki. Nem feledhetjük ugyanis, hogy arról az országról van szó, ahol a lincsvenes években hihetetlen politikai torzulások tanúi lehettünk. Példának okáért felemlíthetjük, hogy ezen ország kormányzati vezetői használták fel bizonyítotton az ország titkosszolgálatát arra, hogy elrabolja és külföldre csempészse a regnáló köztársasági elnök fiát, s az alvilággal meggyilkoltassanak egy fiatal rendőrt, aki segített elbujdokolni annak az egyébként magyar származású titkosszolgának, aki minderről vallomást is tett a rendőrségen. Az is vastagon megjelent az elmúlt fél év politikai vitáiban, hogy mindeme torzulások megismétlődtek két évtizeddel később, a szlovák nacionalista-kommunista Robert Fico, a Szlovák Nemzeti Párt elnöke, Andrej Danko és egy furcsa szlovák-magyar konglomerátum, a Bugár Béla nevével fémjelzett Most-Híd koalíciós kormányzása idején, amikor odáig fajult a kormánypolitika bizonyos részének összejátszása az alvilággal és bizonyos erkölcstelen vállalkozókkal, hogy hidegvérrel meggyilkoltak egy oknyomozó újságírót és annak menyasszonyát, aki a fenti összefonódásokra nyíltan rávilágított. A tettre válaszként kirobbant országos tiltakozás hatására le kellett mondania a belügyminiszternek, majd a miniszterelnöknek is, és 2020-ban, az elmúlt parlamenti választás alkalmával olyan hatalmi vákuum jött létre az országban, amely egy teljesen tapasztalatlan – és ami azóta szintén bebizonyosodott: cinikus – alkalmi társulatot lökött a hatalomba csak azért, mert a legélesebb módon voltak képesek kritizálni Robert Ficót és csapatát.

Ami utána következett, szintén a politológiai intelmek kézikönyvébe való. Ahelyett, hogy ez a szedett-vedett csapat egy tapasztalatabb, hozzájuk lojális szakemberi gárdát ültetett volna a kormányba, maguk foglalták el az összes kormányzati posztot, és rossz regényekbe illő módon bizonyították be mindenkinek, mennyire idegesítő és veszélyes dolog, ha az országot hozzá nem értő emberek próbálják meg kormányzás helyett ide-oda rángatni. Az igazsághoz azért az is hozzátartozik, hogy két olyan, eddig nem látott megpróbáltatás zuhant rájuk is, amely profi csapatokat is komolyan megpróbált: a covid nevű járvány és az orosz-ukrán háború. A szlovák kormányzati eredmény viszont mindezzel együtt kiábrándítóvá torzult: az emberek belefáradtak az állandósult belső koalíciós vitákba és az átgondolatlan rögtönzésekbe annyira, hogy mára a 2020-ban közutálatnak „örvendő" Robert Fico pártja került vissza a legerősebb párt pozíciójába. A választók legnagyobb csoportja azt mondta, jöjjenek inkább vissza a korrupt és becstelen vezetők, akik – ha gyakran tisztességtelen módon is, de legalább tudják vezetni az országot, mint maradjon az a szedett-vedett csapat, amely állandó rögtönzéseivel és belső veszekedéseivel nagyon megviselte az emberek idegeit.

A szlovák politikai alternatíva tagjainak homlokát persze kiveri a hideg verejték, ha arra gondol, hogy visszajönnek a hatalomba a mindenre képes „profik". Mondanám a gondolatmenet végén, hogy a felvidéki magyarok sem feledtek el Robert Ficónak sem a dunaszerdahelyi szurkolóverést, sem a Malina Hedvig-ügyet, de ez is csak korlátozott igazságtartalommal bírna, hiszen az aktuális felvidéki politikai csapatok is három táborban feszültek egymásnak, botor, önpusztító módon. A Szlovákiában élő magyar polgárok számára azonban a képlet ennek ellenére egyértelmű, s ez akár üzenet lehet néhány budapesti elemzőnek is: nem létezhet olyan ok, amely a Robert Fico nevű szlovák politikust rehabilitálná a szemükben.

Csáky Pál

Szabó Zsuzsa

Tanulok – boldog – lenni

I.

Én nem azért választottam a segítő hivatást, mert segíteni akartam, hanem mert végtelenül értéktelennek éreztem magam önmagamban jó szándékú cselekvés nélkül. Ma már tudom, hogy értékes ember vagyok, csakúgy, mint bárki más.

Én nem azért választottam a segítő hivatást, mert sajnáltam volna bárkit is, általában és leginkább magamat sajnáltam, mert áthárítottam a felelősséget másra, mert nem mertem vállalni a felelősséget, mert nem tanultam meg kompetensen működni.

Megszülettem 1,77 kg-mal és azt mondták életben sem maradok, azt mondták olyan voltam mint egy kismacska, a nagymamám fürdetett, akitől három éve elköszöntem. Életem nagy részét végig rettegtem a vakságtól való félelem miatt.

Nem azért választottam a segítő hivatást, mert sajnáltam volna a szociális szférában tengődő embereket, mert legbelül régen is sejtettem, hogy a segítő foglalkozás nem alá-fölé, hanem mellérendelt kapcsolódás és egy mellérendelt kapcsolódásban az együttérzés van jelen, nem a sajnálat.

Régen mindenki másban bíztam, csak magamban nem.

Most magamban bízom és egyébként visszahúzódom, nagyon kevés őszinte, mély, intim kapcsolódással élek és ez jól van így.

Nem törekszem jó emberré válni, önmagammá válni törekszem és mindeközben hiszem, hogy az az ember, aki vagyok, leszek, abban az emberben ott lapul a jóság és a rossz szándék hiányzik belőle.

Nem azért választottam a segítő hivatást, mert segíteni akartam, én magamat akartam megmenteni, munka közben pedig elkezdett érdekelni az ember és az emberi természet. Ezért tanulok három éve munka mellett, sokszor heti sok munkaórával.

Autentikus szeretnék lenni (végre). Magamért és a környezetemért többet, jobbat, úgy érzem, nem tehetek. Hiszem, hogy aki önazonos mer lenni, az jól van és aki jól van, az a környezetével is jót tesz.

Ideje körvonalazni magam, jól látható éles, de rugalmas vonalakkal.

Te ki vagy?

II.

2023. június 12.

Fekszem a kórház folyosóján ágyban, az infúzió folyik, én sírok. Minden a maga kijelölt medrében csorog. A sürgősségit és az urológiát villámsebességgel jártam meg, vagyis először kerekesszékkel, majd ággyal száguldottunk végig a folyosókon. A két lábamon nem ment. Akkor kezdődött, amikor reggeli közben felálltam, hogy hozzak be zsázsát. Bizony ám. Van a teraszon majdnem kiskert, úgy, hogy még kapálni sem kell. Szóval ahogy felálltam, hogy hozzam a zsázsát, késszúrás-szerű fájdalmat éreztem a hasamban. Nyilván arra alapoztam a napom, hogy a fájdalom majd elmúlik és dolgozom és a jegyzeteim olvasom – készülve a másnapi szóbeli diplomavizsgára.

Az utóbbi időben igen jól működtünk együtt. Én és a testem. Bár rövid, de rendszeres pihenésért megegyeztünk abban, bírjuk még ezt a néhány napot. Meg nem feledkezve teljesítettem ígéretem, ez a csont, izom, bőr, haj és igen, kicsi zsír (mióta nem dohányzom a rendszeres sport ellenére felszaladt pár kiló) összessége mégis egyre rakoncátlanabb lett. Meg a szellem is, az elme. Hétvégén már egyre gyarapodó „ásítási rohamokkal" adta tudtomra, hogy lassan itt a vége. Komolyan vettem, mégsem lett könnyebb.

Talán az izmok voltak leginkább kitéve mindennek. Befeszültek, pedig nem remegtem, nem féltem, már igazán elhittem, hogy ez nekem most már sikerülni fog, ez a köztes állomás, a diploma megszerzése. Van következő feladat, terv, álom.

Na persze, csak maradjak életben. Ki tudja, mi ez. Annak idején a vakbélgyulladás majdnem elvitt. (Ráadásul igen pofátlan módon, Karácsonykor. Körülbelül 2–3 nap volt a beleim perforációjáig, a szepszisig.)

Az urológus valamit lát az ultrahangon, ja mégsem, akkor ezt még meg lehet úszni. A sebész mondja, hogy jó a vérképem, minden oké. Szerencsére a sebész is azt sejti, amit én, hogy ez csak egy ciszta lesz. Irány a nőgyógyász. Három órán belül a harmadik osztály, ahova elgurulok, ez már szinte kirándulás.

Szóval ott vagyok a vizsgálati széken, széttett lábbal, mint az általában a nőgyógyászati vizsgálaton zajlik. Mivel eddigre már lemondtam arról, hogy szeptember előtt zárhatom tanulmányaim és megtapasztalhatom a szóbeli diplomavizsga minden izgalmát, továbbá a bőgéstől jókorára dagadtak a szemeim, az orvos nagyon együttérző hangnemben szól hozzám „Jajj, hát mi van magával? Ez jó, hogy nem találtunk semmit."

– Holnap szóbeli és valószínűleg nem tudom megcsinálni, de ezt kezdem elfogadni.

– Ó... akkor maga tanul...

– Igen, tanulok.

– Sokat tanul?

– Persze, hogy sokat tanulok, diplomavizsga lesz.

– Ülve tanul?

– Igen, ülve tanulok.

– Álljon csak fel. Akkor ez most mozgásszervi dolog lesz...Ne ijedjen meg.

És már üti is a derekam, hátam alját, nyomkodja a csípőm.

– Akkor ez egy becsípődött izom vagy ideg lesz, ami alhasban bizony, igen fájdalmas.

Kérdezem, hogy kapok-e valami fájdalomcsillapítót, mert ha erről van szó, nyilván elmennék vizsgázni.

Ahogy írta fel a gyógyszert, azt mondta drukkol.

A délutánt szinte végigalszom.

Este nyolc körül van némi erőm és agyi kapacitásom, hogy átolvassam a jegyzeteim. Még egy utolsó nekirugaszkodás. Fekve. Szigorúan fekve. Nem merek ülni.

Mondom a testemnek:

– Figyi... Holnap van ez a vizsga, legyünk meg vele. Vizsga után elmegyünk a háziorvoshoz és két napig pihenünk. Te meg én. Alvás, olvasás, evés, alvás. Eskü.

2023. június 13.

Alig tudtam koncentrálni örömömben, mert éreztem, hogy sikerült, s miután az igazgató úr diplomásként köszöntött mindannyiunkat, azt hiszem, ahogy átvettem egy szál virágot ez a mondat hangzott el, nyilván németül:

„Zsuzsanna Szabó „jó" eredménnyel sikeres vizsgát tett."

MARSLAKÓK AMERIKÁBAN

Enrico Fermi atomfizikus, a Manhattan Project tagja híres volt kérdéseiről. Az egyik ilyen kérdése a Fermi Paradoxon így hangzik: ha igaz, az, hogy nincs fizikai akadálya az űrhajózni képes földönkívüli civilizációk kialakulásának és a csillagközi utazásnak, miért nincsenek itt a többiek, vagyis *„hol van mindenki?"* A mellette dolgozó Szilárd Leónak jó humorérzéke volt, így válaszolta meg Fermi retorikáját: - Itt vannak közöttünk, de magyaroknak mondják magukat. Ez az eset Los Alamosban a II. világháború alatt történt. Így alakult, hogy marslakóknak nevezték el a budapesti magyar származású, hazájukat elhagyó illetve elhagyni kényszerülő öt világhírű kutatót. Az öt magyar Kármán Tódor (matematikus, fizikus aerodinamika úttörő kutatója), Neumann János (matematikus, a kvantummechanikai elméleti kutatásai mellett a digitális számítógép elvi alapjainak lefektetésével is világhírűvé vált), Szilárd Leó (fizikus, a nukleáris maghasadás feltalálója), Teller Ede (fizikus, a hidrogénbomba atyja) és Wigner Jenő (kvantummechanika atyja, fizikus Nobel-díjas 1963). Már a 30-as években Princetonban a 29 éves Neumann Jánost Magasabb Tudományok Intézetének matematikai professzorát a kortársai egy embernél felsőbbrendű faj megnyilvánulásának – félistennek gondolták, aki embernek álcázza magát.

Az oktatástudomány tudósai a magyar géniuszok képzésével kapcsolatban nem egyszer elemzik a huszadik századi, a II. világháború előtti budapesti gimnáziumi oktatási rendszert, amely több magasan képzett sikerembert adott világ tudományának. A Nature folyóirat 2001. februári számában, Vaclav Smil kanadai professzor „Genius loci, Budapesten készült a huszadik század" címmel az 1898 és 1908 között Budapesten született, és alapképzést ott kapott géniuszokról írt, ebben már néggyel többen vannak: Szent-Györgyi Albert (orvos Nobel-díjas 1937), Arthur Koestler író, Gábor Dénes (fizikai Nobel-díj 1971) és Polányi Mihály előbb orvos, majd a munkássága a fizikai-kémiától a közgazdaságtanon keresztül a filozófiáig terjedt.

Az utóbbi három azok közé a jómódú zsidószármazású fiatalemberek közé tartozott, aki a magyar numerus clausus törvény miatt külföldön tanulhattak csak tovább. Főleg Berlinbe mentek, de a hitleri hatalomrajutás után Németországból Angliába menekültek, míg Szent-Györgyi Albert a szovjetek elől az USA-ban volt kénytelen kutatásait folytatni. Smil szerint a magyar tudósok részben annak köszönhették sikereiket, hogy hirtelen megnövekedett tudomány és a technika politikai szerepe, részben menetlátásuknak és magyarországi fiatalságukig visszanyúló történelmi tapasztalataiknak. Amerikában a kor tudományos központjában lehettek, komplex tudományos, technológiai és politikai szerepvállalásuk úgy volt lehetséges, hogy új gondolkodásmóddal, új problémamegoldó képességgel és alapkultúrával felvértezve hagyták el a hazájukat.

A budapesti gimnáziumok 20. századi tudomány- és politikatörténeti jelentőségére hívta fel a figyelmet Wigner Jenő 1963. december 10-én a stockholmi Nobel banketten elmondott beszédében: „Amire szeretném felhívni a figyelmet az, hogy a tudomány iránti érdeklődésünkből és a tudományhoz való hozzáállásunkból mennyit köszönhetünk tanárainknak. Saját történelmem a magyarországi Fasori gimnáziumban kezdődik, ahol matematikatanárom, Rátz László könyveket adott nekem, hogy olvassam el, és felkeltette bennem a tárgy szépsége iránti érzéket." Ebbe az osztályba járt még Neumann János és Szilárd Leó is. Rátz tanár úr külön foglalkozott a tehetségekkel. Matematikai Füzeteket, megoldásra váró feladatokat adott nekik, versenyekre vitte őket, a kor legkiválóbb matematikusaival hozta össze a legtehetségesebbet, Neumann Jánost.

Hasonló témával foglalkozik Marx György nagysikerű könyve is, melynek címe Marslakók érkezése. Az angolul furcsa akcentussal, egymás közt érthetetlen nyelven beszélő tudósokat amerikai kollégáik nevezték el tréfából marslakóknak. Az ő listája már bővebb: közéjük tartozott még Oláh György 1994 Nobel-díjas vegyészmérnök, és Bay Zoltán fizikus is. Tevékenységük meghatározó volt, nemcsak a tudományos és műszaki fejlődésben, hanem a század történelmének alakításában is.

A szerző személyesen ismerte a könyvben bemutatott tudósok többségét, tanulmányozta munkásságukat. Megkérdezte őket magyar iskolájukról, a follfedezéseikhez vezető útról, elgondolásaik nyugati fogadtatásáról.

Az Oxford University Press kiadásában jelent meg Hargittai István a The Martians of Science, Five Physicists Who Changed the World „A tudomány marslakói" címmel. A fent említett öt világhírű budapesti magyar, akiknek a munkássága megváltoztatta életünket, s a tudományt.

Neumann János leánya Marina Neumann Egy marslakó lánya címmel memoárt írt édesapáról. Megismerteti az olvasót a híres tudós körülötti élettel, a kozmopolita környezettel, saját küzdelmeivel, hogyan próbál édesapja árnyékvilágából kiszakadni. Neumann János nem érhette meg leánya sikereit, Los Alamos-i ugárterhelés következtében rákban hunyt el 1957-ben. Marina Neumann lett az első nő, aki az amerikai elnök Gazdasági Tanácsadó Testületében dolgozhatott, aktívan szerepet vállalt a nemzetközi monetáris és pénzügyi világban, vezető multinacionális vállalatok élére került. Az amerikai autóipar legmagasabb rangú női vezetője lett az 1980-as években.

A tavaly szeptemberben elhunyt történész Dr. Frank Tibor, az MTA doktora, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Angol-Amerikai Intézete volt igazgatójának angol nyelvű könyve: *Double Exile: The Exodus of Hungarian-Jewish Scholars, Artists, and Professionals through Germany to the U.S. (1919–1945)" magyarul így fordítható „Magyar zsidószármazású tudósok, művészek Németországon keresztüli amerikai emigrációja". Az* Oxford University Press kiadónál 2009-ben megjelent 500 oldalas könyvben a szerző közel 15 oldalas függelékben gyűjtötte össze az Amerikába 1919–1945 között kivándorló nagyrészt zsidó származású művészek, tudósok, kutatók, zeneszerzők, pszichológusok, zeneszerzők, karmesterek, filmszakemberek, írók, újságírók listáját. Elemezte Magyarország 20. század első felének politikai és társadalmi berendezkedését többek között az oktatási, ezen belül is a gimnáziumi rendszerét . Idézte Polányi Mihályt, aki The British Journal for the Science Philosophy című folyóiratban 1957-ben problémák természetének és megoldásának kutatásában meghatározta generációja (marslakók) egyik legfontosabb kérdését: „A megoldható és a megoldásra érdemes probléma felismerése valójában ez a tény már egy önmagában való új felfedezés. Korosztályára az eredetiség, a problémamegoldás, találmányok felfedezése volt leginkább jellemző." „A művelt elme" – folytatja Polányi – „mindig készen áll arra, hogy újszerű tapasztalatokkal találkozzon, és azokat újszerű módon kezelje." A századvégi pl. a fasori vagy német hatású magyarországi iskolák által táplált rendkívüli intellektus, három összetevő szoros együttműködéséből fakadt: korszak egyedi társadalmi és kulturális sajátosságai, innovatív oktatási megközelítések és a tanulók veleszületett sajátosságaik. E három erős tényező szokatlan szimbiózisa adta a sikert. Az akkor már Angliában élő Polányi azt javasolta a magyar oktatási rendszernek, hogy fontos a tehetséget idejekorán felfedezni, és továbbra is személyes odafigyeléssel és elismeréssel, versenyszellem kialakításával, valamint problémamegoldáson keresztül szükséges fejleszteni az elmét, s még több ehhez hasonló nevelési gyakorlatot kívánatos beiktatni a pedagógiába. Azonban képtelenség újrateremteni a múlt magyar zsenijeit anélkül, hogy ne ösztönöznének minden más gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális tényezőt, amely hozzájárult Magyarország legendás elméinek létrejöttéhez.

Polányi Mihály 1957-ben lejegyzett ajánlata mára még aktuálisabb lett.

Bika Julianna

Nekrológ egy nagy múltú újságért

A „*Wiener Zeitung*" vége az osztrák médiapiac fintora

Ausztria megszünteti a világ legrégebbi, még mindig létező napilapját. A *Wiener Zeitung* a köztársasághoz tartozik, minőségi médiumnak számít. A lapot utoljára június 30-án nyomtatták, ezt követően csak online jelenik meg. A kormány a napi nyomtatott kiadás megszüntetéséről azért döntött, mert egy új EU irányelv korlátozza az újság fő bevételi forrását – az ügynevezett kötelező közzétételt. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozóknak éves beszámolójukat a *Wiener Zeitung*ban kellett közzé tenniük – fizettek is érte - és ez a finanszírozás a jövőben már nem lehetséges.

1703 óta létezik. Nem érte meg a 320. évfordulóját, amit idén nyáron ünnepelhetett volna.

A Johann Baptist Schönwetter által alapított *„Wiener Zeitung"* először 1703. augusztus 8-án jelent meg *„Wiennerisches Diarium"* néven, és az osztrák újságpiacon vezető szerepet töltött be, megalakulása óta mintegy másfél évszázadon át. 1780. január 1-én *„Wiener Zeitung"* névre keresztelték. 1810-től hivatalos lap, 1812-től hivatalos állami lap, 1857-től már az állam adja ki, és 1997-ig az Osztrák Állami Nyomdában készült.

Az újság állami hírlapként nem alakíthatott ki önálló politikai pozíciót, de a 19. század második felében figyelemreméltó kulturális és tudományos tudósításokat tudott közölni.

Ez az újság kortárs tanúként nagyon sok mindenről hírt adott. Olyan nagy személyiségek hirdettek lapjain, mint Mozart és Beethoven.

Ez a lap egy történelmi tudat, ami hiányzik a politikából.

A *„Wiener Zeitung"* megszüntetése azt is mutatja, hogy Ausztriában nincsenek ambíciók a médiakompetenciába és a politikai oktatásba való befektetésre. A tudás, a kíváncsiság és a részvétel évtizedek óta lassan kihal. Az idősek egyre inkább ki vannak zárva a modern innovációkból, az akadálymentesítés a be- és elfogadás gyakran csak üres frázis. De minden ember fontos ebben az országban, aki részt akar venni, aki érdeklődő, aki politikailag érdeklődik és értékeli a komoly médiát.

Az euronews így ír: „Az elmúlt öt évben Ausztria a 11. helyről a 29. helyre csúszott vissza a sajtószabadság indexében – nem csak a napilapok számának csökkenése miatt. Vannak olyan állítások is, amelyek szerint a kormány a médiában megjelenő hirdetéseket kifejezetten finanszírozza, hogy így befolyásolja a tudósításokat."

Az újságírás válsága azt mutatja, hogy Ausztriában a szabadság és a demokrácia már nem olyan, mint azt megszoktuk. Amikor majd az utolsó újság is megszűnik, az emberek akkor jönnek rá, hogy a hiszékeny hírek nem feltétlenül a közösségi médiából és a PR-osztályoktól származnak. Mindannyian megérdemeljük a jó újságírást, és szükségünk van rá. SÜRGŐSEN!

Fetes

Így lettünk magyarok

– rendhagyó történelemkönyv szórványban élő magyar gyerekeknek

Rendhagyó és hiánypótló könyv jelent meg a magyar történelemről tavaly év végén a SalzUNG Salzburgi Magyar Egyesület gondozásában. Az Így lettünk magyarok című színes, tetszetős kiadvány elsősorban a diaszpórában, szórványban élő magyar iskolások számára készült, de haszonnal forgathatják anyaországi és külhoni kortársaik is. Hétvégi iskoláknak, cserkészcsapatoknak nagy segítséget jelenthet, esti meseként is használható.

A történelmi fejezetek szerzője Ottlik Domonkos, a magyar nagyasszonyokról szóló betéteket a felvidéki Kotolácsy-Mikóczy Ilona, a könyv kiscsoportos feldolgozását segítő útmutatót pedig a szabadkai Péterfi-Frank Mária írta. Az illusztrációkat a kolozsvári Szucher Ágnes, a szabadkai Ricz Géza festőművész és 13 éves lánya, Viola készítette. A budapesti Ottlik Domonkos kivételével valamennyi alkotó jelenleg Salzburgban él. Az előszót Potápi Árpád János nemzetpolitikai államtitkár írta. A könyv megjelentetését a magyar és az osztrák kormány is támogatta. Utóbbi attól a felismeréstől indíttatva, hogy az anyanyelvi tudás fontos az integrációhoz.

A budapesti székhelyű Charta XXI Kárpát-medencei Megbékélési Mozgalom külön estet szentelt a tankönyvnek is nevezhető műnek, melyet az EWTN katolikus televízió közvetített.

A négygyermekes Kotolácsy-Mikóczy Ilona főszerkesztő elmondása szerint az ötlet egy baráti társaságban született. „Gyakorló" magyar szülők Salzburgban arról beszélgettek, hogyan lehetne külföldön egészséges magyar öntudatot, anyanyelvi készségeket, magyar történelmi, kulturális ismereteket továbbadni gyermekeiknek, akik nem hallanak az iskolában Petőfiről vagy a magyar történelemről, nincs március 15-i ünnepségük, nem tanulnak magyar népdalokat. Ezekről jobb esetben legfeljebb otthon, a családban esik szó.

„A könyv célja az egészséges, önálló gondolkodásra, a világra való nyitottságra, a megismerésre és az elfogadásra buzdítás. Történelmünk megismerése jó alapot szolgáltat a jelenünk megértéséhez. Az egészséges identitástudat, mely képes felvenni a másik fél szemüvegét is egy-egy kérdés megvitatásakor, pedig a jövő kulcsa. Kik vagyunk ma, honnan jöttünk, s hova tartunk" – olvassuk az utolsó fejezet bevezetőjében.

A könyv fontos célja a hídépítés is a többségi társadalom felé, pozitívabb hozzáállás kialakítása a magyarság irányában, a speciális magyar nemzettudat megismertetése. Megítélésünk nem jó, részint saját hibáink okán, de főleg nyelvi elszigeteltségünk, a hiányos és torz magyarságkép miatt, ami kisebbrendűségi érzés kialakulásához, az asszimiláció elfogadásához vezet. Az Így lettünk magyarok a szerzők szerint szakítani akar a hagyományos magyar „áldozati hozzáállással", helyette a magyar történelem pozitív eseményeit kívánja középpontba állítani.

Külön fejezet foglalkozik a történelem során velünk élő nemzetiségekkel, ahogyan a szerzők írják, „lakótársainkkal", nem hallgatva el a velük szemben elkövetett hibákat sem. Kiss Gy. Csaba budapesti művelődéstörténész, emeritus professzor a műsorban arra hívta fel a figyelmet, hogy az 1918 előtti történelem nem csak magyar történelem. A Kárpát-medencében nem gondolkodhatunk úgy, hogy csak mi vagyunk! A könyv „utat nyit a szomszéd népek világa felé", kitér közös hőseinkre, például a Hunyadiakra.

Gelley Áron budapesti gimnáziumi történelemtanár szerint a könyv „egyfajta kulturális gyorstalpaló", nem megy szembe a középiskolai történelemoktatással, hanem kiegészíti azt. A fiatalok nyelvén íródott, de egyensúlyt teremt a szleng, az előbeszéd és a tudományos szakkifejezések között. „Jól eltalálja" a célközönséget, a felső tagozatos általános iskolai és gimnazista korosztályt – mutatott rá.

A mai fiatalokat nehéz olvasásra rávenni: internethez, okostelefonhoz, vizualitáshoz szoktak. A könyv ezért sok humorral fűszerezve, játékosan, újszerű megközelítésben, sok illusztrációval igyekszik közelebb vinni hozzájuk a magyar történelmet. Olyan dolgokról is szó esik benne, amelyek hiányoznak az oktatásból: a visegrádi négykeről, egy-egy dalról, a hajdútáncról, festményelemzésről, a tatárjárás kapcsán pedig a tartármártásról. Ez utóbbiról például az olvasók megtudhatják, hogy annak idején azért adtak ennek az ételnek francia nevet (tartare), hogy ne vegyék el a két szó azonosságát nem tudatosító fogyasztó kedvét tőle.

Szinte lehetetlen feladatra vállalkoztak a szerzők, amikor a magyar történelmet a kezdetektől máig 28 fejezetben próbálták összefoglalni. Ezért az állandóan mobiltelefonjukon csüngő mai fiatalok számára QR-kódokat tettek bele, amelyek videós tartalmukkal tovább vezetik egy-egy korszak, esemény, alkotás mélyebb megismerése felé azokat, akiknek az érdeklődését sikerült felkelteni. Ez is a kiadvány egyik újdonsága. Nyomtatott könyvbe nem lehet linkeket beletenni, ezért választották ezt a megoldást – magyarázta Ottlik Domonkos. Csak egy mobiltelefon kell hozzá a megfelelő, könnyen letölthető applikációval.

Egy másik újdonság a „női vonal". Kotolácsy-Mikóczy Ilona elmondta, hogy a magyar nagyasszonyok nem véletlenül kerültek a kötetbe ilyen nagy számban, ugyanis a mai magyar iskolai történelemkönyvekből szinte teljesen hiányoznak. Emesétől, a magyarok mondabeli ősanyjától Sarolton, Géza fejedelem feleségén át Szent István hitvesén, Boldog Gizelláig és a középkori magyar női szentekig, Kanizsai Dorottyától és Bethlen Katától Lóránttfy Zsuzsannáig, Szilágyi Erzsébettől Zrínyi Ilonáig, Széchy Máriától (a „murányi Vénusztól") Teleki Blankáig, Erzsébet királynétól Czinka Pannáig és Salkaházi Sáráig számtalan kiemelkedő nőről olvashatunk (többségüket feltehetőleg az idősebb olvasók is kevéssé ismerik). Nélkülük többnyire férfi hősök sem lettek volna.

A magyar nagyasszonyokról készült illusztrációkból külön kiállítást terveznek.

A 28. fejezet címe: Lépj be a történetbe – segédanyag a könyv feldolgozásához. Amint szerzője, Péterfi-Frank Mária írja, családi és közösségi beszélgetések serkentéséhez nyújthat segítséget. A fejezetben megfogalmazott kérdések a múltból a jelenbe vezetnek, aktualizálják a történelmet. A honfoglalás kapcsán például ilyen kérdések megvitatását ajánlja a szerző: „Érkeztél már idegenként valahová? Ismersz valakit, aki távolabbról, máshonnan érkezett közétek?" Vagy a Trianonnal foglalkozó fejezethez: „Ugyanazzal a dologgal kapcsolatban különböző emberek különbözőképpen érezhetnek. Találtok ilyen példákat?" A demokráciajátékhoz ajánlott feladatok kiválóan használhatók például a diákönkormányzatok megválasztásánál, kampánybeszédhez, stábalakításhoz, stb.

A könyv 2000 példányban jelent meg, de a szerzők bíznak benne, hogy lesz újabb kiadása, ha lesz rá igény. Terveik szerint egy sorozat, a Vidd magaddal! első kötete. A továbbiakban többek között művészet, irodalom, receptek kerülhetnek sorra.

A kötet megrendelhető a Salzburgi Magyar Egyesületnél az igylettunkmagyarok.hu linken, diákcsoportoknak kedvezménnyel. Ára: 6990 forint vagy 19 euró.

T. Kovács Péter

Új magyar vérszerződést!

Nekünk most a Hét Vezérre, nem Csaba királyfira van szükségünk! A világ recsegve-ropogva átalakul, átrendeződik körülöttünk, és nagy előrelátásra, bölcsességre, de mindenekelőtt összefogásra lesz szükségünk ahhoz, hogy kis magyar nemzetünket az új történelmi kataklizma el ne sodorja. Mondjuk ki az igazságot, legyen világos: összefogás nélkül nem fogjuk túlélni az elkövetkező évek, évtizedek megrázó eseményeit! Belepusztulunk. Tragikus, hogy az összefogás műfajában menynyire rosszak vagyunk: nincs még nemzet Európában, mely ennyire saját maga ellen fordult. Nézzünk körül: mindenütt csak megosztottság a magyarok között. Mindenütt csak a szent hit a magunk igazában, mindenütt csak a makacs meggyőződés a másik tábor hitványságáról. Így élni is nehéz, hát még túlélni.

Nekünk most nem Csaba királyfira, de a Hét Vezérre van szükségünk! Most nem fáradt, magányos zseni kell nekünk, de a kezek erős, megbízható összekapaszkodása az arra alkalmasak között. Nem egy mindentudó, hétokos vezérre, de a Hét Vezérre, vagyis nemzeti összefogásra és csapatmunkára van azonnali szükségünk. Volt, ahogy volt eddig és lehetett, de most vége a komédiának. Háború van és minden békepártiságunk ellenére – mi mások is lehetnénk adott körülmények között? – így vagy úgy, a háború előtheinken találhatjuk magunkat.

Nem, Oroszország nem fogja megtámadni a NATO-t, nem érdeke, ez bizonyos. Anyaországunk és a szomszéd államok, ahol magyarok élnek – kivéve Ukrajnát – mind NATO-tagok, így a védőernyő biztonságát élvezik. Amit Anyaországunk elsősorban saját magának köszönhetően egy ideje már nem élvez, az a NATO-s és az EU-s partnerek bizalma, ez pedig elkerülhetetlenül kihat ránk a jövőben. Hogyan lehetetett a bel- és a külpolitikát ennyire szerencsétlenül összekeverni?! De lépjünk tovább, a nagy baj máshol van.

A nagy baj máshol van. Antall József lélekben még 15 millió magyar miniszterelnökének vallotta magát 1991-ben. Nem még népszámlálásokat tartottak Magyarországon, Romániában, Szerbiában, Szlovákiában. Szembenézünk az adatokkal vagy sem, a számok azt mutatják, hogy harminc év alatt a 13 millió magyar 11 és fél millióra apadt a Kárpát-medencében! Emellett jobban szétforgácsolódtunk, mint valaha: London a második legnagyobb magyar város, hogy egyebet ne mondjak.

Világszinten van tehát 13 és fél millió magyar. Szerencsétlen szám! Ennek a 13 és fél milliónyi magyarnak az egyik fele tiszta szívből gyűlöli a másikát. A nemzet egyik fele gyűlöli, gúnyolja, lesajnálja a másik felét és a lehető legrosszabbat kívánja neki – és viszont. Így állunk, ez a helyzet ma, és közben a beteljesült nemzetegyesítésről beszélünk!

A geopolitika erővonalai gyorsan átalakulnak, mi magyarok pedig nem állunk a változások kedvező oldalán. Mi nem tudunk, nem akarunk időben változni és változtatni, ezért mi mindig a megnyíló szakadék szélén tántorgunk. De nem, nem lesz itt semmiféle 19. századi teátrális nemzethalál! „S a sírt, hol nemzet süllyed el..." Nem, nem süllyedünk mi el Atlantiszhoz méltó nagyszerűséggel, mi még sokáig elhúzzuk szárnyaszegett nemzeti életünk, szép lassan elfogyunk és felszámoljuk önmagunk az utolsó aktus minden nagyszerűségét nélkülözve. Mi újra meg újra elszigeteltődünk a világtól, még magunkat is mételten kettészeljük vagy felnégyeljük. Kicsinyesen belterjes veszekedéseink hevében nem látjuk, nem halljuk, mi történik körülöttünk a világban. Vérfagyasztó, mennyire nincsen veszélyérzetünk! Valamiért nagyon szeretnet minket Nagyasszonyunk, hogy minden káros-felelőtlen igyekezetünk ellenére még ennyire megvagyunk.

Új vérszerződés kell nekünk! Őseink tudták, hogy csak egymásra számíthatnak. Tűzzük ki mi is, kései utódaik, a közös célt és csapjunk egymás tenyerébe! Pogányként még milyen szépen összetartott Árpád népe, sikereseb alá is ereszkedett Vereckénél. István nem csak a kereszténységet, de a politikát is közénk hozta. Ha az előbbit hitelesen át is vettük, az utóbbit soha nem tudtuk rendesen elsajátítani. A magyar szenvedélyesen politizál ugyan, de amit csinál az csak látszatpolitika, mert a valódi politika nem más, mint a kompromisszum keresésének, megtalálásának és alkalmazásának a módszertana egy sokszereplős szellemi-hatalmi játékban. Mi ehhez egyáltalán nem értünk.

Vissza kell állítanunk az egymással szerződő Hét Vezér intézményét. Anakronisztikus intézmény lenne? Talán. Mégis egészséges elgondolás, hogy „törzseink" érdekeinek megfelelően nem egyetlen, hanem hét vezér dönt közös dolgainkról.

Másréti Kató Zoltán

RMDSZ kormányon kívül

Már nem tagja a román kormánynak az RMDSZ, a magyarság parlamenti képviseletet is ellátó legfontosabb érdekvédelmi szervezete. A kormányfőváltás nyomán bekövetkezett kiszorítósdi további magyarellenes támadásokat is generált.

„Nem sikerült konszenzusra jutni a kormányzásról, itt a dolgok leállnak" – jelentette be 2023. június 13-án Kelemen Hunor, a Romániai Magyar Demokratikus Szövetség, az RMDSZ elnöke. Ezt követően a romániai magyarok parlamenti pártja kilépett-kitesésékelték a román kormánykoalícióból.

Hiába szerepelt a tervezett kormányfőcsere „előírásaiban", hogy a miniszterelnökrotáció – a liberális Nicolae Ciucát a szociáldemokrata Marcel Ciolacu váltotta – nem befolyásolhatja a különböző tárcák sorsát, újra bebizonyosodott, hogy Romániában a stabilitásnál és az adott szónál sokkal fontosabbak a pártok politikai és főleg anyagi érdekei.

Nem túl kockázatos kijelenteni, hogy a két román párt előre készült arra, hogy a parlamenti többséghez nem szükséges RMDSZ támogatása, a magyar „kolonc" nélkül forduljanak rá a 2024-es választási csúcsévre. A kiszorítósdi – a jelentős összegekkel dolgozó fejlesztési és a környezetvédelmi minisztérium helyett olyan tárcákat ajánlottak fel, amelyek után szinte biztosak lehettek a magyar szervezet elutasító válaszában – mindenképpen valami hasonlóra utal. Mert bár az európai forrásokért felelős tárca jelentős források fölött rendelkezik, ám az együtt jár az országos helyreállítási terv kapcsán folytatandó brüsszeli egyeztetések mindig kétséges kimenetelével, illetve a tervben vállalt reformok megvalósításával. Köztük a különleges nyugdíjak ügyének rendezésével, amibe még egyetlen kormány sem állt bele, miután saját klientúrája érdekeit veszélyeztetné. Az RMDSZ még így is hajlott egyfajta kompromisszumra, ám amikor úgy tűnt, hogy elfogadja a környezetvédelmi és az energiaügyi tárcára vonatkozó ajánlatot, a liberálisok visszatáncoltak.

Az RMDSZ érdekérvényesítő képessége gyakorlatilag a minimálisra csökkent, hiszen a parlamenti többség nélküle is biztosan megvan, így aztán marad számára az ellenzéki szerep. Eddigi kormányzati szereplésének mérlegéről annyit, hogy a korábbi partnerek is elismerték: nem azért kellett távoznia, mert képviselői roszabbul végezték volna a dolgukat, mint román kollégáik. Az autonómia és egyéb magyar jogkövetelések ügye ugyanakkor az egymást érő válsághelyzetek közepette ismét a háttérbe szorult. A kormányrészvétel révén egyébként is nagyon kis eséllyel tudja elérni a magyar közösség önrendelkezésének törvényes garantálását Romániában, viszont jelentős munciót ad azon román köröknek, miszerint a magyar szervezet kormánytagsága eleve bizonyítéka annak, hogy a magyar kisebbség minden szükséges jogot élvez.

Nagy kérdés, milyen mértékben áll fenn annak a veszélye, hogy az RMDSZ-nek a kormányból történő kikényszerítése a magyarok lakta megyéket, térségeket, így a Székelyföldet is hátrányosan érintse a kisebbségi jogérvényesítés, illetve a támogatások terén. Az RMDSZ Háromszéki Területi Szervezetének elnöke, a megyei önkormányzat vezetője, Tamás Sándor szerint amikor kormányon volt az RMDSZ, látható volt, hogy nagyon is sok pénz van ebben az országban, és egyáltalán nem mindegy, ki és hova osztja szét.

Csinta Samu

Pomogáts Béla

1934–2023

Időben érkezett a hír 2023. május 1-én bekövetkezett elhunytáról, a körülmények mégis úgy hozták, hogy egy szám késéssel emlékezünk meg érdemeiről, tudományos teljesítményéről. Pomogáts Béla szorosan kötődött a Bécsi Naplóhoz: a szerkesztőbizottság tagja volt; számos írásával gazdagította lapunk tartalmát. A köszönet és megbecsülés jegyében búcsúzunk tőle barátja, Fried István méltatásával. (Szerk.)

A XX–XXI. században nem volt nála szorgalmasabb irodalomtörténész-kritikus, aki tanulmányaival, esszéivel, bírálataival, előadásaival bejárta, kutatta, szélesebb körökkel megismertette a Kárpát-medence magyar irodalmait. Méghozzá úgy, hogy igyekezett igen nagy távolságot tartani az ezeket az irodalmakat sajnálatosan megosztó törekvésektől. Azokban a nem utolsó sorban általa feltárt adatokban, összefüggésekben, irodalomtörténésekben hitt, ezeket népszerűsítette, amelyekből kibontakozhatott a magyar irodalom jelentősége, művészi ereje, nyelvi-eszmei gazdagsága. Hatásaival mintegy száz esztendőt ölelt fel, a modernizmusok átváltozásait, az európai irodalmakkal együtt haladó, azokkal termékeny párbeszédet folytató alkotókra, ez alkotók kezdeményezte és beteljesítette folyamatokra összpontosítva. Ady Endre „városos" elszántsága ugyanúgy érdekelte, mint a „népi" írók lírája, a transzilvanista Kuncz Aladárnak ugyanúgy könyvet szentelt, mint a modernista Cselényi Lászlónak. Déry Tibor prózája foglalkoztatta, Juhász Ferenc látomásos-őserejű-barokk burjánzása, poézisa hasonlóképp. Ugyanakkor nem volt könyvtárába zárkózó szobatudós, közéleti feladatok vállalása elől sosem tért ki. Emlékezetes jó és népszerű elnöke volt hat éven át a Magyar Írószövetségnek, a legkülönbözőbb nézetű, felfogású költőkkel-írókkal ápolt személyes kapcsolatot. Munkahelyén az MTA Irodalomtudományi Intézetében egy időben igazgatóhelyettesként működött – közmegelégedésre. Magyarországon belül és a határon túl cselekvő résztvevője volt tudományos értekezleteknek, melyek előadásainak kötetté formálásában is szerepet játszott. Nemcsak dolgozataival járta keresztül-kasul a Kárpát-medencét, hanem személyesen is ellátogatott Erdélybe (amelynek megírta többkötetes irodalomtörténetét, a Felvidékre, mindenhová, ahol segíteni, üzeneteket vinni-hozni kellett. S tette ezt, amíg tehette, a legnehezebb időkben is. Olyan egyéniség, aki – Petőfivel szólva – nem ragyogni, hanem használni akart. Bőkezű vendéglátó volt, sokaknak szívbéli barátja, aki ügyekért élt, sosem ügyekből. Az ellentétek kiegyenlítését, a megbeszélés után következő megbékélés útját javasolta. Valamint felelős nemzetstratégiát. Nagyon fog hiányozni mértékletessége, megannyi józan ítélete, feszült pillanatokat is oldó humora.

Fried István

Dunaság, dunaság, dunaiság

– Száraz Miklós György esszé-albumáról

A 2000-es évek eleje óta, szépírói pályája felívelése mellett, művelődéstörténeti esszé-albumok szerzőjeként is nevet, rangot szerzett magának Száraz Miklós György. Közülük tehetségét, széleskörű érdeklődését – csak az utóbbi esztendőket tekintve is – olyan gondosan összeállított, értékes kiadványok jelzik, mint a többször megjelent *Fájó Trianon* (2011, 2019, 2020) és *Székelyek* (2018, 2021, 2022) vagy a *Csodás Magyarország* (2021). A Scolar Kiadóval kialakított együttműködés eredményeként egyre gyarapodó sorozat új tagja, a folyást követve, a Duna-tájon vezet végig, remekül válogatott fotókkal láttatva-erősítve a tartalmas, imponálóan kiterjedt olvasmánybázisra épített szövegekben foglaltakat. A *Duna. Mítoszok Dunája – A Duna mítosza* írásainak nemcsak témája a „népek országútja"-nak is nevezett folyam és a földrajzilag-szellemileg hozzá kapcsolódó vidékek, települések történelme, kultúrtörténete, de sorukat végigkövetve az olvasó maga is a fontosabb nyomokat kiemelő és felfejtő, jól kalauzolt utazás részesének érezheti magát. Megismerhetővé válik számára a *Dunaság*, valamint a *dunaság* és *dunaiság* esszenciája.

A bevezető így összegzi mindezt: „(…) a Dunát szerethetjük. A Dunát, ami part, szikla, tocsogó, felhő, holtág, híd, csónak, hajó, hal és háló, kő és ház, vár, tölgy és fűz, nád, sirály, kanalasgém, sziget és ember. Kultúra. A Duna mindez. A föld, a víz, s talán a levegő-ég is." (8.) Ezzel a széles látóhatárt befogó tekintettel figyelmez a szerző a latin auktorok műveire, akiknek még isteni szentségű volt a Duna, keresi a természetes birodalmi határ mentén fennmaradt római katonai és polgári emlékeket, eljutva az idő árján – innen nézve – „Óperencián túli" forrásáig, amely valójában a Breg és Brigach patakok ereded téneil található, gyűjti egybe metaforái csokrát. Behatóan foglalkozik a Habsburgok Dunájával, el-elidőzve e két mitológia ausztriai találkozási pontjain: a „zell"-eknél, Linzben, Grein alatt, a Wachaun és természetesen Bécsben. S a „tökéletes illúzió"-nál, az egykori császárvárosnál megállva, eltöpreng a mítosz mibenlétén, mielőtt e kék fonal első nagy gyöngye után – virtuálisan – elindul a többi parti főváros felé. A régi magyarok közül a ma szlovákiai Pozsonyt és az „első város"-t, Esztergomot érintve érkezik az érezhetően legjobban ismert és szeretett – korábban önálló albumokban is bemutatott – szülővároshoz, Budapesthez. A történeti érdekességek sorából megemlíti, miként lángolt az 1541-es keresztény koalíciós ostrom idején a folyó, milyenek voltak nagy, jégpáncélú telei és mekkora pusztítást okozott az 1838. évi árvíz, amely után az építkezésekkel megtörtént a majdani metropolisz első alapvetése. A szerző a hidakon állva tartja leginkább megismerhetőnek a várost, így magától értetődik, hogy a Lánchídra is elkalauzol, kitüntetett helyekként tekint a Gellért-hegyre és a Margit-szigetre. Ám esszéiben múltbéli jelesek leírásai, híres átúszások történetei is megelevenednek, mint Hadrianus katonájáé, aki teljes fegyverzetben, vagy Bismarcké, aki birodalmi kancellársága előtt, éppen a Lánchíd környékén szelte át parttól partig a vizet. A Csepel-sziget elhagyásával a képzeletbeli hajóst gyötrő „gyönyörű unalom" pedig – ha már rómaiak – az egykori dunai flotta megidézésének is időt, teret enged, ahogy a Belgrád utáni határvidékről, a Dunasztrádáról, e kettő kapcsán a költők Dunájáról való elmélkedésre is. A Vaskapuhoz érve a klaszszikus elnevezések kérdése ugyancsak felmerül, hiszen Sztrabón nyomán a felső szakaszt Danubiusnak, az alsót, a tengerig, Isternek hívták a bölcs elődök. A régi Orsova, a mára eltűnt Ada Kaleh sziget és a bolgár Rusze tűnt életét felvillantva végül a célig, folyó és tenger szép, termékeny nászáig jut az út, amelynek legfontosabb tapasztalata a vízzel kapott közös közép-európai kincs, a nemzeteket nem szétválasztó, hanem sajátos értékeikkel együtt összekapcsoló Duna méltó megbecsülése.

Hiszen ember és történelem változik, elmúlik, de – miként az epilógus zárlata megerősíti – a „Duna még megvan" (205.).

Száraz Miklós György: ***Duna. Mítoszok Dunája – A Duna mítosza.*** Scolar Kiadó, Budapest, 2022., 207p.

Szemes Péter

Molnár Ilona 70 éves

Élete egyik legboldogabb napjának nevezte a dunaszerdahelyi volt iskolaigazgatónő, hogy volt tanítványai körében ünnepelhette 70. születésnapját. Molnár Ilona személyisége határokon túli ismertsége és ellenszenve vall, nem túlzás tehát kicsit emberközelbe hozni. „Az életem több mint felét, 42 évet a felvidéki magyar oktatásnak szenteltem" – vallja magáról a változatlanul dinamikus pedagógus.

„Igen, egy néhány szakmát oktató szakmunkásképzőből létrehoztam több új szakmát, szakot bevezető érettségivel végződő szakközépiskolát. Az első magyar tannyelvű informatikai szakközépiskola Szlovákiában felnőttképzéssel párosítva, ahol több ezer szlovákiai magyar diák szerzett végzettséget.

Ezzel sikerült megalapozni a felsőfokú továbbtanulás lehetőségét is határon innen, határon túl. A magyarlakta régióban elsőként Dunaszerdahelyen indulhatott ECDL-képzés, abban az időben legtöbb diák itt vette át az ECDL certifikátot."

Pedagógiai tevékenységével párhuzamosan fontosnak tartotta a magyarságérzés átplántálását a diákok tudatába.

In Memoriam Suhajda Szilárd

(Békéscsaba, 1982. június 29. – Csomolungma, 2023. május 25–27. között.)

Két hónappal ezelőtt még nem volt Suhajda Szilárd nevű ismerősöm. Személyes tragédiája irányított rá a figyelmemet, amikor nyomtalanul eltűnt a megmászni kívánt Mount Everest térségében, és a szeretett csúcscsal a végső percekben teljesen egyedül kellett szembe néznie. Hogyan maradhatott magára? Nevéhez a Himalájában három nyolcezres hegy megmászása köthető. A K2-re – a Föld második legmagasabb csúcsára – **első magyarként jutott fel.** Suhajda mindegyik csúcsmászását oxigénpótlás nélkül, serpák igénybevétele nélkül hajtotta végre, ellentétben a túlnyomó többség felszereltségétől. A legjobb magyar eredményeket elérő Suhajda sikerei nem váltottak ki rokonszenvező mozgalmat. Tragédiája, félárván hátramaradt családjának sorsa okán a tömegével érkező közösségi vélemények többnyire elmarasztalták, sőt felelősségre vonták a célbaérés előtt életét áldozó sportembert.

Nézetem szerint a mindinkább elfajuló közösségi megnyilvánulások nem állják ki a forráskritika próbáját. Szakmai részleteket megfelelő keretek között kész vagyok megvitatni, itt és most azt szeretném leszögezni, hogy hiányoznak a szokásos jogi, történeti bizonyítási eljárások legfontosabb kellékei: nincs meg az eltűnt hegymászó holtteste, jogilag egyelőre a halála sem bizonyítható (bár a család és a környezet az alapvető körülményeket tényként fogadta el). Nem került elő az a nyomkövető eszköz, ami Suhajdánál volt és a Hillary-lépcső környékén mért 8795 méter magasságot igazolták vele. Nem látom vitaképesnek azokat a felvételeket, amelyek szerint van, aki állítja találkozott, sőt beszélt Suhajda Szilárddal valahol a Hillary-lépcső előterében. Erről közreadtak egy fényképfelvételt. Ezen a csúcs felől nézve éppen ellenkező, jelentős távolságban a jégmezőn látható egy piros folt. Közmegegyezés szerint egyetlen hegymászó volt már csak, aki mozgott a térségben és piros védőkabátja volt, Suhajda. Még élt, amikor kicsúszott a kötelek közül, és miután teste a fénykép ellenére nem került elő, akár még életben is maradhatott, mindenesetre erről a sík, további legurulást nem valószínűsítő helyszínről valahogyan valahová tovább került.

Visszatérve a közösségi oldalakra: azok véleményem szerint nem csupán a leglényegesebb emberi-sportemberi-családi kapcsolatokat mutatják be. A bőséges képanyag, levélrészlet egyértelműen egy boldog, kiegyensúlyozott, szeretetteli családra vall. Elég lett volna Suhajda saját szavait, sorait idézni, amikor életstílust mutat be, aminek része a következő feladatra irányuló, általában évekre terjedő felkészülés, *hogy az ember megálmodik egy célt, elkezd rajta dolgozni, megszervezi, készül rá.* Szabad értelmezésben: Suhajda megtalálta a maga Csomolungmáját, és annak felfedezése vált élete céljává. A közösségi posztokban is mintha visszahangozna ez. A napi munkatempó helyébe állítsuk a magunk hegycsúcsát, és ott mutassuk meg, igazából mire vagyunk képesek. Suhajda szavaival *„sosem meghódítani akarjuk a hegyet. Nem hódítók vagyunk. Vendégek."* Hány millió afrikai, amerikai, ázsiai őslakos vendégei lehettek volna őseink, ha vendégek tudtak volna maradni?

Tanulságos, hogyan dolgozta fel a 8500 méter feletti magashegyi körülményeket Suhajda Szilárd, és milyen útmutatást hagyott hátra az ide készülőknek: *„néha amikor a hegyek közt vagyok, akkor azért elég egyértelműen érzem azt, hogy valami hatalmas, ami körülvesz bennünket, és ami mindent beragyog körülöttünk és pont ezért van az, hogy amikor visszatérünk, másként térünk vissza a hegyek közül, mert az* ***lehetetlen, hogy ami fent ért, az ne legyen ránk hatással*** *és ne tereljen bennünket a hétköznapok során is picit másként és remélhetőleg a jó irányba".*

Suhajda Szilárd a hegymászók körében egyértelmű tiszteletet élvezett. Közöttük a magyar állampolgár sportolókkal együtt erdélyi magyarokat is találunk. Összefogásuk maradjon példa. Varga Csaba nagybányai hegymászó, az elők között jelenleg legeredményesebb magyar. Álláspontja: ***szenvedélyből és hazaszeretetből mászik.*** A Dhaulagiri csúcsára kitűzte a székely zászlót és Nagybánya piros-fehér-zöld zászlaját is. A Nanga Parbat megmászását két elhunyt hegymászó társa, Győrffy Ákos és Suhajda Szilárd emlékének ajánlotta.

Suhajda Szilárd még látta a 29 éves londoni **Price Márton Pétert visszatérni a Mount Everestről.** Ő idén május 16-án a hatodik, és egyben legfiatalabb magyarként mászta meg a csúcsot. Maga Suhajda Szilárd készített róla búcsú-fényképet. Price Márton Péter írja erről, egyszersmind örök emléket állít közben elhunyt barátjának:

„Még mindig nem érzem, hogy olyan fotókat kellene posztolnom, amelyek a csúcson készültek, inkább mutatok néhány közös képet a barátommal, ***Suhajda Szilárddal****, aki sajnos túl sok áldozatot vállalt. Nyugodj békében, drága Szilárd, örökre tiéd a legcsodálatosabb kilátás. ..."*

Dr. Marossy Endre

Czieser Jakab, elfeledett polihisztor

(*Késmárk, 1726. november 20. – † Csetnek, 1773. július 7.)

250 éve halt meg a XVIII. század neves, elfeledett, felvidéki polihisztora és evangélikus egyházvezénsze. 1726. november 20-án látta meg a napvilágot Késmárkon. Czieser nevének az anyakönyvelték, nevét magyarosan Cziszérnek kell mondani. Cipszer családból származott, anyanyelve német volt. Jól beszélt magyarul és szlovákul is. Apja Késmárkon volt kántor. Testvére, Czieser Zsuzsanna, valamint annak férje, Reményik Máté voltak Reményik Sándor költő ükszülei.

Czieser Jakab szülővárosában kezdte meg tanulmányait, majd Besztercebánya, Selmecbánya, Sopron és Pozsony tanárai képezték. Besztercebányán és Pozsonyban Franzisci János (1691. VI. 14. – 1758. IV. 27.) orgonaművész növendéke volt.

Francisci korának elismert kantátaszerzője és orgonistája volt. Felismerte Bach muzsikájának súlyát és jelentőségét. Ebbe a zenei tradícióba kapcsolódott be a tehetséges növendék, Czieser Jakab, akiről okkal és joggal feltételezhetjük, hogy kortárs zenét – azaz Bachot is játszott.

Két éven át a ratkói iskola tanítója volt, majd 1761-ben az akkor Svédországhoz tartozó, (ma észak-németországi) Hanza-város, Greifswald egyetemének hallgatója lett, feltételezhetően az 1743 óta fennálló Szirmay Alapítvány támogatásával. Kihasználta az időt, s szorgalmasan foglalkozott a legkülönfélébb tudományokkal. Többek közt Thomas Thorild bölcseleti-, és Laurentius Stenzler teológiai előadásait hallgatta. Már ez év decemberében magiszteri és doktori titulust kapott. Még egy évet maradt, s orvostudományt hallgatott, és Andreas Westphal irányításával anatómiai preparátumokat készített. Minden téren oly zseniálisnak bizonyult, hogy egyhangúlag kérték professzorai, maradjon, s tanítson az egyetemen. A feladat vonzó lett volna számára, de követte Mária Terézia parancsát, miszerint a külföldön tanuló diákoknak tanulmányaik befejeztével vissza kell térniük hazájukba. Czieser 1764-ben Magyarországra ment. Udvarmester lett a Pottornyay-, később az Újházi-családnál. Mindenütt csodálták varázslatos élményt nyújtó orgonajátékát, hatalmas tudását, szorgalmát és kitartóan szorgalmas munkáját. Öt év múlva szülővárosába, Késmárkra tért vissza, s az ottani evangélikus líceum tanára, és templomának orgonistája lett (1769–71). Szerény, jogkövető, igazságszerető, nyílt, kedélyes és közösségi ember volt. A Jóistent kereste és őt közvetítette minden tevékenységével. Azonban épp mókázó kedve vitte a jégre: nem csatlakozott a talpnyalók köréhez, hanem egyházi elöljáróin, és tehetségtelen igazgatóján – akit a háta mögött Drakulának csúfoltak – tréfálkozott. Ezt persze feljebbvalói nem nézték jó szemmel, s előléptetését több ízben megakadályozták. Ez az igazságtalan magatartás annyira bántotta, hogy úgy döntött, elfogadja az első adandó állást, s elhagyja Késmárkot.

1771-ben a csetneki gimnázium hívta meg igazgatónak. Örömmel vállalta a munkát. Boldog és elégedett volt új helyén. Az ifjúságot – a pietizmus pedagógiájának szellemében – nem csak vallási és világi tudományokra, hanem atyai jóindulattal istenfélelemre, alázatos, tisztességes és művelt magaviseletre nevelte. Nagyszerű muzsikusként virtuóz játékával elbűvölte környezetét. A gyönyörű gótikus evangélikus templomban Európa egyik legrégebbi, 1492-ben épült – ma is működő – reneszánsz, valamint az 1723-ból való barokk orgonáján játszott, s az istentiszteleteket nem mindennapi játékával igazi hangverseny varázsolta. Lakásán – vérbeli polihisztorként – „elsősztályú akadémiát" vezetett. Nagytudású, művelt és vendégszerető barátok vették körül, akik értékelni tudták rendkívüli tehetségét, nemes lelkületét, mesébe illő humorát, élénk temperamentumát. Az örömteli időszak azonban nem tartott sokáig: három év elmúltával, 1773. július 7-én, 47 éves korában Czieser meghalt.

Radics Éva

Felsőpulyán magyarként alkotni...

Beszélgetés Karal Violával

Már két emberöltőnyi idő eltelt azóta, hogy 1968-ban a burgenlandi Felsőpulyán (Oberpullendorfban) meghirdették egy zongoratanári állást. Miklós Ibolya, aki anno az állás betöltésére az ausztriai kisvárosba érkezett, nem gondolta, hogy a szocialista blokkban zajló politikai események miatt nem tud majd visszamenni szülővárosába Pozsonyba.

Mi történt 1938 és 1969 között az Ön életében?

Pozsonyligetfalun (ma Petržalka) láttam meg a napvilágot. Édesapám Szlovákiában (akkor még Csehszlovákia volt) élő magyar, édesanyám pedig horvát származású volt, de otthon mi magyarul beszéltünk. Az apa az alapiskolában kiderült, hogy jól tudok rajzolni és van zenei tehetségem. Szüleim támogatásával a zongorázás elsajátítása mellett döntöttem és először a pozsonyi konzervatórium alapítója Oszvald František, utána pedig a prágai zeneakadémián Ladislav Cerny professzor kamarazenei osztályának növendéke lettem. Közbe-közbe amelyik zeneszerző alkotásaival foglalkoztam, azt meg is rajzoltam. Így építettem magamban lelki kapcsolatot a zenetörténelem nagyjaival.

1968 tavaszán a burgenlandi zenei tanfelügyelő a felsőpulyai zeneiskolába olyan zenepedagógust keresett, aki olyan módszerrel tanít, mint Csehszlovákiában, és az éneklés szeretetét a kisdiákokba plántálja. Erre a kihívásra jelentkeztem, ezért jöttem akkor Ausztriába.

Akkor Felsőpulyán zongorám és lakásom sem volt, egy kis bérelt szobában laktunk édesanyámmal.

Én csupán meg akartam nézni azt a helyet ahol majd tanítani fogok és vissza akartam utazni Pozsonyba a ruháimért és néhány fontos dokumentumomért. Aztán nem úgy alakult, ahogy elterveztem. Itt ragadtam, de nem bántam meg.

Végeztem a munkám és az érte járó fizetést a helyi bankban levő számlámra utalták. Akkor még automaták nem voltak, így, ha pénzre volt szükségem, a bankba kellett mennem. Már kezdettől nem vettem ki nagyobb összegeket, próbáltam takarékoskodni. Persze ez csak az egyik ok volt, a másik pedig az, hogy feltűnt nekem egy szerény, csendes fiatalember a bank alkalmazottjai között, s azon kaptam magam, hogy igyekszem úgy alakítani a helyzetet, hogy ő fizesse ki a pénzem. Egyszer aztán meghívott egy délutáni sétára, akkor már mindketten tudtuk, hogy ez több mint szimpátia. Miután a csehszlovákiai helyzet az orosz-lengyel-magyar csapatok bevonulásával puskaporossá vált, már nem mehettem haza a szülőimhez, tervezett házasságunkhoz mindent Ausztriából kellett intéznünk. 1969-ben én is az „eladott menyasszonyok" sorába kerültem. Ugyanis többen voltunk fiatal nők, akik külföldön szándékoztak házasságot kötni és a vőlegényeknek komoly összegeket kellett a csehszlovák államnak a lányokért fizetniük. Ezért neveztek minket „eladott menyasszonyok"-nak. Az én párom Karal Friedrich soha nem árulta el, hogy mennyit fizetett értem, de a családtól megtudtam, hogy minden megtakarított pénze az én kiváltásomra ment rá. Egész életünk folyamán mindenben támogatott. Az elképzeléseim megvalósításában fáradhatatlan társam volt. Sok-sok évvel később 2021-ben együtt adtuk ki a „A régi Pulya történetekben és képekben" című könyvem, melynek illusztrációit is én készítettem.

Hogy alakult zenei élete és születtek-e újabb grafikák, mi történt az esküvőt követő években?

Aktív zenepedagógus voltam, de emellett néha koncerteztem is. Ahogy az már a zenével foglalkozókkal lenni szokott, megkerestek kórusok, hogy kísérjem őket a fellépések alkalmával. Így jött létre rendszeres kapcsolat például a Pulyai Concordia férfikarral, akiket fellépéseik alkalmával zongorán kísértem, vagy a kétévenként Felsőpulyán megrendezett Kufstein Konferencia keretében fellépő helyi születésű énekesnő Kulman Elisabeth zongorakísérője voltam.

Éveken keresztül felléptünk Hanna Schiebel Paflik szoprán énekesnővel Raiding/Doborjánban a Liszt Fesztiválon. Liszt Ferenc zenéje, de főleg személye olyan fontos volt számomra, hogy többször is megrajzoltam. A zeneszerzőről és koráról több mint száz rajzom van. 1986-ban Liszt halálának 100. évfordulója alkalmából, a harkai karitász csoport „Liszt Ferenc és kora" címmel vándorkiállítást szervezett Közép-Európában, melynek bevételéből beteg és rászoruló gyermekeket támogattak. A kiállításon az adott kort ábrázoló rajzaim mellett öt Liszt portrém is szerepelt. Ebből az anyagból a Nemzetközi Liszt Ferenc Társaság 300 mappát készített. 2011-ben a zeneszerző születésének 200. évfordulójára. Doborjánban szerveztem koncertsorozatot, ahol Hanna Schiebel Paflik operaénekesnővel a szerző dalaiból mutattunk be néhányat. Egy ideig vezettem a Közép-burgenlandi Magyar Egyesület vegyeskórusát. Velük magyar dalokat adtunk elő. A Burgenlandi Magyar Himnuszt is ennek a kórusnak komponáltam.

Az évek során, a munkám kapcsán sok emberrel találkoztam. Gyűjtöttem a Burgenlandban fennmaradt énekeket. Így ismerkedtem meg Lévay Erzsébettel, aki nemcsak énektanár, hanem költő is. Ez gyümölcsöző barátsággá alakult. Ő az általam komponált dalokra olyan szövegeket írt, amelyeket a zene ihletett. Mindketten hisszük, hogy a muzsika és a költemény ma is szükséges az egészséges lélek számára, ezért a gyermekek neveléséhez elengedhetetlen. Együtt létrehoztunk egy énekeskönyvet gyermekeknek, melynek kiszínezhető rajzait Őszi Zoltán készítette. A címe „Daloló évszakok". Lévay Erzsébet volt az is, aki a 164 magyar templomi ének régi szövegét a manapság használatos írásmódba ültette a 2001-ben megjelent „Középpulyaiak szenténekei" című kötetemnek.

15 évig külsős munkatársa voltam az osztrák rádió burgenlandi magyar adásának. Akikkel találkoztam azokat, vagy környezetüket általában meg is rajzoltam. Így gazdag gyűjteményem lett a burgenlandi falusi életről. Hanganyagaimat a Bakos Márta vezetésével működő Tájszólam Egyesület archívuma őrzi, hogy megmaradjon a kihalóban levő burgenlandi tájszólás az utókornak.

Mit jelentett az Ön életében Csehszlovákia kettészakadása és a vasfüggöny lebontása?

Engem is megcsapott a szabadság szele. Alkotásra serkentett. 1989-ben egy musicalt komponáltam gyermekek számára a vasfüggöny lebontásáról, a címe „Grenzwende 1989 – A nagy nap". Ez valójában zenés mese. 2010-ben volt a bemutatója és Európa-díjat nyert. Ezt hamarosan követte egy másik musicalem bemutatója 2012-ben a „Valósággá vált álom", melyet magyar és német nyelven adtak elő a felsőpulyai Új Középiskola tanulói. Nekik a mesébe illő kosztümöket is én készítettem. A darab témáját alcíme kiválóan tükrözi: „Még mielőtt Liszt Ferenc megszületett volna".

Fontos szót ejtenem arról is, hogy a megváltozott körülmények kedveztek elképzelésemnek. Mai napig örömmel tölt el, hogy szervező munkám eredményeként 2004-ben közös gálakoncerttel megalapoztuk Pozsony és Felsőpulya tehetségeinek barátságát.

Nyugdíjba vonulásomig főszerkesztője voltam a „Szivárvány Heted 7 határon" című magyarországi gyermeklapnak. A „Hírhozónak", a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület első gyermek- és ifjúsági lapjának alapítója és 10 évig főszerkesztője voltam.

Mint említette, közkinccsé váltak zenei és grafikai alkotásai, több énekeskönyve jelent meg, melyik CD melléklettel, védte-őrizte a közép-burgenlandi magyar kultúrát. Elismerte ezt a munkát az osztrák állam valamiképpen?

Igen, már 2011-ben a Burgenlandi Tartománytól „Burgenland Díszjelvényét", majd az Osztrák Oktatási Minisztériumtól a „Professzor" címet kaptam.

Művészi ereje nem lankad, bár hamarosan nyolcvanötödik születésnapját ünnepli. Az Isten tartsa meg az Ön egészségét és alkotókedvét sokáig!

Fetes Kata

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

szerény ízelítő a sokoldalú művész Karal Viola rajzaiból. A pianista és komponista életét végigkíséri a műfajok vetélkedése. Minden kétséget kizáróan grafikai tehetsége magaslik ki leginkább. Annyira pontos kivitelezésre törekszik, hogy meg lehet számolni a vonalakat, vonásokat: egyetlen eggyel sem több, sem kevesebb, mint amit az egyes rajzok megkívánnak.

A történelmi alakok régi nyomatok alapján készültek, a pulyai kortársak a művésznő megfigyelései alapján születtek, oly módon, hogy ő nem beleviszi, hanem kihozza az ábrázolt személyekből az egyedit, egyénit, eredeti énjüket. Karal Viola figyelemreméltó művész, aki mindamellett zenei téren az ifjúságnak, képzőművészként a jövőnek alkotott, megörökítve a tegnapok embereit, világát.

Kepler, a csillagos ég megszállottja

Tárgyak, könyvek az asztalomon gyakran kísérnek vissza a gyermekkoromba, felidéznek elfeledett pillanatokat, neveket; emlékeket és történeteket varázsolnak elő. Gyerekként, mint sokan mások, esténként bámultam a sötét, de mégis csillagoktól ragyogó végtelen égboltot, keresve a csillagképeket összekötő vonalakat, a Gönczölszekeret. Vártam, mikor hullik alá váratlanul hihetetlen nagy sebességgel aranyfüzérként egy csóva, hogy elmondhassam egy pillanat töredéke alatt az előre kigondolt kívánságomat. Hogy jönnek ide a csillagok, bolygók, a kozmosz és Kepler?

Az Osztrák Nemzeti Könyvtár különleges műtárgya, kéziratok és régi nyomatok legutóbbi témája *„Kepler diadala a Mars felett"* volt. A kiállított könyv pedig Johannes Kepler (1571–1630) *Astronomia Nova* című 1609-ben Prágában kiadott műve. E könyvvel való találkozásom olyan, mintha az életem egy körpályán mozogna, Kepler törvénye szerint egy ellipszis pályán és a körforgásban mindig visszatérnek életem eseményei bolygókként. A kiváló német csillagász, matematikus és fizikus nevével 12 éves koromban találkoztam először, amikor tanulmányi eredményemért életéről szóló könyvet kaptam, amelyet még ma is őrzök. *Száva István Az ég törvénye* című olvasmányos műve felkelti olvasója figyelmét a csillagászat iránt és bemutatja a szenvedélyesen kutató tudós küzdelmeit a világegyetem megismeréséért. Így tehát most Keplerrel ismét találkozhatom, lapozgathatom azt a kötetet, amely még az ö életében került kiadásra, és talán viselhetné az ö keze nyomát is.

Az 1609-es év különlegesnek számított, két felfedezés is forradalmasította a csillagászat tudományát. Először is azért, mert *Galileo Galilei* már távcsővel kutathatta az éjszakai égbolt rejtelmeit, és így számos úttörő felfedezést tehetett. Másodszor pedig azért, mert Johannes Kepler *Astronomia Nova* című műve abban az évben jelent meg. Az „új csillagászat" cím ebben az esetben nem túlzás, mert Kepler hosszú éveken át tartó számításai, az ebből eredő ismeretek alapján kiadott mű valóban forradalmi volt.

A II. Rudolf császárnak szóló ajánlásában Kepler metaforákban mesél azokról az akadályokról, amelyeket le kellett küzdenie a tudományos felfedezések útján; ellenségként a Marsot jelöli meg, de végül a „harcban" ö került ki győztesen.

A bolygók mozgása ösidők óta nagy rejtély az emberiség számára. Az i.sz. 2. században *Claudius Ptolemaiosz* próbálta megmagyarázni ezeket a mozgásokat. Az ö világképe szerint a bolygók tökéletes körökben keringenek középpontjukban a Földdel. Ez a rendszer a középkor végéig így maradt.

1543-ban *Nicolaus Kopernikusz De revolutionibus orbium coelestium* című fő művével meglepte a világnézet kutatásával foglalkozó tudósokat: a Nap, és nem a Föld lenne a világegyetem középpontja?! Kopernikuszt azonban a könyve megjelenése utáni halála megakadályozta abban, hogy számításait pontosítsa és feltételezését bebizonyítsa.

További hat évtizedbe telt, mire bebökötekezett a nagy áttörés a csillagászat tudományában. 1600-ban Kepler *Tycho Brahe* meghívására Prágába érkezett, majd annak halálát követően II. Rudolf udvarában csillagász-matematikusként folytatta elődje munkáját a tőle megörökölt bolygók mozgására és különös tekintettel a Marsra vonatkozó megfigyelési adatok segítségével. Kepler rendkívül kitartóan tanulmányozta elődjei jegyzeteit, értékelt, számolt, kudarcai ellenére újra meg újra szenvedélyesen folytatta megfigyeléseit, nem adta föl. Számára küzdelmes harc volt, számokkal csatázott, számára a háború római istensége, Mars testesítette meg az ellenfelet, aki ellen mindenképpen győznie kell. Mars nemcsak március hónap szent névadója volt, hanem a Föld szomszédjaként, úgynevezett „vörös bolygóként" még az éjszakai égbolton is látható szabad szemmel. Nevét a római háború istenéről kapta, a felszínén lévő vas-oxid pornak köszönhető vérvörös színe miatt.

A tudománytörténet egyik legforradalmibb könyvében, az Astronomia Novában lapozgatva, fellelhetők benne a metaforikus díszítésekkel teli császári ajánló beszédtől kezdve érdekes áttekintő táblázatok, geometrikus ábrázolások, számítások, matematikai képletek. Kepler, mint matematikus-csillagász nagy tehetség volt, de könyvet írni munkásságáról számára nehézséget jelentett.

Mira Krall, az Osztrák Nemzeti Könyvtár munkatársa szerint, a mű szövege eltér az általában megszokott tudományos kiadványoktól, nem nevezhető kifejezetten hagyományos írásnak, inkább közvetlennek; már ettől is különlegesnek számít ez az alkotás. A szöveg helyenként naplószerűen olvasható, Kepler beleszövi személyes megnyilatkozásait, érzelmi állapotát, vívódásait; kudarcairól, a tudóshoz vezető út gyötrelmes küzdelmeiről, nehézségeiről szól az olvasóhoz:

„Nagyon nehéz manapság matematikai könyveket írni, különösen csillagászati könyveket. ... Én magam, akit matematikusnak tartanak, elfáradok agyilag amikor újra olvasom a művemet ..."

Kepler célja, hogy összehasonlítsa és megismertesse az olvasókkal mindhárom csillagászati iskolát; a Ptolemaioszit, a Kopernikuszit és a Tychaitől származó világnézetet, valamint feltárja a bolygómozgások okait.

Kepler elődei segítségével és rengeteg munkával új felismerésre tesz szert, rájön, *„Ó, én bolond! Mintha az átmérő ingadozása nem tudna minket egyenesen az ellipszishez vezetni! ... nem maradt más pályaalak a bolygó számára, mint egy tökéletes ellipszis."*

Így fogalmazódott meg Kepler híres első törvénye: a bolygók elliptikus pályán mozognak a Nap körül. A második törvény, amelyet Kepler tulajdonképpen az első előtt írt le, kimondja, hogy a Naptól a bolygóig húzott vonal (bolygók vezérsugara) egyenlő idő alatt egyenlő méretű területet érint. Ez alapvetően azt jelenti, hogy egy bolygó gyorsabban mozog a pályáján, amikor közelebb kerül a Naphoz, és lassabban mozog, ha távolabb kerül tőle. Kepler ebből arra következtetett, hogy feltehetően a Nap lehet a forrása a bolygók mozgási erejének. Ennek alátámasztására, a gravitáció „felfedezésére" azonban ez időben még várni kellett egészen1687-ig, amikoris *Isaac Newton* Tycho Brache megfigyeléseire és Kepler bolygótáblázatára támaszkodva megalkotja törvényeit.

Napjainkban is változatlanul folytatódik a világegyetem kutatása, amely hozzá hasonlóan végtelen.

Ádám Ágnes

Botz Domonkos

Balatonfüred

- pillanatkép -

A parton gyermekek játszanak,
az égen vékony ívet húz, hagy
örök nyomot egy eldobott labda,
vöröslő pipacsok ripacskodnak a
fák közt, matracokon felhevült
testek, kutató férfikéz von pírt
egy még sápadt női arcra.

Csak locsog, fecseg a víz,
vitorla feszül fehéren a szélnek,
idébb a nádas zizeg, megannyi
halnak biztos menedéke.
Kattan a zár, befagy a kép,
a messziben összeölelkezik
a Balaton és az ég.

A REMÉNY LÍRÁJA

Fekete-fehér, borús címlap. Közepén egy vallatást idéző szék. Körötte feketeség. (Uzsák Zoltán míves munkája.) Mindez összhangban a kötet címével, bizonyos mértékig Böröndi Lajos verseinek hangulatával. Az összkép persze ennél jóval összetettebb.

Emlegetik e lírával kapcsolatban a realizmust, a nemes egyszerűséget, a természetes hangot, a hagyományosnak nevezett szépséget, tartalmát illetően az elmúlás okozta fájdalmat. Igaz mindez, de azért óvakodnék a skatulyáktól. „Füvek, fák, dombok, csillagok – és közöttük, bennük, körülöttük menynyi emlék, szívverés-nyom, szeretet és sorstapasztalat: íme, Böröndi Lajos költői világának alapelemei...” – írja Jánosi Zoltán a fülszövegben. Találó, pontos szavak. Valóban alapelemek ezek, ebben a természet- és társadalom-közeli versvilágban. Abban a versvilágban, amelyben fontos szerepe van a tájhoz, hazához, magyarsághoz kötődésnek, a magyar költészet nemes hagyományait őrző tartásnak. A hűségnek. S az ezzel is összefüggő aggodalmaknak, de ugyanakkor a reménynek is. Ez utóbbi szó és fogalom az egyik kulcs ahhoz, hogy helyén kezeljük a versek világából fölszakadó érzelmeket.

A kötetcímadó vers is ennek a jegyében születhetett meg. A felkészülés, a józan mérlegkészítés műve *A végső kihallgatás*, borús képi világával, nyelvi emelkedettségével. A köteten végigvonuló remény-motívummal, a „menthetetlen ősz” világának mintegy ellenpontjaként. „...A reménytelen is reménykedik, / hogy talán mégis lehetne. / Nem lehet, beletaposták / a reményt is a hideg gödörbe...” Igen, a remény különböző szövegkörnyezetekben tűnik föl a különböző versekben, hol erővel, hogy gyöngeséggel, de összességében mégis a kiút lehetőségeként. Költőnk megragadja a világ apró csodáit, az örök izzást. Már a hangütésben, *A szerző álmélkodik* soraiban is. Hiszen: „...De hiába már, benne ég / az a sárga rózsa. / Mint a parázs izzik belül, / hogy meglátta, azóta.” Így szól a dal már a kötet élén, hogy aztán megadja az alaphangot a továbbiakra.

Megjeleníti a gyermekkorhoz fűződő nosztalgikus érzéseket, az anya alakját, az észak-nyugat-dunántúli táj szépségeit. Teszi ezt kötött formában, de attól elszakadva is. Az emlékezés túlsúlya mindig jelen van, hol konkrétabb, hol áttűnőbb módon. A számvetés és a részösszegzés szándékával. Kísért ilyenkor a közhelyveszély is, de általában a felülemelkedés ereje legyőzi ezt az akadályt is. Egy tiszta világ emlékeit rendezi sorba, a kisgyermekkorból a felnőtté válás útjait rajzolja meg, miközben fontos elemek a szövegekben a növények, a természet egésze, s az ott élő ember. Vissza-visszatérő évszak az ősz, annak tradicionális jelképiségével. *Epilógus*a bevallottan követi az Arany János-i hagyományt, de Babitsot is eszünkbe juttatja az „únt vendég” emlegetésével. És arra is figyelmeztet, hogy a munka bevégezetlen még.

Az is megkapó, ahogy ragaszkodik a kibocsátó közeghez, őseihez, a templomhoz, a temetőhöz. Olyan érzelmeket tár elénk, amelyek valamennyiünkre igazak lehetnek. Akkor is, ha máshol és máskor élünk, ha máshonnan vágyódunk vissza a gyerekkorba. Elégikus hang és kifinomult líraiság jellemzi verseit. Ez akkor is igaz, amikor a történelem áll a középpontban, amikor pl. 1956 áldozataira emlékezik. A „vastag mész” tragédiájára. Visszafogottan, ízlésesen ír minderről. *Június 16.* című versének egészét idemásolom: „A félelem édes-keserű illata / töltötte be az udvart, ahol a / hóhérok a kivégzésre készülődtek. // Az elhúzott üvegablakok mögött / porcelántányéron hozták az epret / a pezsgőhöz, amivel az elvtársak koccintottak. // Hajnali öt óra volt.” Minden szónak megvan a helye itt, s minden szó a drámaiságot fokozza.

De reflektál a háborúra is. Sajnos, a mostanira... Ám itt is fölcsillantja a reményt, bár azt nem a küzdő felekhez köti. „...De ha szerencsénk lesz, / az idén lesz barack és körte, / nem úgy, mint tavaly.” Érdekes egyébként, hogy ezek a szavak viszont nélkülözik a líra magasát, a hétköznapok nyelvén fejezik ki a kiút lehetőségét. Fájlalja, hogy ima nélküli világban élünk, elfordulván évszázados, évezredes értékeinktől. A *Nem van vers* rímében *Isten* és a *nincsen* csöng egymásba. „...A bajban sem tesz emberré más csak az / alázat...” – olvassuk a *Mert nem győzhet* tételmondatában, jelezvén az egyik legfontosabb keresztény értéket. Másutt a Csokonait is megidéző remény kap hangot a költő nevét címbe emelt versben. Közvetve utal így arra is, hogy az ember által elrontott világ megjavítására másképpen nincs esély.

A már említett természetlírára jó példa *Naptár*-ciklusa. Ám a hónapok váltakozása helyenként kitágítást is jelent, hiszen a személyes emlékek épp úgy szerepet játszanak benne, mint a vágyak („jó volna élni még”), vagy éppen az októberi mosonmagyaróvári tragikus, forradalom utáni pillanatok. S ez utóbbi is bizonyítja Böröndi Lajos erős közéletiség-vonzalmát, a magyar sorskérdések fontosságát. Miként a minden áron való békevágyát, a háborús borzalmak megjelenítését sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Azt teszi, amit a költőnek tennie kell, s azt igazolja, hogy a háborúban sem hallgatnak a múzsák...

Így lesz újabb költészetének mind teljesebb a képe.

Böröndi Lajos: A végső kihallgatás – versek Mosonvármegye Könyvkiadó 2023, 126.old.

BAKONYI ISTVÁN

„...lassan kiolvad a napút...”

Bánfai Zsolt első kötetéről

Elsődleges élményünkké a szóképfestés átélése válik *Bánfai Zsolt* verseinek olvasása közben. A festményvilág felől indulva a hiperrealizmus juthat eszünkbe, Lakner, Csernus például, ugyanakkor megérezzük azt a többletet, amit igazán csak szavakkal lehetünk képesek megközelíteni, Bánfai poézise tulajdonképpen egyszerű módszerrel teszi ezt: versei, azok sorai, egyes szavai, noha önálló egészként értelmezhetőek, mégis a kötet összességét nézve egy hatalmas pannó részletgazdag egységei, a lélek s a szellem által előhívott apokaliptikus genezis festményfotográfiájának pixelei; ama bosch-i fölleltározása mindama ekfrázisos immoralitásnak, amit majd a kötet végére a hiperrealizmus eszköztára éget freskóvá az olvasóba. (Vagy *arra* – nulladik gyöngyként.)

Szóképfestés, mondom, mert bár a verstan „pétékája” (poétika törvénykönyv…) több tartalmi-gondolati besorolást is tartalmaz, kínál ennek megértéséhez, hadd ne soroljuk itt a metaforától az allegórián át akár a – számunkra itt és most talán a legpontosabb – szünesztéziáig terjedő skálát; de tulajdonképpen, torpanok meg, miért ne? Hiszen a hiperrealizmustól indulva a lautréamont-i szünesztézia szürreális megoldásáig jutunk a Bánfai-féle szóképfestés fölfejtésében; olvassunk bele, hogy megérintsen bennünket hatásuk; „*A metszett üvegen angyal olvad át.*” (Kitakart pillanat), „*Hol az árnyak összelépnek … a fényt majd vállvetve emeljük tovább*” (Etűd), „*nyüszít a szombat*” (Fátyol), „*csiszolt köveit gurítják egy-egy pillanatnak, szemükben vitorlák*” (Nyitott ablakból a tenger), „*szemébe nézek, a folyót látom benne*” (A középső hajó titka), s – mint verniszszázson, séta közben – egy-egy váratlan kép előtt meg is torpanunk. Ilyen vers példának okáért a Gyöngy, melyben szép sorra felbukkan a metafora, a szimbólum, eljut a szinekdochéig, hogy végül egy nagyon halk, kicsit frivol, bizarr, morbid áthallással vegyítve, de mégis a valamiféle hit optimizmusával záródjon a vers: „*Kagylóhéjban pihent meg – fehér gyönggyé változott.*” Hát persze, biccentünk, mert a konvencionális jelképek befurakodnak gondolatainkba, mint tüske a köröm alá, mint egy sóhajt leplező krákogás, bizakodunk, hogy van remény, de a tapasztalatok szintézise mégis azt sugallja: „*(szögek, plakát, folyosó, és továbbra is ég a villany)*” (Esztétika). Ez már egy másik versből származó sor, kettős értelemben is ideillőnek éreztem, mert részben a Bánfai-gondolatmenet következetességére utal, részben pedig egyértelműen jeleníti meg a költő intertextuális vonzatait.

Ami nem is – a magyar költészetben evidenciának számító – Pilinszky-parafrázisok okán nyilvánvaló (a mottóként a kötet elé illesztett Pilinszky-idézet ezt még egyértelműbbé teszi), hanem az a nyelvi-gondolati tér, amely, ahogyan Halmai Tamás, a szerző egyik méltatója írta, „*a német nyelvű, modern gondolati poézissel; mintegy a Rilke–Celan-tengelyt hosszabbítva kortárs – akár poszthumán – szellemtanokig*” érve rokonítható. S valóban, ami persze akár természetesnek is nevezhető: Bánfai sokszor építkezik németországi élményekből, s a nyelvet is fordítói szintre fejlesztve alkalmazza; alapvetően egyetértve Halmaival, annyival kiegészíteném a mondatát, hogy ez a poézis inkább huszadik századi; Rilke – hiszen kortalan - ugyan eltagadhatatlan, ám bennem inkább Grass klasszikusa (A tojásban) élénkült meg, annak hasonló lemondással vegyülő mégissége, hiszen „*a Styx kiáradásáról, vérmezők síkságáról*” beszélgetve is az a kérdés: „*mennyi búzát kell még levágni, ostyát kiszórni, mire jóllakatunk minden haldoklót.*” (A középső hajó titka). De mi lesz, „*Ha ez a burok majd sohasem reped meg? / Ha horizontunk csak ez a horizont lesz / és firkálásaink is velünk maradnak?*” – kérdi, ugye, Grass, s mintha erre érkezne Bánfai válasza: „*A Terra ott pörög a pályán … Állatok lakják, vagy lények, kik önmagukat és másokat pusztító ösztönökkel vannak felruházva. … ők hallják is, szorításban, ahogy a pattanó szalag enged, hordódongán a vasalt pillanat: robbanás előtt.*” (Terra)

De Bánfai Bánfaihoz fűződő kapcsolata is intertextuális. Motívumait tovább érleli, más és más kontextusba helyezi, másképp vagy tovább építi versbeszéde súlypontjait. Az imént idézett versben (Terra) jelenik meg ez a kép: „*A fiúk könnyen halnak, úgy lebegnek az örvények felett, mint lenge vásznak, szárítókötélen.*” Lépjünk vissza sok oldalnyit a kötetben, az Esztétika című versig, s ebben így találkozunk a képpel: „*az apró szoba egyébként rendezett – ablakból a hullámzó testek: fehér lepedők a fán.*” A kép ismétlődése evidenciális: az apró szoba bolygónyivá tágult, s nincs már szikrányi remény sem feltámadásra. Csupán a várakozás maradt – az angyalra. Róla olvasunk az immár sokadszor idézett versben (A középső hajó titka): „*arra várunk, mellénk szegődik-e üvegszárnyon érkezve egy szent, vagy opálszemű angyal*”; majd kilépve a templom középső hajójának titkai közül (ahol a hiány jelenléte a legfájóbb titok) betérünk a valós idő bugjába „*Menekülni a kárhozattól. … A metszett üvegen angyal olvad át.*” (Kitakart pillanat). De hiábavalónak tűnik minden várakozás, eljött az extreme unction (itt kár a kötetbéli sajtóhibákért) ideje – „*Villám szakad éppen, erek kötélcsomóként, éji kékben.*” (Kérdés). Mégis – várakozni. Ha hiábavalónak tűnik is. Ha reményt sem szül e várakozás, csupán valami másba kapaszkodhat a képzelet. Sután még, hisz „*A várakozást is tanulni kell. … Megérteném, hogy attól még lehetsz, hogy nem* létezel, *és nem lehetsz benne minden átszabott térben. Nem a világ szűkült tudatomig, képzeletem kezd megtapadni egy új frekvencián.*” (Várakozás)

A magyar költészet története tele van zegzugos utakkal. Vannak, akik túl fiatalon, mások túl későn jutottak önálló kötet lehetőségéhez; Bánfai Zsolt az utóbbiakhoz tartozik, közülük is a ritkábban előforduló történetek között van az övé – hiszen egy ötvennyolc éves költő kötetét vehetjük kezünkbe. Mely kötet ugyanakkor mintha cáfolná ezt, hiszen tartalmában alfától ómegáig, címeiben ától zéig, alfabetikus sorrendben sorjáznak a versek, egyenes utat sugallva, ami egy különösnek látszó szerkesztési elv, ám a kötet lüktetését, pulzálását, szimfonikus dinamikáját vizsgálva a versrend mindenképp igazolja önmagát. A pályakezdés késleltetése nagyrészt rajta múlt, hiszen fél évtizede jelentkezett első ízben a folyóiratoknál, azóta több fórum is elismerte tehetségét, a Dr. Kotász Könyvkiadó irodalmi pályázatán első díjat nyert, majd Prágai Tamás díjat vehetett át a Napút folyóirat kuratóriumától. A díj a szerző kötetének kiadásával jár, jutalomként – de mondjuk ki: a jutalmat most mi, olvasók kaptuk.

Bánfai Zsolt: Terra. Versek. Cédrus Művészeti Alapítvány, Budapest, 2023. 103 old.

TAMÁSI OROSZ JÁNOS

Készült a Magyar Kormány támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR Alap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ

AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
https://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger: Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich. A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Csáky Pál (Pozsony), Czellár Judit (Genf), † Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), † Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Martos Péter, Másréti Kató Zoltán, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Csinta Samu (Kolozsvár), Cs. Varga István (Eger), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Friedrichné Ireghy Annamária (Hamburg), Katona András (Szeged), Lengyel Ferenc (Bécs), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Palágyi István (Prága), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Szemes Péter (Kaposvár), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 5100,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237
Hollandiában: Deuten-Makkai Réka
E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com
Tel.: 0031 6 144 250 84
IBAN: NL81 INGB 0002304058
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Laufenstrasse 41, CH-4053 Basel, e-mail: ria.meszlenyi@gmail.com, Tel. : 061 331 11 38, Mobil : 076 468 05 20 – PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119. Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária
E-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.